

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Patologické hráčství a vliv na jedince

Bc. Jana Pauliová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Praha 2011

Prague college of psychosocial studies

Pathological gambling and impact on the individual

Bc. Jana Pauliová

The Diploma Thesis Work Studies Supervisor: Doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Praha 2011

Anotace: Diplomová práce „Patologické hráčství“ pojednává o patologickém hráčství z hlediska dopadu na společenské, rodinné a zdravotní oblasti života jedince. Teoretická část pojednává zejména o patologickém hráčství jako návykové poruše, o charakteristických projevech patologického hráčství, o psychických a sociálních aspektech. Zahrnuje také kapitulu o prevenci a léčbě patologického hráčství.

Výzkumná část práce obsahuje dvě případové práce, které dokreslují problematiku patologického hráčství z hlediska dopadu na veškeré oblasti života závislého jedince.

Klíčová slova: Závislost, patologické hráčství, hazardní hra.

Abstract: The diploma thesis "Pathological gambling" is about pathological gambling in terms of impact on the social, family and health life of the individual. The theoretical part is about pathological gambling as an addictive disorder, about the characteristic signs of pathological gambling, about a psychological and social aspects. It also includes a chapter about prevention and treatment of pathological gambling. Research part contains two case studies that illustrate the problem of pathological gambling in terms of impact on all areas of life of dependent individual.

Key words: Addiction, pathological gambling, gamble game.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou práci k magisterské zkoušce vypracovala samostatně a cituji v ní veškeré prameny, které jsem použila.

V Praze dne 20. dubna 2011

.....

Poděkování

Tímto chci poděkovat vedoucímu magisterské práce Doc. PhDr. Jaroslavu Kořovi a respondentům mého výzkumu za jejich čas a vřelou spolupráci.

OBSAH

ÚVOD	8
1 Teoretická východiska	10
2 Syndrom závislosti a patologické hráčství	12
2.1 Návykové a impulzivní poruchy.....	12
3 Charakteristika patologického hráčství	14
3.1 Co je a co není patologické hráčství	14
3.2 Formy hazardních her.....	15
3.3 Klasifikace a diagnostika patologického hráčství.....	16
3.4 Vznik závislosti a motivace ke hře.....	17
3.4.1 Rodinný systém.....	18
3.4.2 Psychický systém.....	18
4 Psychologické aspekty patologického hráčství	20
4.1 Bažení.....	21
4.2 Hráčské bludy a kognitivní zkreslení.....	23
4.3 Patologický hráč a peníze.....	26
4.4 Stadia rozvoje patologického hráčství.....	27
4.5 Typologie hráčů.....	28
5 Sociální aspekty patologického hráčství	30
5.1 Vliv na partnerství a děti.....	31
5.1.1 Co prožívají blízcí aneb potřeba „tvrdé lásky“	33
5.2 Vliv na zdraví.....	35
5.3 Dítě jako patologický hráč a vliv na rodinu.....	36
6 Prevence patologického hráčství	37
6.1 Kdo je nejvíce ohrožen?.....	37
6.2 Prevence na nejrůznějších úrovních.....	38

7 Léčba patologického hráčství.....	42
7.1 Možnosti léčby.....	42
7.2 Stadia uzdravování.....	44
8 Kvalitativní výzkum.....	46
8.1 Použitá metodika, výzkumná otázka a hypotéza.....	46
8.2 Sběr dat.....	47
8.3 Případová studie č. 1.....	47
8.3.1 Sociální evidence – základní údaje a první kontakt.....	47
8.3.2 Sociální anamnéza a celková sociální situace.....	48
8.3.3 Situace po prvním kontaktu.....	49
8.3.4 Osobní anamnéza.....	50
8.3.5 Situace po druhém kontaktu.....	54
8.3.6 Hodnocení informací.....	55
8.4 Případová studie č. 2.....	57
8.4.1 Sociální evidence – základní údaje a první kontakt.....	57
8.4.2 Sociální anamnéza a celková sociální situace.....	57
8.4.3 Situace po prvním kontaktu.....	58
8.4.4 Osobní anamnéza.....	59
8.4.5 Situace po druhém kontaktu.....	65
8.4.6 Hodnocení informací.....	66
9 Interpretace výzkumu.....	68
ZÁVĚR	72
LITERATURA	74
SEZNAM PŘÍLOH.....	77
BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE.....	105

ÚVOD

Tato práce je rozdělena do devíti kapitol. Prvních sedm kapitol je teoretickou základnou, osmá a devátá kapitola se zabývá kvalitativním výzkumem.

V první kapitole nastiňuji základní teoretická východiska, ze kterých v práci vycházím.

Druhá kapitola popisuje konkrétněji pojem závislosti – zabývá se závislostí obecně, ale také vysvětluje, co jsou návykové poruchy, jak je rozdělujeme, co je jejich společným rysem, a jak s gamblerstvím souvisí.

Další, třetí kapitola vymezuje patologické hráčství a pojednává o tom, co je a není patologickým hráčstvím, jaké známe formy hazardních her a jak patologické hráčství klasifikujeme. Zajímavou podkapitolou je ta, zabývající se vznikem závislosti a motivací ke hře.

Ve čtvrté kapitole se podíváme na patologické hráčství z psychologického hlediska. Zde se zabývám zejména pojmem bažení a hráčskými bludy. Snažím se popsat vztah patologického hráče k penězům, stadia rozvoje patologického hráčství a typologii hráčů.

To, jak hráče může ovlivňovat závislost po stránce sociální, je popsáno v páté kapitole. Zde jsem se snažila vystihnout, jaký vliv může mít tato patologie na partnerství, rodinu, děti, ale i to, jak ovlivňuje pracovní vztahy a zdraví jedince. V jedné podkapitole se zabývám i patologickým hráčstvím u dětí, pojednávám o možných způsobech řešení v rámci rodiny.

Šestá kapitola je o prevenci, zde popisuji ty skupiny jedinců, které jsou teoreticky nejohroženější. Protože prevenci považuji za významnou složku v boji proti patologickému hráčství, zabývám se prevencí na nejrůznějších úrovních – na úrovni jedince, škol, sdělovacích prostředků, rodiny a společnosti. U posledně zmiňovaného okruhu se zabývám i možnými společenskými opatřeními, která by v rámci prevence patologického hráčství měla být učiněna.

V sedmé kapitole se zabývám léčbou patologického hráčství z hlediska možnosti léčby a stádií uzdravení.

Osmá kapitola je kvalitativním výzkumem – v první řadě popisují použitou metodu a definují výzkumnou otázku a hypotézu. Případovými studiemi, které jsou jedinečnými životními příběhy patologických hráčů, jsem rozšířila teoretickou část o praktické poznatky. Cílem je tedy dokreslit fakta a myšlenky, ke kterým jsem došla v teoretické části. Poukázala jsem na to, jak a v čem patologické hráčství ovlivňuje osobní, pracovní i společenský život hráče. Kam až může taková závislost vést? Čeho jsou hráči ochotni se vzdát ve jménu hry? Jako velmi podstatnou vnímám poslední kapitolu, v níž jsem analyzovala získaná data a porovnávala jsem je s teoretickou částí.

Na závěr shrnuji to nejpodstatnější z celé práce, sumarizuji své poznatky a závěry.

Považuji za nezbytné zmínit, že cílem práce není objevit ani popsat veškeré dopady patologického hráčství na jedince, protože se domnívám, že faktorů je zde tolik, že problematiku nelze celou obsáhnout. Zaměřila jsem se spíše na výklad toho, jak konkrétní případ vidím svými vlastníma očima.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Na následujících řádcích se pokusím nastínit ucelenou teorii o patologickém hráčství v souvislosti se zkoumaným problémem, tedy s dopady patologického hráčství na společenské a psychické oblasti života jedince i jeho blízkých.

V zásadě rozlišujeme hráčství a patologické hráčství. Patologické hráčství je charakterizováno opakovanými hráčskými epizodami, které převládají na úkor ostatních hodnot: jak pracovních, majetkových, tak i rodinných a společenských. Pro patologické hráčství jsou typické krádeže peněz, zpronevěry, neplacení dluhů, střídavě naděje na výhru, beznaděj, myšlenky na sebevraždu nebo deprese. (Hartl a Hartlová, 2000). O rozdílu mezi hráčstvím a patologickým hráčstvím pojednám blíže ve třetí kapitole.

Patologické hráčství je nutková a impulzivní porucha, definovaná v MKN-10: Mezinárodní klasifikaci nemocí a přidružených zdravotních problémů v kapitole „Duševní poruchy a poruchy chování“ pod diagnózou „F63.0 Patologické hráčství“. Patologické hráčství je charakterizováno jako porucha spočívající v častých opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě subjektu na újmu hodnot a závazků sociálních, vyplývajících ze zaměstnání, materiálních a rodinných (Mezinárodní klasifikace nemocí, 2008).

Vznik závislosti bývá dlouhodobějšího charakteru, postupem času se člověk dostává do situací, nad nimiž nemá nadvládu. „*Vznik závislosti je postupný, kdy chroničnost je jedním ze základních rysů závislosti... Závislý člověk žije způsobem života, který nechce nebo nemůže změnit.*“ (Mühlpachr, 2008, s. 56) Dalo by se tedy říci, že droga (zde hazardní hra) začne posléze organizovat celý život závislého (Hartl a Hartlová, 2000).

Smolík (2002) popisuje patologické hráčství jako opakované, časté epizody hráčství, které dominují v životě člověka a které vedou k poškození sociálních, pracovních, materiálních, rodinných hodnot a k zadlužení. Fischer a Škoda (2009) by k tomu dodali, že závislá osoba pokračuje v hazardních hrách i přes tyto ekonomické, sociální, mezilidské problémy a problémy se zákonem.

Obecně je známo, že mechanismus vzniku všech závislostí má řadu podobností: například touhu po neznámém, únik od starostí a neschopnost odpoutat se od „drogy“ (Šlamberová, 2008). Proto je léčba patologického hráčství často léčena obdobně jako například závislost na droze či alkoholu.

Hazardní hra, která hraje v patologickém hráčství klíčovou roli, definuje Hartl a Hartlová (2000) jako hru, ve které si hráč může koupit výhru a která je založená na riziku a možnosti vysokých peněžních výher a ztrát. Řadí sem karetní hry, kostky, skořápky, výherní automaty, bingo, hry v kasinech či v médiích. Nejnebezpečnější pro vznik závislosti jsou ty hry, kde existuje neomezený počet kol a bezprostřední vztah mezi sázkou a výhrou, či prohrou.

Závěrem k tomu lze dodat, že ta samá hra může být jak hazardní (hraná o peníze), tak nehazardní, hraná „jen tak“ (Nešpor, 2006).

2 SYNDROM ZÁVISLOSTI A PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ

V této kapitole se pokusím odpovědět na otázku, zda je patologické hráčství závislostí. Co jsou návykové poruchy, vysvětlím v podkapitole.

Lze patologické hráčství řadit mezi závislosti? Nešpor (2000) říká, že závislost je skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, ve kterých má užívání nějaké látky nebo třídy látek u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Patologické hráčství podle něj není závislostí v pravém slova smyslu. Má však se závislostmi mnoho společného – tento názor zastává řada autorů, například Nábělek (cit. dle Prunera, 2008) upozorňuje na podobnost kariéry patologického hráče s kariérou osoby závislé na alkoholu či jiné návykové látce.

Někteří autoři, např. Blume a Lesieur, chápou patologické hraní jako jinou formu závislosti (cit. dle Prunera, 2008), protože se i u této činnosti objevují následující čtyři základní aspekty, charakteristické pro závislost: hráč je čím dál více zaměstnaný hrou, hráč zvyšuje velikost sázky (v důsledku zvyšování tolerance na drogu se zvyšuje velikost dávky), dochází ke změně kontroly nad hrou a hraní narušuje sociální vztahy.

Protože má patologické hráčství mnoho společného s drogovou závislostí, a protože i respondenti mého výzkumu hovořili o patologickém hráčství jako o závislosti, neubráním se vnímání patologického hráčství tímto způsobem. Proto se v textu s tímto pojmem budeme setkávat.

2. 1 Návykové a impulzivní poruchy

Obecně lze dělit návykové poruchy (zdraví škodlivé návyky) na látkové závislosti na objektu (psychoaktivní látce) a na jiné nelátkové (behaviorální) závislosti. Do této kategorie spadá právě Patologické hráčství. Dalšími nelátkovými závislostmi jsou patologické zakládání požárů (pyromanie), patologické kradení (kleptomanie), trichotillomanie (nutkání k vytrhávání vlasů)

a jiné nutkavé a impulzivní poruchy. Tyto návykové nemoci jsou definovány v Mezinárodní statistické klasifikaci nemocí a přidružených zdravotních problémů, desátá revize, vydané Světovou zdravotnickou organizací. Mezinárodní klasifikace nemocí říká, že návykové poruchy jsou poruchy chování, které nejsou zařaditelné do jiných položek. Charakteristické jsou opakované činy, které nemají zřetelnou racionální motivaci a nemohou být ovládnuty. Působí svým nositelům škodu na vlastních zájmech i zájmech jiných lidí. Jedinec hovoří o tom, že je jeho chování spojeno s impulzy k činnosti. Příčina těchto poruch není pochopitelná, jsou zde zařazeny vzhledem k obecným popisným podobnostem, nikoliv proto, že mají jiné podstatné rysy (Mezinárodní klasifikace nemocí, 2008).

3 CHARAKTERISTIKA PATOLOGICKÉHO HRÁČSTVÍ

V této kapitole charakterizují gamblerství, popíší, podle čeho rozlišujeme patologické hráčství, dále pojednám o nejčastějších formách hazardních her a o klasifikaci a diagnostice patologického hráčství.

V první kapitole jsme si definovali pojem patologického hráčství. Nyní bych ráda napsala několik řádek o vodítkách, díky nimž můžeme rozeznat hráčství patologické a hráčství, které nelze za patologické považovat.

3.1 Co je a co není patologické hráčství

Jak říká Prunner (2008), hraní má vliv na všechny oblasti života člověka, a v neposlední řadě na zdraví. I s ohledem na tuto skutečnost pak diferencuje rekreační a patologické hraní.

Hartl a Hartlová (2000) také rozlišují hráčství a patologické hráčství.

Zejména v americké literatuře bývají tyto pojmy striktně oddělovány (National Research Council, 1999), u nás jsou ve většině případů používány synonymně. Proto se ani v této práci nebudu zaměřovat na jejich striktní oddělování, nicméně považuji za důležité zde rozdíl vysvětlit.

Hráčství (gambling) je časté hraní hazardních her, které však nepokročilo do patologického stadia. Skrývá se za ním však neuvědomělá potřeba sebezpevnění při problémech v práci či ve vztazích. Hra pak může být pro hráče prostředkem k vyšší sociální prestiži (u mládeže) nebo prostředkem k pocitu svobody. Automat se stává živou věcí, se kterou hráč komunikuje a u mnoha hráčů vzniká i víra v mimosmyslové vnímání (Hartl a Hartlová, 2000).

Někteří autoři uvádějí, že gamblerů, kteří hrají hazardní hry rekreačně, bez velkých negativních důsledků (nejde tedy o patologii), je většina. U takto vnímaného pojmu gamblerství je ovšem důležitá jeho míra a chronicita (National Research Council, 1999). Bylo by totiž mylné se domnívat, že gamblerství nemá negativní dopady. Může působit značné potíže, a může se z něj vyvinout

patologické hráčství. Fischer a Škoda (2009) tuto myšlenku potvrzují a dodávají, že patologická závislost se někdy velmi pomalu rozvíjí ze společensky akceptovaného častého hraní hazardních her.

Oproti tomu patologické hráčství je typické opakovanými hráčskými epizodami. Ty převládají na úkor hodnot pracovních, majetkových, rodinných a společenských. Charakteristické jsou krádeže peněz, zpronevěry, neplacení dluhů, střídavě naděje na výhru, beznaděj, myšlenky na sebevraždu, deprese.

I Nešpor (cit. dle Prunera, 2008) se domnívá, že patologické hráčství by se mělo odlišovat od jiných forem hráčství, které nelze za patologické považovat. Jako například uvádí hráčství a sázkařství, kdy hráč bude při těžkých ztrátách pravděpodobně schopen udržet svůj zvyk na uzdě, nadměrné hráčství u manických pacientů a hráčství sociopatických osobností.

Nešpor (2006) je toho názoru, že člověk je patologickým hráčem, jestliže:

- se u něho během období nejméně jednoho roku vyskytnou dvě a nebo více epizod hráčství,
- tyto epizody nejsou pro člověka výnosné, nicméně se opakují i přesto, že vyvolávají tíseň a narušují běžný život,
- je jedinec zaujat myšlenkami a představami hraní a okolnostmi, které tuto činnost doprovázejí,
- člověk pociťuje silné puzení ke hře, které těžko ovládá. Hráč hovoří o tom, že není schopný hře odolat vůlí.

Na základě předešlých informací lze konstatovat, že patologickým hráčem se tedy jedinec nestává tehdy, prohraje-li jednou větší obnos – vždyť ve svém okolí se setkáváme s lidmi, kteří se hazardní hře věnují častěji než ostatní, a přece je nelze považovat za gamblery. Hranice se dle mého názoru určuje mírou zásahu do běžných oblastí života, jako je rodina, práce či zdraví.

3.2 Formy hazardních her

Mezi nejčastější formy hazardních her řadíme hazardní (výherní) automaty (liší se od zábavních tím, že si hráč nekupuje možnost výhry, ale čas), kasina (nebezpečná jsou v tom, že velká výhra může rychle „nastartovat“ chorobný

návyk), sportovní sázky, karetní hry (nebezpečná je kombinace karetní hry a alkoholu, výsledkem bývá kombinovaná závislost.), hra v kostky, losy a další. Žádný výčet hazardních her nemůže být úplný, protože ti, kdo na hazardu vydělávají, vymýšlejí stále nové formy a způsoby, aby na tom co nejvíce vydělali (Nešpor, 2006).

3.3 Klasifikace a diagnostika patologického hráčství

Schaffer (cit. dle Prunnera, 2008) používá v případě hráčských závislostí pětibodovou stupnici v bodových hodnotách od 0 do 4.

Stupnice hráčských závislostí:

Úroveň „0“ – hra není provozována vůbec

Úroveň „1“ – jde o rekreační hraní bez negativního dopadu na skutečný život

Úroveň „2“ – hraní přináší občasný výskyt menších problémů (označováno také jako „problémové hraní“)

Úroveň „3“ – hraní vede ke vzniku velkých problémů, které jsou vážné a výrazným způsobem negativně zasahují do různých oblastí skutečného života (splňují klinická kritéria patologického hráčství)

Úroveň „4“ – jde o hraní, kdy je jedinec motivován potřebou nalézat řešení už existujících obtíží spojených s patologickým hraním, a to bez ohledu na prodlužování a rozšiřování existujících problémů.

Diagnostická kritéria Americké psychiatrické asociace jsou následující:

A. Patologické hráčství se vyznačuje trvajícím a opakujícím se nepřizpůsobivým chováním k hazardní hře – pokud pro jedince platí pět (nebo více) z následujících znaků, jedná se o patologické hráčství:

1. Jedinec se zaměstnává hazardní hrou (znovu prožívá minulé zážitky související s hazardní hrou, plánuje hazardní hru, uvažuje o opatřování prostředků k další hazardní hře).
2. K docílení žádoucího vzrušení, musí jedinec zvyšovat množství peněz vsazených do hazardní hry.
3. Opakovaně a neúspěšně se pokoušel hraní ovládat, redukovat nebo s ním přestat.

4. Když se pokouší omezit nebo přestat s hazardní hrou, je neklidný a podrážděný.
5. Hazardní hru je prostředek, jak uniknout problémům nebo mírnit dysforickou náladu (pocity bezmocnosti, viny, úzkosti, deprese atp.).
6. Po prohrání peněz se další den k hazardní hře vrací, aby je vyhrál nazpět.
7. Lže příbuzným nebo jiným lidem, aby zakryl rozsah svého zaujetí hazardní hrou.
8. Dopustil se trestných činů jako padělání, podvodů, krádeží nebo zpronevěry kvůli hazardní hře.
9. Ohrozil či ztratil kvůli hazardní hře důležité vztahy, zaměstnání, vzdělání nebo kariéru.
10. Spoléhá na druhé, aby mu poskytovali peníze a mírnili tak zoufalou finanční situaci, do které se dostal.

B. Hazardní hraní nelze lépe vysvětlit manickou epizodou (Nešpor, 2006).

3.4 Vznik závislosti a motivace ke hře

Odpovědět na to, proč a jak vzniká u jedince patologické hráčství, není vůbec jednoduché. Domnívám se, že vliv na vznik patologického hráčství má například pohlaví, věk, genetika, sociální prostředí, výchovný styl, dostupnost či zdravotní a psychický stav. Není mým cílem popsat všechny faktory vzniku závislosti, na následujících řádcích se zmíním jen o některých, které považuji za významné z hlediska tématu mé práce.

Někteří autoři uvádějí, že nejčastějším důvodem k tomu, že jedinec začne hrát, je dobrá dostupnost, příznivé okolí a vidina rychle vydělaných peněz (Kalina, 2008).

Nešpor (cit. dle Prunera, 2008) uvádí čtyři základní roviny, které se podílejí na vzniku gamblerství: fyzický, rodinný, sociální a psychický systém. Patologické hráčství ovlivňuje i fyzický systém. Co se týče sociálního systému, na vzniku a prevenci se podílí i společnost, která legalizuje zákony a upravuje

formy hazardní hry. O fyzickém i sociálním systému více v kapitole o prevenci. Nyní bych ráda podrobněji rozebrala rodinný a psychický systém.

3.4.1 Rodinný systém

Rodina může člověka před vlivem patologického hráčství chránit. Ale stejně tak může vznik choroby podporovat. Na následujících řádcích bych se ráda zabývala vztahy v primární rodině patologického hráče, neboť se domnívám, že rodinné prostředí může být jedním z významných faktorů vzniku patologického hráčství.

Jak je to s patologickým hráčstvím u dospívajících? Dospívání je samo o sobě bolestný proces (Říčan, 2004). Trapková a Chvála (2004) by k tomu mohli dodat, že to platí nejen pro dospívajícího, ale také pro jeho rodiče – ti totiž někdy svému dítěti nevědomky nedovolí, aby se separovalo. Hajný (2004) k tomu zase dodává, že podstatou tohoto zdánlivě paradoxního přístupu může být úzkost ze separace dítěte, obava z osamocení rodičů nebo strach z odhalení neřešených problémů, případně z prázdnoty v rodině. Rodiče se poté k dítěti chovají tak, jako by bylo o dost mladší. Slovy Trapkové a Chvály (2004), předpoklad k dospělosti je nasycení bezpečnou závislostí na rodičích, kteří dokážou dítě včas pobídnout k odchodu. Ale dítě, které tím není nasycené, má tendenci odchod urychlit, chce být samostatnější. Hajný (2004) je toho názoru, že jde o paradoxní situaci, kdy sice závislostní chování (zde únik ke hře) poskytuje dítěti zdánlivě větší samostatnost, ve své podstatě v něm ale vnitřně posiluje závislost na rodině.

3.4.2 Psychický systém

Někteří jedinci jsou zranitelnější, protože prožili například těžké životní situace. To potvrzuje i Prunner (2008). Co se týče psychického stavu, je také známé, že závislost může být únikem před nepříjemnými stavy v prožívání. Tak například u depresivního nebo úzkostlivého jedince může být motivem hraní

snaha rozptýlit stresy. Fischer a Škoda (2009) počítají mezi takové intenzivní stresory zejména rozvod a ztrátu zaměstnání.

Jiní lidé mají zase určité osobnostní charakteristiky - například tendence vyhledávat vzrušení a riziko za každou cenu, které mohou hrát při vzniku závislosti svou roli.

Je zde však prokazatelný vliv osobnostních rysů na vznik patologického hráčství? Podle některých odborníků ano. Ti hledají přímé motivační vazby na hraní i v základním osobnostním ladění v dimenzi extra – introverze. Ohroženější jsou teoreticky extroverti. Ti preferují trávení času s ostatními, tudíž jsou náchylnější k hraní v kasinech. Nicméně ani introverti hráčská vášeň nevynechává – takoví jedinci inklinují spíše k výherním automatům, sázením na sport či k internetovému sázení. Vysoké latentní riziko představuje například neurotický extrovert s impulzivním chováním (Prunner, 2008). Impulzivita je v problematice patologického hráčství také často zmiňovaným pojmem, někdy bývá považována za určitou predispozici k hraní. Pokud je jedinec schopný svou impulzivitu odpovídajícím způsobem kontrolovat, předpoklad ke vzniku závislosti je menší (Sinha, 2004).

Pojďme se podívat na psychologické aspekty patologického hráčství podrobněji.

4 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY PATOLOGICKÉHO HRÁČTVÍ

Nyní víme, co vše se na vzniku závislosti může podílet. Ale které psychologické mechanismy vedou člověka, který zatím závislý není, k tomu, že hru opakuje? Fischer a Škoda (2009) se domnívají, že prvotním motivem může být pocit vzrušení a nabuzení. Prunner (2008) hovoří v souvislosti s primární motivací hrát o tzv. modelech „pozitivní podpory“. To je to, co člověka podporuje k opakování hry. Může to zahrnovat výhru (peníze), společenskou podporu, materiální podporu (pití zdarma pro hráče), vlivy okolí (okolí bohaté na podněty) a fyziologické vzrušení. Autor však hovoří také o existenci modelů „negativní podpory“. Jedinec - outsider touží prokázat sobě i ostatním, že není tak neschopný, jak se zdálo. A ti, kteří nedosáhli velké výhry, budou hru opakovat, aby se tak vyhnuli negativnímu pocitu z nesplněného očekávání.

Vznik patologického hráčství bývá ovlivněn mnoha faktory, jedním z nich je i „velká výhra“. Nešpor popisuje, jak se velká výhra podílí na vzniku závislosti – celý proces vzniku závislosti urychluje, protože hráč chce výhru znovu opakovat (Nešpor, 2006).

Jakou roli tedy hraje v případě patologického hraní psychologie? Jak je to s prožitky, které má hráč při hraní hry? Lze toto vůbec psychologickými teoriemi popsat? Prunner (2008) by na to odpověděl, že žádná psychologická teorie (ani jiný samostatný obor) nestačí na to, aby odpověděla na všechny otázky, které se ke hře váží, neboť je to téma interdisciplinární.

Pokusím se proto napsat alespoň o některých psychologických aspektech hry.

Tak například Fink (1993) hovoří o „magické produkci světa hry“. Takto pojmávaný svět hry má svůj vnitřní prostor a čas, vznikající díky plnému zaujetí hrou. Hráč se ve hře odtrhává od reálného světa, hra ho pohlcuje - ztrácí schopnost vnímat reálný čas, schopnost vnímat konkrétní herní situace reálně a vnímat reálné dopady hry. Jedinec jedná tak, jak by nikdy předtím nejednal. Je ponořen do „imaginárního světa hry“ tak, že může mít i silné fantazijní produkce

a nereálné pohledy, které ho vedou k rozhodnutím s katastrofickými důsledky (Prunner, 2008). Všechny tyto charakteristiky patologičtí hráči často popisují.

Snad díky tomuto ponoření se do světa hry se pojem patologického hráčství podobá označení hráčská vášeň. Vášeň vyjadřuje velmi silný citový vztah a některé citové vztahy vznikají nezávisle na lidské vůli. V zasetí takové vášně člověk ztrácí schopnost vnímat věci v jejich reálné podobě, ignoruje veškeré signály naznačující problémy a objektivita percepce je také narušena (Prunner, 2008).

Emoce sehrávají u patologického hráčství důležitou roli - hra je totiž zprostředkovává. Hráč chce v naprosté většině zažívat pozitivní emoce, a když se tak nestane, může chtít hru absolvovat znovu, aby napravil negativní stav. Nebo naopak může hru ukončit, protože nepřinesla kýžený výsledek. Ve hře se ale projevuje i řada osobnostních vlastností (hravost, soupeřivost, kooperativnost, míra dominance, ochota riskovat atd.)

Co způsobuje, že hazardní hráč není schopný hře odolávat? To vysvětlím v následující podkapitole.

4.1 Bažení (Craving)

Bažení, neboli craving, je v Mezinárodní klasifikaci nemocí popsáno jako „silná touha nebo pocit puzení užívat látku nebo látky“ (Mezinárodní klasifikace nemocí, 2008).

Bažení je nejsilnější v následujících situacích:

- když je předmět bažení dostupný,
- v počátcích abstinence,
- když má jedinec negativní duševní stavy (např. úzkost nebo deprese), a tyto stavy zvyšují sílu bažení,
- důležitý je také druh návykové látky. U patologických hráčů se zjistilo časté nezvládnutí bažení a impulzivity (Nešpor, 1999).

Zvláště nebezpečné je takové bažení, které si člověk neuvědomil, ale bažení přesto ovlivnilo jeho chování. Toto chování mohlo mít více příčin, jako

například riziková situace, málo rozvinutá schopnost si uvědomovat sebe sama nebo popírání závislosti, bažení a pocity viny (tabulka č. 1).

tab. č. 1 Nerozpoznané bažení z hlediska možností příčiny a prevence.

Možná příčina	Možná prevence
Riziková situace, kde je mnoho spouštěčů (hospoda, oslava).	Takovým situacím se hráč v počátku abstinence musí vyhýbat.
Nedostatečně rozvinutá schopnost uvědomování si sebe sama.	Zlepšení vnímání sebe sama díky psychoterapii, relaxačním technikám nebo vedení deníku.
Popírání bažení, pocity viny.	Přiznat si bažení a přijmout ho jako součást své nemoci.
Popírání závislosti, záměna bažení za obyčejnou „chut“.	Přiznání závislosti, k čemuž může přispět psychoterapie, skupiny, svépomocné organizace a doléčování dlouhodobého charakteru.

Jak bažení překonávat? Tuto otázku položil Nešpor (2006) většímu počtu svých pacientů. Jejich zkušenosti s překonáváním bažení jsou popsány na následujících řádcích:

- Vyhýbat se takovým situacím, které bažení vyvolávaly.
- Uvědomit si negativní důsledky recidivy.
- Odvedení pozornosti například k četbě, hudbě, vaření atd.
- Uvědomit si minulé nepříjemné zážitky související se závislostí.
- Uvědomit si výhody abstinence.
- Cvičení nebo tělesná práce.
- Jít do přírody.
- Prostě vydržet – bažení slábne a mizí, stačí vydržet
- Spánek, odpočinek.
- Bažení rozpoznat, uvědomit si to na samém počátku, když je ještě slabé.

- Myslet na zdraví.
- Hovořit o svých pocitech při bažení. Může jít o odborníka či s někoho blízkého, a o kontakt telefonický (např. linka důvěry) nebo i přímý.
- Sex.
- Relaxační techniky (úplná nebo částečná relaxace).
- Jít tam, kde nejsou návykové látky (zde automaty, kasina...).
- Napít se nealkoholického nápoje (zvláště u alkoholových závislostí).
- Požádat o pomoc.
- S rizikovými myšlenkami diskutovat či vyvolat opačné myšlenky.
- Uvažovat o tom, co jsou příčiny bažení.
- Využívat pomůcek, talismanů a symbolů, které připomínají abstinenci.
- Požít lék předepsaný lékařem.
- Nahlas nebo v duchu popisovat pocity při bažení.
- Odevzdat někomu peníze.
- Cvičení plného jógového dechu.
- Zaměřit se na svůj dech.
- Své pocity při bažení pozorovat uvolněně a neosobně.
- Někomu nabídnout pomoc.

Platí, že většinu výše popsanych způsobů, je možno využít i k překonávání negativních emocí (deprese, hněv, sebelítost atd.). Uvedené způsoby je také možno kombinovat, tím se zvyšuje jejich účinnost.

4.2 Hráčské bludy a kognitivní zkreslení

Pro patologického hráče jsou typické hráčské bludy, které živí plamen hráčské náruživosti. Nešpor (2006) rozeznává následující hráčské bludy:

- **blud o rychlém zbohatnutí**

Autor říká, že pokud je jedinec patologický hráč, nemá šanci hrou zbohatnout. Pro takového jedince není nic nebezpečnějšího, než výhra: „Každá

výhra totiž patologické hráčství zhoršuje. Je zhruba tím, co infekce pro otevřenou ránu. Po velkých výhrách přicházejí, bohužel, ještě větší prohry.“
(Nešpor, 2006, s. 22)

- **blud o zajímavosti hry**

Patologické hraní není zábava. Taková hra je tvrdá, nevděčná, nesmyslná, namáhavá a jednotvárná práce. Hráče zaměstnává více než jako jeden pracovní úvazek. Ten, kdo chce žít zajímavě, měl by mít kvalitní koníčky a setkávat se s lidmi, od kterých se může něčemu naučit.

- **blud spořitelny**

Hráč se domnívá, že by mohl někdy vyhrát nazpět ztracené peníze. Vlastně si tak plete hernu s pobočkou spořitelny. Jako by se domníval, že by si je tam mohl zase vyzvednout. Ovšem kdyby je tam uložil. Takový hráč si musí uvědomit, že prohrané peníze už nikdy neuvidí. I kdyby totiž část peněz vyhrál zpátky, jeho závislost by to jen posílilo.

- **blud o úniku a odreagování**

Hráč se domnívá, že se dá hazardní hrou uniknout před neřešenými problémy. Ovšem neřešený problém v době hraní nemizí, ale narůstá. Hra k tomu ještě přispívá.

- **blud o vlastní genialitě**

Velmi známé jsou případy, kdy se patologický hráč v obtížné životní situaci domníval, že objevil „sytém“ jak obelstít automat nebo ruletu. Mezi takovými jedinci byli lidé nejrůznější inteligence.

- **blud o tom, že já to mám pod kontrolou**

Jedinec předpokládá, že on se patologickým hráčem stát nemůže. Souvisí s předchozím bludem. Mnoho lidí se pokládá za „silné jedince,“ kteří „do toho nikdy nespádnou.“ Hazardní hra je nebezpečná proto, že ji lidé podceňují. A patologické hráčství často vzniká nepozorovaně právě u osob, které si myslí, že jim se to nestane.

- **blud o tom, že se nikdo nic nedozví**

Patologický hráč, který v hazardní hře pokračuje a jehož problémy narůstají, nemůže svůj problém tajit do nekonečna. Lépe, nežli uvažovat o způsobech, jak problém zakrývat, je uvažovat o tom, jak ho jedinec může překonat.

Mezi další známé bludy patří například blud o štědrých automatech a laskavé štěstěně, blud o výhře, blud o odpovědném hráči, blud o nóbl společnosti, blud o kamarádovi, blud o nedokončenosti, blud o účelu peněz, blud o tom, že když člověk vyhrál jednou, musí vyhrát pokaždé.

I jiní autoři se zabývají těmito chybnými myšlenkami, nazývají je však jinak. Domnívají se, že motivace hráčského chování spočívá v „myšlenkových chybách“ neboli v kognitivních zkresleních, které mají zhoršovat (nebo přímo způsobovat) problémové hraní. To vedlo k následující kategorizaci (Prunner, 2008).

1. „Pověry“. Do této kategorie spadají nejrůznější rituály, talismany, „fetiš“e“, přičemž hráč věří, že přinášejí štěstí.
2. „Interpretační předpojatost“. Výhru přisuzuje hráč svým schopnostem a zkušenostem. Prohra je vnímána jako „špatná trefa“.
3. „Dočasný teleskopíng“. Hráč věří ve statistické rozložení výhry a domnívá se, že jemu výhra připadne dříve, než je obvyklé. Věří, že výhru obdrží přednostně on, než jiní hráči.
4. Selektivní paměť. Selektivnost kognitivních procesů způsobuje, že hráč si pamatuje výhry a zároveň zapomíná na prohry. Sčítá výhry a zapomíná na množství prohraných peněz.

5. Subjektivně produkované klamné korelace. Hráč připisuje příčinné souvislosti „kontextovému stimulu“. Ten má nahodilý vztah k prohře a výhře. Náhodné souvislosti hráč povyšuje na zákonité vzájemné příčinné vazby.

Fischer a Škoda (2009) jsou toho názoru, že gambleři jsou často pověřčiví. Myslím si, že velmi zhoubná pověřčivá představa je zejména ta, kdy patologický hráč vnímá výhru jako osudové znamení, znamení „shůry“ nebo dílo laskavé štěstěny. Kalina (2008) tuto víru v nadpřirozenou ochranu štěstěny vnímá jako určitou regresi do dětského magického myšlení.

4.3 Patologický hráč a peníze

Ve třetí kapitole již bylo řečeno, že v prvotní fázi nejsou peníze tím, co hráče vede k tomu, že hraje hazardní hry (Fischer a Škoda, 2009). Ale skutečnost, že hráč prohrává stále víc a víc peněz, a finanční problémy nabývají velkých rozměrů, nutí jedince k tomu, že pro získání velké výhry je ochoten udělat vše. Později tedy finance hrají významnou roli – spoluutvářejí totiž bludný kruh hry a narůstajících problémů, před nimiž hráč uniká ke hře, a problémy se kupí, hráč hraje dál a tak stále dokola. V souvislosti s tím Nešpor (2006) hovoří o bludu o účelu peněz. V zajetí tohoto bludu se patologický hráč domnívá, že peníze slouží hlavně k hazardní hře, nikoliv k zajištění své obživy nebo obživy své rodiny.

Kde ale gambleři berou peníze? Patologičtí hráči z Psychiatrické léčebny v Kroměříži, oddělení 10B, léčení v letech 2009/2010, uvádějí jako legální zdroje sázek následující:

- mzdy/platy, osobní úspory, sociální dávky, rodinné úspory, půjčky od příbuzných, půjčky od přátel, půjčky od lichvářů, osobní půjčky a úvěru (banky a finanční instituce), půjčky ze zastavárny, peníze na domácnost, tržby za prodej osobního a rodinného majetku,

Jako nelegální zdroje sázek, tedy výnosy z trestné činnosti, klienti uvedli:

- majetkovou a hospodářskou trestnou činnost (krádež, podvod, pojistný podvod, úvěrový podvod, zpronevěra, zkrácení daně a poplatků, neodvedení daně a poplatků, apod.),
- jinou trestnou činnost (nelegální výroba a distribuce omamných látek, nelegální sázky, kuplířství, apod.),
- vlastní prostituci (Občané proti závislostem, 2008).

4.4 Stadia rozvoje patologického hráčství

Nešpor (2006) uvádí tři stadia rozvoje patologického hráčství:

1. Stadium výher

V tuto chvíli jedinec vyhrává. A velká výhra je to, to celý průběh závislosti urychluje. Hráč chce vyhrát ještě více, hýří optimismem, pro který nejsou důvody. Sázky zvyšuje a hraje častěji. Takový jedinec se uchyluje ke hře o samotě, lže o tom, že vyhrál. Prunner (2008) toto stadium popisuje jako období, kdy jedinec s nízkým sebevědomím vnímá hru jako něco, prostřednictvím čehož si může své sebehodnocení zvýšit. Typické je také upřednostňování hry před osobami ze svého okolí.

2. Stadium prohrávání

V této fázi už jde často o patologické hráčství. Hráč myslí na hraní neustále, s hrou nedokáže přestat. Půjčuje si peníze, skrývá své hraní před rodinou, chová se bezohledně. Peníze není schopen splácet, splátky oddaluje a znovu si půjčuje peníze. Zaměstnání zanedbává. Rodinný život také trpí. Jedinec je neklidný, podrážděný a uzavřený, zanedbává své zdraví. Přestává být schopen splácet dluhy a může se je snažit získávat finance nezákonným způsobem.

3. Stadium zoufalství

Toto období je typické soudními jednáními, podmíněnými nebo nepodmíněnými tresty, odcizením od rodiny i přátel, osamělostí. Hráč stále častěji hraje nebo se zabývá fantaziemi o hře. Stále prohrává. Odpovědnost za své neštěstí hází na druhé, lituje se, propadá depresi a beznaději. Má výčitky svědomí, ale kroky ke změně nepodniká. Jeho stav se zhoršuje, přichází panika. Jedinec může páchat závažnější trestné činy, rodina se rozpadá. Hráči jsou v této fázi často rozvedení, někteří uvažují o sebevraždě nebo za sebou mají sebevražedné pokusy, jiní se snaží unikat k alkoholu nebo k jiným návykovým látkám. Situace se tím ještě zhoršuje. Když nehrají, jejich míra neklidu a podráždění se zvyšuje.

Nešpor (2006) říká, že k tomu, aby se z jedince stal patologický hráč, stačí většinou jeden až tři roky, ale někdy i několik týdnů či měsíců. Každý však nemusí projít všemi třemi stadii. Čím dříve si jedinec uvědomí nebezpečí, tím je větší šance, že jeho snaha přestat hrát, bude úspěšná.

4.5 Typologie hráčů

Chvíla (cit. dle Múhlpachra, 2008) uvádí typologii patologických hráčů. Tato typologie mu pak slouží k sestavení vhodné terapie pro klienty.

- Typ A

Tento typ hráče je typický velkou snahou opakovat hazardní jednání. Hráč chce prožít hru znovu, přičemž potřeba finančního vkladu do hry se zvyšuje. Prožitky se také stupňují. Hráč se nezastaví ani před nezákonnými činy. Jde se o jedince sociálně narušeného, s osobnostními rysy nezdrženlivosti a sociální maladaptace.

- Typ B

Hráč utíká od reality ke hře. K problémům s hazardní hrou se nedokáže přiznat. Časté jsou lži a zakrývání problémů. Hráč se domnívá, že jeho blízcí mu pomohou a převzou odpovědnost za jeho problémy. Hráč problémy řeší neurotickým způsobem, je zvýšeně úzkostný a sebehodnocení má nízké.

- Typ C

Ze všech tří typů má typ C největší neschopnost kontrolovat hru. Jedinec je podrážděný při myšlence nebo snaze ukončit hru. Tu považuje za svou potřebu, které se nedokáže zbavit. Společenský dopad, ztrátu společenského statutu a izolaci si nepřipouští. Tito jedinci mají výraznou toxikomanickou dispozici. Typická je pro ně také kompulzivita při řešení situací.

5 SOCIÁLNÍ ASPEKTY PATOLOGICKÉHO HRÁČTVÍ

Jaký dopad má tato závislost na sociální okolí hráče? Jak trpí rodinné a pracovní vztahy? Jaký dopad to má na zdraví jedince? Nejprve si řekněme ale něco o tom, jaký sociální význam pro jedince hra vlastně má a dejme to do kontextu patologického hráčství.

Hra má v procesu socializace dítěte velký význam, avšak jak je to s hrami u dospělých? Jak říká Bakalář a Kratochvíl (cit. dle Prunnera, 2008), i pro dospělé je hra důležitá, soustředuje se však zejména na volný čas.

To se v případě patologického hráčství dá říct jen na počátku rozvoje závislosti, v pozdějších fázích hra zaujímá v životě hráče primární místo. Hru hráč nehraje jen ve volném čase, ale i na úkor pracovního, rodinného a společenského života.

Jakou roli hrají v problematice patologického hráčství sociální kontakty? Jak říká Prunner (2008), hra umožňuje lidem tyto kontakty udržovat, protože se realizuje v určitém sociálním prostředí. Člověk je zde v roli hráče, protihráče, spoluhráče, rozhodčího, diváka atp. Domnívám se, že v případě patologického hráčství se ale hráč sociálním kontaktům vzdaluje, tedy alespoň v pokročilejších stádiích závislosti. Prunner říká, že hra může být prostředkem k vyššímu sociálnímu statusu či roli ve vztažné skupině. Osobně to vnímám i jako možnou motivaci k tomu, proč člověk začne hrát. Nejnebezpečnější vliv má hra na ty osoby, pro které se sociální efekty hry stávají hlavní součástí vlastního sebehodnocení – než začali tito lidé hrát, byli outsidersy, a s ukončením hráčské aktivity jim hrozí opětovný návrat mezi „odpadlíky“. Jsem toho názoru, že zvyšování sociálního statusu a role může platit pouze v první fázi závislosti, tedy v době, kdy hráč vyhrává. V dalších fázích typických velkými prohrami, se sociální status nebo role snižuje.

V neposlední řadě, hra dává jedinci možnost soupeření – ať už jde o soupeření s konkrétním člověkem, nebo s „naprogramovaným strojem“.

Přítomnost soupeře hráče vybízí k tomu, aby prokazoval vlastní kvality a konfrontoval svůj výkon s jinou hodnotou (zde například s herním systémem). Velmi nebezpečné je patologické hráčství i v tom, že stroj může (automat, ruleta) nahrazovat veškeré sociální kontakty (Prunner, 2008).

Dle průzkumu mezi patologickými hráči, léčenými v Psychiatrické léčebně v Kroměříži, klienti udávají následující sociální dopady v příčinné souvislosti s patologickým hráčstvím:

- ztráta zaměstnání, rozchod nebo rozvod s partnerem/manželem, narušení výchovy dětí, osamělost, ztráta zájmových aktivit, zadlužení, bezdomovectví, násilí ze strany jiných osob, sociální problémy (hmotná nouze), snížení životní úrovně,
- ztráta důvěryhodnosti, veřejná ostuda rodiny, vyloučení z kolektivu zájmových aktivit omezení kontaktů s blízkými osobami (Občané proti závislostem, 2010).

5.1 Vliv na partnerství a děti

Jakým způsobem ovlivňuje patologická závislost nejbližší sociální okolí hráče? Jak trpí rodina, děti a přátelé? Vzhledem k tomu, že gamblersství v současnosti postihuje čím dál více lidí, lidé z blízkého okolí gamblersů se často svěřují se svým problémem na internetu. Tak se v jedné z mnoha diskuzí na toto téma můžeme dočíst smutnou zkušenost manželky jednoho gamblersa. Poukazuje na to, co vše je patologický hráč ochotný kvůli hře udělat. Jedinec, který se dostane do pastí patologického hráčství, velmi ubližuje nejen sobě, ale také svým nejbližším. Patologičtí hráči rodinám lžou a brakují rodinné účty i majetky.

„Bohužel je mi už téměř 40 let a 17 let žiji s mužem, který neustále odhaluje své pravé já... Za tu dobu šikovně z rodinných peněz postupně vytuneloval 1,2 miliónu, ukradl dětem peníze ze stavebního spoření, zfalšoval mé podpisy ve spořitelně... sebral dětem i mě opakovaně úspory schované k bezprostřednímu používání, vybrakoval moje konto, své konto, založil si 4 nové účty... vypůjčil si u

2 lichvářských společností... škoda činila cca 2 milióny Kč.“ (internetová diskuse Zpovědnice, 2008)

Na jiném webu se zase píše: „Naše splátky...jsou neúnosné. Máme dvě malé děti, nemám na nájem, oblečení, jídlo, školku, prostě na nic. Budeme se teď rozvádět... Někdy už nemůžu dál, ale kvůli dětem se pořád snažím. Je mi líto, že mě a dětem takhle zkažil život...

Ahoj, jsem gambler, hraju rok a půl a prohrál jsem ...celkem kolem 2.5mil, ani nevím kolik to je peněz. Prohrál jsem všechny peníze za prodaný byt, měli jsme teďka na jaře začít stavět dům... rodina mi chce pomoci... manželka je na mě našťvaná, máme malou holčičku – 11 měsíců. ...Takto je vše pryč, celý životní sen...makal jako blázen abych na vše vydělal a během roku je to všechno pryč, jsem zoufalej a bezradnej. Ted'ka jsem bez práce... Nemám z čeho splácet dluhy, ani jak uživit rodinu..., jsem už vážně na dně. (internetová diskuse GamblingSTOP, 2011)

Už jsem se zmínila, že pokud bychom se domnívali, že patologické hráčství je doménou pouze mužů, mýlili bychom se. Závislost postihuje i ženy, a jak říkají Fischer a Škoda (2009), ti v závislosti hledají únik před depresemi a úzkostmi. V následujícím příspěvku si můžeme přečíst, jak závislost prožívá dvacetiletá dcera patologické hráčky. Ukazuje, jak se blízcí hráčů velmi často dostávají do situace, ze které nevidí východisko.

„...mám stejný problém, moje mamka taky hraje. Bohužel si neuvědomuje, co dělá a taky se samozřejmě brání tím, že je dospělá...jsem studentka, takže jsem finančně pořád závislá na rodičích. Nikdy jsme o peníze nouzi neměli, ale od té doby, co mamka hraje, se situace úplně obrátila. Pravidelně prohrává veškerou svoji výplatu, prohrála moje dědictví po dědovi, a když se mě tat'ka zeptal, co chci k Vánocům, nestačil se divit, že chci boty, protože nemám v čem chodit... Nejdříve jsem s ní jednala hezky a ji to očividně mrzelo, několikrát se mi rozbředla na rameni, ale výsledek to bohužel nemělo. Dnes už jsem na ní

opravdu hnusná, ale už to nemá absolutně žádný vliv. Půjčky má všude, problémy se zvětšují. Myslím, že na to řešení neexistuje. Bohužel jsem ho alespoň zatím nenašla. Ale tak strašně mě to mrzí a bolí.“ (internetová diskuse PragueBest s.r.o., 2009)

Petra Kohoutová, manželka patologického hráče Petra Kohouta, který napsal knihu *Jsem hazardní hráč, aneb Zpověď gamblera*, mluví o negativních pocitech, které patologické hráčství přináší celé rodině: *„Chci jen napsat, že za celý svůj život jsem se nesečkala s takovou falší, lží, pomstychtivostí a nenávistí, jako tehdy.“* (Kohout, 2000, s. 71)

Kohout zase popsal své zkušenosti spojené s poklesem sociálního statusu. Hovoří o tom, jak to zasáhlo do jeho manželství a rodiny, nejen současné, ale i primární:

„V očích ostatních jsem se stal „nemakačenko“, který se nechá žít svou manželkou...Naše manželství trpělo...Bylo to až tak zlé, že jsem se rozhodl opustit rodinu...Zkusil jsem to k rodičům...Nakonec jsem se s rodiči domluvil, že odejdu na jejich zahradní chatku. Tam nebudu nikoho obtěžovat.“ (Kohout, 2000, s.27-29)

Z tohoto výroku je zřejmé, že z patologických hráčů se postupem času stávají samotáři, „černé ovce“ rodiny. Vlivem nezvladatelné touhy hrát se vyčleňují z běžné společnosti. Cesta zpět je velmi těžká.

5.1.1 Co prožívají blízcí aneb potřeba „tvrdé lásky“

Jak píše Nešpor (2006), život partnerky patologického hráče je těžký a prochází následujícím vývojem.

1. Stadium popírání. Partnerka má občasné starosti kolem hazardní hry partnera. Nechává si je pro sebe, hru omlouvá. Někdy dokonce sama o hazardní hře uvažuje. Partnerovo hazardní hraní pořád ještě přijímá. Postupně partnerka zjišťuje, že partner neplatí účty. Ženu hráč poměrně snadno umluví. Objevují se finanční krize, které nejdou vysvětlit. Žena stále přijímá omluvy patologického hráče. Pokud žena situaci zásadně neřeší, přichází další stadium.

2. Stadium stresu. Hráč tráví s rodinou čím dál méně času, typické jsou hádky. Žena se cítí odmítaná, vznáší k partnerovi požadavky. Pokouší se jeho hazardní hru regulovat, platí za něj účty, dluhy. Někdy se vyhýbá přátelům či dětem, aby se s nimi nemusela bavit o problémech. Cítí se osamělá. Pokud se problém neřeší, přechází se do posledního stadia.

3. Stadium vyčerpání. Charakteristický je nárůst zmatku, partnerka hůře uvažuje. Výjimečné nejsou ani tělesné potíže, schopnost aktivně jednat klesá. Objevují se stavy zuřivosti, partnerka může pochybovat o svém duševním zdraví. Typické jsou stavy úzkosti, paniky, pocity beznaděje, zhroucení. Partnerka může začít zneužívat alkohol. Obvyklý je v této fázi rozvod, někdy sebevražedné myšlenky nebo pokusy o sebevraždu.

V souvislosti s příbuznými hovoří Nešpor (2006) o tzv. tvrdé lásce. Hazardní hra a s tím související problémy způsobují, že příbuzní jsou nejčastěji zmatení, rozhněvaní, mají pocity bezmocnosti, odporu, deprese a úzkosti. Ovšem paradoxní je, že hráče omlouvají a zahlazují nebo zakrývají jeho problémy. Autor uvádí příklad, kdy jeden jeho pacient byl propuštěn ze čtyř zaměstnání pro zpronevěru a rodina za něj pokaždé vše zaplatila. Situace se po určité době opakovala. O léčbě začali uvažovat, až když sami neměli žádné peníze. Nešpor upozorňuje, že tvrdá láska znamená pravý opak. I přesto, že hráč způsobuje rodině velké problémy, je možné mu dávat najevo, že rodině na hráči záleží - a tak vyžadují změnu jeho chování. Požadují změnu chování, konkrétní kroky, nikoliv sliby. A pokud hráč není ochoten chování změnit, měl by se léčit či nést důsledky svého chování. Omlouvání problémů mu nepomáhá, ba přímo škodí.

A co patologické hráčství a děti? Závislost v rodině nepůsobí příznivě na jejich výchovu a duševní vývoj. I když děti třeba nedokáží přesně pojmenovat problémy, většinou vycítí, že není v rodině něco v pořádku. Mladší děti mohou někdy přeceňovat důsledky svého chování a myšlení. Dítě si tak problémy v rodině může spojovat se svými školními neúspěchy, s tím, že zlobí. Pocity viny v něm narůstají, a to je nebezpečné. Proto je důležité, aby dítě vědělo, že potíže v rodině nezpůsobilo ono. Velmi nebezpečné je dělat si z dítěte spojence proti otcevi či matce – má to velká rizika, protože dítě není na řešení problémů dospělého rodiče připraveno. Důležité je tedy, aby nebylo přetěžováno, protože

by se cítilo ohrožené a nejisté, a vztah k problémovému rodiči by mohl být narušen. Důsledek může být například budoucí problém s respektováním mužské autority, a to i v situacích, kdy je to potřebné. Nejlepším řešením je pochopitelně problém s patologickým hráčstvím rychle a účinně vyřešit. Při přetrvávajících problémech by dítě mělo vědět, že nemůže za vzniklé problémy. Úlohu problémového hráče může dočasně převzít jiná dospělá osoba (například strýc, teta, děda, babička). V rodině by měla zůstat předvídatelná atmosféra (Nešpor, 2006).

5.2 Vliv na zdraví

Někteří odborníci přirovnávají patologické hráčství k závislosti na kokainu, protože u obou dochází k nebezpečnému zvýšení tělesných funkcí, které je vystřídáno stavy vyčerpání. Z toho vyplývají rizika pro tělesné zdraví popsané na následujících řádcích (Nešpor, 2006).

I když se patologické hráčství nevyhýbá ani ženám, většina gamblersů jsou muži. U mužů obecně je vyšší riziko srdečních chorob a patologické hráčství toto riziko ještě zvyšuje. Na vině je stres spojený s hrou, chaotický životní styl a dlouhodobé vyčerpání. Ovšem gamblersství může způsobovat i vysoký krevní tlak, vředovou chorobu žaludku a dvanáctníku, cukrovku a střevní nemoci. Ohrožení výskytem těchto tělesných, ale i psychických onemocnění jsou také příbuzní, neboť i oni jsou pod tlakem. Jedinci, kteří tráví mnoho hodin u hracích automatů, trpí bolestmi v oblasti krční a bederní páteře, někdy bývá přetěžováno zápěstí a oči. Člověk nedbá na zdraví a hygienu (např. onemocnění chrupu) a výživu. Časté jsou i problémy s alkoholem, nikotinem a s jinými návykovými látkami.

National Institutes of Health (2010) k tomu dodává, že u patologického hráče může dojít k tomu, že neustálý stres, ve kterém se takový hráč nachází, způsobuje srdeční onemocnění. Sebevražedné pokusy nejsou výjimečné.

5.3 Nezletilé dítě jako patologický hráč aneb vliv na rodinu

Tím nejdůležitějším spojencem v boji proti patologickému hráčství u dítěte bývá většinou druhý rodič. Důležitý je také životní styl. Je zřejmé, že situace rodiče, jehož nezletilé dítě se stalo patologickým hráčem, je jiná než například u dospělého manžela. Nezletilé dítě nelze vyhodit z domu, to by bylo v rozporu se zákonem. Nezletilé dítě je na rodině závislejší než dospělý člověk, a to je určitá výhoda - rodině to dává větší možnost nátlaku ke změně chování. Je důležitá společná spolupráce obou rodičů, protože pokud by to tak nebylo, mladistvý hráč využije jejich sporů, aby mohl v hazardní hře pokračovat. Pokud rodiče nejsou schopni řešit situaci sami, měli by přemýšlet o rodinné poradně či jiné formě profesionální pomoci. Otec nebo matka mívají sklon hru omlouvat, zahlazují maléry dítěte a spíše mu pomáhají. To ale nesmí vést k odkládání reálného řešení – tím je totiž změna chování. Pokud toho dítě není schopno, musí přijít na řadu léčba (Nešpor, 2006).

6 PREVENCE PATOLOGICKÉHO HRÁČSTVÍ

Nejprve si položíme otázku, kolik toho vlastně laická společnost v současné době ví o problému patologického hráčství. Velmi důležitá je prevence, a zejména primární, která by společnosti mohla poskytnout potřebné informace. Kromě primární prevence rozlišujeme prevenci na úrovni sekundární a terciální. Zatímco primární prevence má pomoci předcházet nemoci, sekundární prevence je prováděna až po jejím vzniku, ale ještě než způsobila škody. Terciální prevence má předcházet dalším poškozením (Nešpor, 2000).

6.1 Kdo je nejvíce ohrožen?

Kdo je ohrožený patologickým hráčstvím? Domnívám se, že patologické hráčství u dospívajících je problém širokou odbornou veřejností často opomíjený. Na školách se v rámci primární prevence seznamují spíše s jinými druhy závislosti, především drogovou. Myslím si, že v budoucnu bude zaznamenán ještě větší nárůst počtu dětí a dospívajících závislých na hazardních a počítačových hrách. Nicméně ohroženy jsou všechny věkové kategorie, včetně starších dospělých. Tak například Prunner (2008) uvádí několik výzkumů, které poukazují na vysoký podíl starších dospělých mezi patologickými hráči.

Znalost problematiky není důležitá nejen pro děti a dospívající, pro které bývají organizovány nejrůznější peer programy. Ohroženi jsou všichni, celá společnost, a především ti, kteří toho o patologickém hráčství ví nejméně. Výsledky výzkumu Ústavu zdravotnických informací a statistiky České republiky, který udává počty hospitalizací v psychiatrických lůžkových zařízeních podle pohlaví a zaměstnání v letech 2003-2009, ukazují, že patologické hráčství může postihnout kohokoliv v jakémkoliv společenském postavení či zaměstnání – od dělníků, studentů, administrativních pracovníků, pedagogů, přes vědecké a duševní pracovníky až po vedoucí a řídicí pracovníky. Nejvyšší počet patologických hráčů byl v tomto období mezi studenty, nezaměstnanými, řemeslníky a dělníky (Ústav zdravotnických informací a statistiky, 2010).

Mühlpachr (2008) vymezuje nejrizikovější skupiny následovně:

1. Děti a mládí – u těch vzniká závislost nejrychleji.
2. Muži jsou dominantnějším rizikovou skupinou mnohem více než ženy.
3. Profesionální hráči. Původně profesionální přístupy (triky, podvody, dovednosti) se u nich stávají závislostí.
4. Povolání, při kterém je osoba vystavena trvale kontaktu s výherním automatem (např. číšníci, obsluha heren) či má velké a neomezené finanční prostředky (podnikatelé).
5. Hyperaktivní děti. Ačkoliv se tyto děti projevují v rodině a ve škole velmi živě, jsou schopni strávit mnoho hodin u hracích automatů.
6. Nezaměstnaní a jedinci, kteří selhali ve škole či v zaměstnání. Ovšem nezaměstnanost je častěji důsledkem hazardního hráčství, nikoliv jeho příčinou.

6.2 Prevence na nejrůznějších úrovních

Z hlediska prevence je důležité, aby se na jedince působilo všemi možnými prostředky - dospívající jsou ovlivněni informacemi pocházejícími z rodiny, od školy, od mimoškolních zájmových kroužků, od zdravotních institucí a sdělovacích prostředků. Pokud by děti a dospívající byli v ideálním případě takto koordinovaně ovlivňováni z více stran, mohli bychom hovořit o prevenci založené ve společnosti.

- Prevence a jednotlivec

Co může dělat jednotlivec z hlediska prevence? Nešpor (2006) tvrdí, že prvním krokem je sám hazardně nehrát. Jednotlivec může před hazardní hrou varovat své přátele a známé.

- Prevence a rodina

Rodina toho může dělat poměrně dost. Do velké míry se to kryje se zásadami prevence u alkoholu a drog. Následující výčet je shrnutím těchto kroků.

Důležité je, aby rodiče získali důvěru dítěte. Neméně důležité je naučit se naslouchat tomu, co říká. Rodiče by měli dítěti věnovat čas.

Významné je i získání informací o problematice hazardní hry - když mají rodiče informace, mohou s dětmi o problému zasvěceně hovořit. Důležité je dobré načasování.

Rodič by měl předcházet tomu, aby se dítě nudilo, například tím, že dítě vhodně zaměstná v rodině nebo mu pomůže nalézt záliby a přátele.

Podstatná jsou pravidla. Pravidlo první pro nezletilé zní, že hra nebude nikdy za žádných okolností hrána. Za porušení následují odpovídající a předvídatelné sankce.

Rodiče by měli být dobrým příkladem. Důležité je, aby dítě vidělo, že poctivě vydělané peníze mají pro rodiče větší cenu. Když rodič hazardně nehraje, je to výhoda, i když z hlediska prevence je vystaveno i dalším vlivům.

Dítě by mělo být informované, že některé věci se prostě musí odmítat. Sem patří také pozvání k hazardní hře.

Posilovat zdravé sebevědomí dítěte je významné. Rodiče by se měli snažit oceňovat upřímnou snahu a úsilí dítěte.

Důležitá je také spolupráce s dalšími dospělými a institucemi (školou, odbornými institucemi).

Pokud se objeví potíže s hazardní hrou u dítěte, je potřeba je energicky zvládnout. Rodič by měl využívat možnost profesionální konzultace. Čím dříve, tím lépe (Nešpor, 2006).

- Prevence a škola

Škola se může například zasadit při omezování zřizovat herny v okolí školy. Měla by být otevřená nejrozličnějším preventivním programům, které tuto problematiku řeší. Prunner (2008) k tomu dodává, že v případě patologického hráčství je nutné soustředit pozornost na všechny děti, bez ohledu na to, jaké rodinné zázemí mají.

- Prevence a zaměstnavatelé

Zaměstnanec – patologický hráč může postupně firmu připravit o mnoho peněz, proto je důležité, aby zaměstnavatel patologické hráčství včas rozpoznal a byl otevřený léčbě. Jak říká Nešpor (2006), účinné je někdy ultimátum typu: „Buď léčba nebo vyhazov.“

- Prevence a sdělovací prostředky

Média by měla ukazovat na vhodný styl trávení volného času, neměla by přímo ani nepřímo prosazovat hazardní hry a měla by upozorňovat na negativní důsledky patologického hráčství.

- Prevence a společnost

Z hlediska prevence ve společnosti je podstatné rozlišovat prevenci z hlediska snižování nabídky, tedy zákonná opatření a omezení, která by vedla k tomu, že se bude snižovat počet míst, kde by mohla být hra provozována. Při snižování poptávky (na úrovni jednotlivce, rodina, vrstevníci, škola, pracoviště, sdělovací prostředky atd.) je důležité, aby se společnost dozvěděla o dopadu patologického hráčství. Reklama hazardních her by měla být zakázána. Podstatné je i klima ve společnosti - společnost, která nepovažuje peníze za nejvyšší hodnotu, je ve výhodě.

Jak tedy s hazardem bojovat? Lze učinit nějaká konkrétní opatření? Kolektiv autorů (Nešpor a kol., 2010) vidí jako nejlepší řešení v opatření následujících bodů:

- novelizace zákona 202/1990 Sb. - podnikatelé tak nebudou moci v hazardu odvádět část výtěžku, jak zrovna chtějí. Zavedení standardního zdanění – aby se částečně pokryly škody a omezila skrytá korupce,
- zavedení licence k provozování hazardu, která bude udělována jen na určitou dobu a za vysoký poplatek,
- zakázání klamavé reklamy. Když reklama láká vysokým jackpotem, musí být

uvedená také nepravděpodobnost výhry,

- zavedení zákazu provozovat hazard tam, kam musí přicházet lidé, kteří nechtějí hrát,
- zavedení zákazu nonstop provozu v zařízeních, kde je hazard provozován,
- důsledný zákaz hazardu u nezletilých, při porušení okamžité a tvrdé sankce,
- ta zařízení, kde je hazard provozován, nesmí být v blízkosti školských, zdravotnických zařízení a kulturních památek,
- hustota zařízení, kde je provozován hazard, musí být omezena. Předejde se tak vzniku hráčských ghett s velkým soustředěním zločinnosti a sociálních problémů,
- orgánům místní správy mají mít právo v okruhu jejich působnosti zakázat. Tyto orgány by měly být finančně i jinak motivovány k omezování hazardu,
- zlepšit právní ochranu rodin hazardních hráčů,
- důsledně zakázat půjčování peněz ke hře hazardním hráčům provozovatelem hazardu či jeho zaměstnanci,
- vyjasnit financování politických stran. Tím se ztíží možnost skryté korupce,
- zavést celostátní registr osob, které nemají z rozhodnutí vlastního nebo z rozhodnutí soudu přístup do heren, kasin a sázkových kanceláří,
- zavedení limitní částky, kterou je možné v jednom zařízení za 24 hodin prohrát. Naivní a oklamání lidé tak nebudou moci prohrávat během krátké doby cizí peníze, které nebudou moct nikdy splatit,
- těm hráčům, kteří se dostanou do výkonu trestu, se umožní léčit pro patologické hráčství ve vězení. Uvěznění návykovou nemoc nevyřeší, léčba je účinnější,
- důležité je omezit a ztížit provozování internetového hazardu a hazardních videoterminálů. Stav, kdy podpis jednoho člověka stačí k tomu, aby se plošně povolila jakékoli hazardní hra, je nepřijatelný,
- hledání způsobů, jak zkomplikovat přístup zahraničním podnikatelům, které láká české neregulované prostředí.

7 LÉČBA PATOLOGICKÉHO HRÁČSTVÍ

Léčba patologického hráčství není jednoduchá. Než se hráč odhodlá k léčbě, je velmi často bez finančních prostředků, má dluhy, je psychicky i tělesně vyčerpáný. Hráč se totiž v mnoha případech bojí přiznat problém a řešení odkládá. Proto se lze setkat s hráči, kteří jsou závislí již řadu dlouhých let. Impulzem, který hráče k léčbě dovede, je často až naprostý nedostatek finančních prostředků – nejen svých, ale třeba i celé rodiny. Ta zde hraje důležitou roli, protože právě rodinní příslušníci mohou hráče motivovat k léčbě. Přesto je obvyklé popírání potíží a odkládání řešení samotnou rodinou, což hráčovi nikterak nepomáhá, ba naopak. Trpělivost rodině dochází až ve chvíli, kdy ji hráč zcela finančně zruinuje.

Nešpor (2006) v souvislosti s tím hovoří o potřebě tzv. tvrdé lásky – rodina nesmí hráče trvale finančně podporovat a omlouvat, ale stanovit jasná pravidla - více o tom v kapitole šesté.

Pokud se hráč rozhodne k léčbě, není ani tak důležitá vůle, jako spíše motivace. I když to zní paradoxně, patologický hráč má silnou vůli. Navzdory všem problémům, které mu hra způsobuje, stále hraje. Jeho vůle je však orientovaná špatným směrem. Potřebuje výhybku, která by jeho vůli nasměrovala správným směrem. Motivace se totiž mění a lze ji při léčbě ovlivňovat. Důležitá je zde práce s negativní motivací – tedy uvědomění, co špatného přináší závislost do oblasti tělesného a duševního zdraví, vztahů k lidem, financí, životního stylu, práce. Práce s pozitivní motivací znamená práce s výhodami abstinence ve stejných oblastech života (Nešpor, 2006).

7.1 Možnosti léčby

Léčba patologického hráčství probíhá podobně jako u alkoholových či drogových závislostí. Při léčbě se užívá se kombinace více technik. Známé jsou například techniky desenzibilizace ve fantazii, získávání dovedností potřebných pro život - zvládat negativní emoce, získat dovednost rozhodovat se, dovednost týkající se organizace času a životního stylu nebo schopnost předcházet

recidivám. K posledně jmenované patří např. technika třístupňové obrany, která zahrnuje vyhýbání se spouštěčům, a když to není možné, zaměřuje se na zvládnutí setkání se spouštěčem. Pokud by se nepodařilo ani to, pracuje se zastavením recidivy (Nešpor, 2002).

Základem léčby je vždy psychoterapie, vedle již zmíněného motivačního tréninku je součástí i změna životního stylu. Můžeme se setkat v zásadě se dvěma typy léčeb – nejčastěji s ambulantní a ústavní péčí. Posledně zmiňovaná je častější, je dobrovolná, a tak záleží na motivaci jedince, zda se léčit chce (stejně jako u jiných závislostí).

Patologický hráč je neustále ve stresu, proto jsou důležitým faktorem terapie relaxační techniky. Nešpor říká, že patologičtí hráči jsou často rigidní, narcističtí a depresivní, proto je součástí jeho léčebných metod tzv. terapie smíchem, což pomůže jedinci vnést nadhled do situací, které se léčenému zdají jako bezvýchodné (Nešpor, 2002).

Samostatná skupinová terapie v ambulanci je u nás spíše výjimečná, je vhodná pro dlouhodobé ambulantní doléčování. Co se týče ambulantní léčby, Nešpor (2002) navrhuje souběžnou léčbu ve více zařízeních, aby byla dostatečně intenzivní. Důraz se klade zejména na identifikaci spouštěčů hraní, vytvoření splátkového kalendáře dluhů, opatření k minimalizaci přístupu hráče k finančním prostředkům atd.

Velmi důležitá je spolupráce s rodinou a její dohled nad terapií, někdy je součástí léčby i rodinná a manželská terapie.

V České republice existuje svépomocná organizace Anonymní hráči (Gamblers anonymous, GA), pracující na stejných principech jako Anonymní alkoholici. Organizace působí v Praze, a tam, kde nepůsobí, je patologickým hráčům doporučováno navštěvovat setkání Anonymních alkoholiků.

Souběžná léčba problémů s alkoholem nebo s jinou návykovou látkou je u některých patologických hráčů nutným předpokladem ke zvládnutí problémů s hazardní hrou. Poměrně častý je totiž fenomén, který Hartl a Hartlová (2000) označují jako zkříženou závislost - kombinuje se zde patologické hráčství s jinou závislostí.

Velká obezřetnost k alkoholu je však doporučována patologickým hráčům, kteří neměli s alkoholem problémy. Je zde riziko oslabení sebekontroly nebo přesmyku patologického hráčství v závislost na alkoholu či ve workoholismus (Nešpor, 2002).

Nešpor (2006) doporučuje patologickým hráčům i těm, kteří jsou hazardní hrou ohroženi, se vyhýbat všemu, co by hazardní hru jen vzdáleně připomínalo. V mnoha případech se stává, že hráč vymění jednu hazardní hru za jinou. Jak říká autor, tato záměna je poměrně snadná, ale není to řešení.

Nešpor (2006) udává návod, jak může patologický hráč zlepšit své sebeovládání. Je toho názoru, že základem je práce s negativní motivací (uvědomění si nevýhod návykového chování), s pozitivní motivací (uvědomit si výhody abstinence). Další způsoby jsou: nepřetěžování se, nepřepínání sebeovládání kvůli zbytečným, odvádění pozornosti, rozpoznání nebezpečných míst a situací a vyhýbání se jim, doléčování, přiměřený odpočinek a spánek, svěřování se druhému člověku, příprava na zvládnutí obtížné situace, rozpoznání bažení, dokud je slabé a dá se snadno překonat, opatření si informací, nejednat automaticky, zpomalit. Jednání pečlivě předem promyslet. Neméně důležitým aspektem je relaxace.

7.2 Stadia uzdravování

Nešpor (2006) popisuje následující stadia uzdravování.

- stádium kritičnosti

Jedinec hledá pomoc, opouští fantazijní a přijímá skutečnost, přestává hrát a začíná uvažovat zodpovědně. Bez emocí spočítá své dluhy a finance a sestaví splátkový kalendář. Jedinec lépe uspokojuje své potřeby, řeší problémy, vrací se do zaměstnání.

- stádium znovuvytvoření

Jedinec začíná splácet dluhy, má konkrétní plány, jak je splatit. Rodinné vztahy se zlepšují, jedinec lépe přijímá i své slabší stránky, nachází si nové koníčky, vrací se mu sebeúcta, rodina a přátelé mu začínají důvěřovat. Stanovuje si cíle do budoucna, je trpělivější a klidnější a tráví víc času s rodinou.

- fáze růstu

Jedinec už se přestává zabývat myšlenkami na hru, úspěšně řeší problémy, začíná chápat sám sebe i druhé. Je schopný pomáhat druhým a nachází nový způsob života.

U většiny lidí zabere každé stadium uzdravování asi rok, nicméně u každého je to individuální.

8 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu, pro který je typické, že daný jev je zkoumán v jeho přirozeném kontextu – zde se jednalo o několik rozhovorů, které jsem s patologickými hráči vedla. Na následujících řádcích je popsán průběh výzkumné sondy.

Jako strategii zjišťování informací, jsem si zvolila metodu kvalitativního výzkumu, tj. rozhovor. Získala jsem tak data pro kvalitativní výzkum.

Pro můj záměrný výběr výzkumného souboru jsem si stanovila celkem tři kritéria:

- musí se jednat o respondenta, u něhož bylo diagnostikováno patologické hráčství,
- minimální doba hraní musí být 2 roky,
- s respondenty absolvuji v průběhu půl roku dva rozhovory. Jistou roli zde hraje i časosběrnost, kdy porovnam data z prvního rozhovoru s daty z druhého rozhovoru. Sleduji tedy také posun respondenta, jeho pokroky, ale i neúspěchy.

8.1 Použitá metodika, výzkumná otázka a hypotéza

Výzkumná otázka, na kterou jsem hledala odpověď, zní: Jak patologické hráčství zasahuje do života hráče a jeho blízkého okolí? Ověřovanou hypotézu lze popsat slovy: „Patologické hraní zasahuje a ovlivňuje všechny sféry života patologického hráče.“ Mým cílem nebylo hledání kauzálních vysvětlení, což je úkolem kvantitativního výzkumu, ale spíše porozumění danému problému v jeho celém kontextu, se zaměřením na negativní vlivy této závislosti. Každý příběh je jedinečný, přesto lze vyzorovat určité podobnosti.

Otázka je dle mého názoru zkoumatelná, ale velmi subjektivně - záleží na osobnosti výzkumníka. V celém výzkumu šlo v podstatě o interakci předmětu výzkumu a mne, jakožto výzkumníka – výzkum je tedy do jisté míry zkreslen

subjektivním hodnocením a je jisté, že pohled jiné osoby na danou věc by byl odlišný. Zpracovala jsem tedy pouze vlastní pohled na danou věc, jak nejlépe jsem dovedla, nicméně nechci tvrdit, že je jedinou možnou interpretací příběhu.

Chci podotknout, že ač jsem se ve výzkumu zaměřovala na dané téma, problém, který jsem si vytyčila, nebyl zcela ohraničený, proto bylo nutné popsat příběh v celém svém kontextu.

8.2 Sběr dat

Typem mého výzkumu je případová studie. Pro případovou studii jsem jako metodu výzkumu zvolila polostrukturovaný rozhovor s několika předem připravenými otázkami, které tvořily základní kostru (viz Příloha č.1). Rozhovory jsem zaznamenávala na diktafon, abych mohla v kazuistikách použít některé citace, které jsou v textu vždy v uvozovkách. Přímé citace jsou podle mého názoru dobrým dokreslením příběhu.

Ze zdroje – rozhovoru, jsem provedla analýzu. Tím jsem se tento zdroj pokusila podrobně objasnit a interpretovat.

8.3 Případová studie č. 1

Michal (25 Let)

Následující případ, který popíši, jsem sledovala v průběhu půl roku, kdy jsem provedla dva rozhovory. Z důvodu zachování anonymity jsou všechny identifikační údaje pozměněny. Kazuistika je doplněná přímými citacemi (Příloha č.2 a č.3).

8.3.1 Sociální evidence – základní údaje a první kontakt

Pětadvacetiletý Michal Novotný je svobodný a bezdětný. Má vystudovanou střední školu s maturitou. Automaty hrál něco přes tři roky. Při prvním setkání

abstinuje dva měsíce. V psychiatrické léčbě se léčil dvakrát. Na našem prvním setkání se bavíme zejména o jeho rodině, o tom, jak se dostal k hraní. Dotýkáme se také tématu léčby. Michal působí zpočátku nervózně, nicméně po chvíli se uvolní a o problémech mluví otevřeně. Hovoří o motivaci k abstinenci a o tom, co by chtěl v životě dělat.

8.3.2 Sociální anamnéza a celková sociální situace

Michal pochází z úplné rodiny se třemi dětmi, přičemž je nejmladší z nich. Rodina žije na vesnici. Otec je úspěšný podnikatel s prosperující firmou. Matka je účetní v této rodinné firmě. Sestra je lékařka, bratr pracuje též v rodinné firmě.

Na základní škole byl Michal průměrným žákem, občas udělal průšvih a dostal poznámku. Trestu doma se nevyhnul, otec ostudu těžko snášel.

Když po revoluci začala otcova firma prosperovat, začal se životní standart rodiny zvedat. Rodina začali jezdit na luxusní dovolené minimálně dvakrát do roka. Otec začal stavět dům. Michal sledoval, jak otcův sociální status roste a jak se k němu začali lidé chovat jinak. Ve škole se situace taky změnila. Na vesnické škole se dalo počítat se závistí. Michal má pocit, že otec to pochopil a už na něj nebyl tolik přísný.

Střední školou Michal prošel více méně bez prospěchových problémů. A užíval si toho, že byl ve školním kolektivu docela oblíbený. Dostával od rodičů vysoké kapesné, jezdil luxusním autem, spolužákům platil účty v restauracích. Nicméně později mu došlo, že jejich přízeň nebyla upřímná. *„Někdy jsem za ně zaplatil celý účet v hospodě, kupoval kartony cigár. Taky jsem jezdil hned jak mi bylo osmnáct autem, audinou, a to neměl ve škole fakt nikdo. Teprve později mi došlo, že mě měli rádi spíš kvůli těmhle věcem.“*

V této době si poprvé zahrál automaty. Byla to pro něj spíše příležitostná zábava, kterou vyhledával průměrně jednou dvakrát za čtvrt roku. Zatím neprohrával velké sumy, tu a tam něco málo vyhrál. Bral to jako zábavu, ke které se náhodou připltl.

Po střední škole Michal práci ani nehledal, protože se automaticky počítalo s tím, že půjde pracovat do rodinné firmy. Jak sám dnes přiznává, bylo to

nejjednodušší řešení. Navíc doufal, že díky vysoké pozici otce ve firmě, budou ostatní vzhlížet i k němu. „A doufal jsem, že se ke mně budou chovat stejně, když budu součástí firmy.“

Michalův plat byl hned od začátku nadprůměrný. Jeho otec mu po dalším půl roce zvedl plat o polovinu. Bydlel u rodičů, takže spoustu peněz ušetřil. Vnímá to jako první předpoklad k jeho budoucí závislosti.

Michal popisuje, že ve vztazích neměl nikdy štěstí. Jak to tak bývá, líbily se mu většinou ty dívky, které nechtěly jeho, a naopak. Prvními nezávaznými vztahy prošel už na střední škole. Po ukončení školy, v devatenácti letech, potkal Karolínu a zamiloval se. Jenže dívka ho po půl roce opustila, a Michal se cítil na dně. V souvislosti s tím vzpomíná na dobrého kamaráda Petra, který mu v té době pomohl nejvíc. Petrovi mohl říct všechno, díky němu se Michal přenesl přes rozchod mnohem lépe. Jenže když se nejlepší kamarád odstěhoval do Prahy, zůstal Michal na svoje problémy sám.

„Měl jsem sice kamarády a známý, ale nebylo to ono... Ale já jsem začal být nervózní z práce. Táta mě začal štvát... Jednou se mu nelíbilo tohle, pak zas tamto. A mně se nelíbilo, že mě zase komanduje on. No a tak jsem začal pít. V tom byla úleva nebo co.“

Z jeho povídání je zřejmé, že když ve firmě začal mít Michal potyčky s otcem, a neměl se komu svěřit, začal víc pít. V alkoholu nacházel úlevu.

8.3.3 Situace po prvním kontaktu

Ráda bych nyní zmapovala situaci po prvním kontaktu. První rozhovor s Michalem probíhal zhruba po dvou měsících od ukončení druhé léčby. Popisuje situaci před vznikem potíží, a také o průběhu celé závislosti. Ve svém projevu je velmi přirozený a otevřený. Hovoří o tom, že nyní je opravdu odhodlaný přestat hrát. Alkohol nyní nepije.

Vnímala jsem, že Michal má ke svému otci poměrně ambivalentní vztah – a to se promítalo i v tom, jak o něm v rozhovoru mluvil – jednou byl nenáviděný, podruhé obdivovaný, až uctíváný.

Podle mého názoru by pro Michala byla vhodná podpůrná psychoterapie ambulantní formou, nejméně jednou měsíčně, a to jak individuální, tak skupinová. Skupinová psychoterapie není v regionu k dispozici, tudíž se naskýtá možnost pouze individuální podpůrné psychoterapie.

8.3.4 Osobní anamnéza

Michal při našem prvním setkání popisuje počátky problémů s alkoholem. Nejdříve to začalo víkendovým posedáváním v místní hospodě. Pak začal podnikat vyjížďky do okolních měst, klidně i sám. Tam se častokrát opil tak, že se vracel domů až druhý den večer, někdy se doma neukázal celý víkend. Rodiče to zpočátku neřešili, ale po opakovaných nočních výjezdech a víkendových párty, jim začalo docházet, že jejich syn má problémy. Otcovi se nelíbilo, že po víkendech je Michal bez energie. Michal sám sobě slíbil, že už to neudělá, ale stávalo se to pořád a stále dokola.

Michal tehdy poprvé zakusil, jaké to je, vyhrát větší peníze na automatu. Měl tu smůlu, že hned jeho první hra skončila velkou výhrou. Vyhrál asi dvacet tisíc. Začal se cítit mnohem lépe – nabyl novou energii a chuť do života. *„Byl jsem z toho docela hotovej, protože najednou jsem se cejtil hned líp. Jako kdybych měl pocit, že mi teď všechno půjde líp, že mám na všechno energii a taky větší chuť do života.“*

V tu chvíli Michal zapomněl na svoje problémy, byla to rychlá náplast na všechny bolesti. Ale nevydržela účinkovat moc dlouho. Podruhé se Michal k automatům vrátil asi týden po výhře. Ačkoli nic nevyhrál, také moc neprohrál. To ho motivovalo k další hře – hrál po nejrůznějších barech, které byly poměrně vzdálené od jeho bydliště. Neváhal za to utratit spoustu peněz.

Michal popisuje atmosféru doma. Otec se ze začátku o jeho výletech vůbec nedozvěděl, ale protože jsou z vesnice, postupně se to i k němu doneslo. Rodiče Michalovi zkoušeli hospodu a pití zakazovat pod pohrůzkou vyhazovu z domova, nicméně to mělo pouze krátkodobý efekt. Michal se k pití a hraní na automatech maximálně do dvou týdnů vracel. Kamarádi a známí z něj začali mít legraci. Jemu to ale nevadilo, přestal mít zájem o všechno.

Michal pak vypráví o tom, co prožíval, když hrál automaty. Postupně mu začaly nahrazovat i vztahy, začal k nim mít citovou vazbu. Když vyhrával, měl je rád, když ne, tak je nenáviděl.

„Najednou jsem si uvědomil, že mám ty automaty určitým způsobem rád. Zároveň jsem je ale po každý větší prohře nenáviděl. A i když budu znít jak blázen, když jsem tam vždycky seděl, tak jsem s těma bednama třeba i mluvil.“

Michal hrál automaty většinou pod vlivem alkoholu. A jak mu lékaři později sdělili, alkohol byl u něj hlavním spouštěčem. Alkohol pak zůsoboval, že si své dluhy nepamatoval.

Situace doma se čím dál víc vyhrocovala. Ačkoli se před celou rodinou snažil tvářit, že se nic neděje a že žádné problémy nemá, rodina se většinou o všem dozvěděla. Nechtěl s nimi nic řešit. Jeho sestra za ním několikrát přišla, aby mu domluvila a podala pomocnou ruku, Michal jí ale pokaždé odmítl s tím, že žádnou pomoc nepotřebuje. Bratr se o bližší kontakt také pokusil, ale bylo to jen jednou a způsobem, který Michala naštvál.

Michal má své sourozence rád, i když svého bratra nevnímá jako staršího pomáhajícího bratra. Štve, že si z něj někdy dělal legraci. Myslí si, že bratr ho vidí jako rozmazleného mladšího sourozence, a nevylučuje, že bratr na něj žárlí.

Michal k otci už odmala vzhlížel, obdivoval na něm to, co všechno už dokázal. Matka Michala vždycky ochraňovala, až se to Michalovi kolikrát přičilo. Má ji rád. Popisuje, jak při něm po celou dobu závislosti stála, jak mu z celé rodiny důvěřovala nejvíc právě ona.

Michal opakovaně sliboval, že už hrát nebude, že s tím skoncoval. Zpočátku mu rodina věřila, pak už to dospělo do stadia, kdy ani matka nevěřila, že s hraním přestane. Prohrál nakonec všechny ušetřené peníze. Velkou část dluhů za něj zaplatil otec, který dluhy nesnáší. I když otec syna někdy upozorňoval, že dluhy za něj zaplatí naposledy, nakonec zaplatil vždy. *„Takže to radši vždycky zaplatil, než aby se vyprávělo, že Novák někde dluží. Taky mi pak řekl, že už to za mě nezaplatí, ať si na to vydělám sám. Jenže asi mu to nedalo a pak to vždycky zaplatil.“*

Vědomí toho, že dluhy za něj platil jeho otec, v Michalovi vyvolává pocit studu. Otcovi se stěžívá podíval do očí. Doufal, že peníze nahraje zpátky a vrátí mu

to. Doufal, že musí mít znova štěstí, když už o jednu měl. Jen se mu musí jít naproti.

Michalovi už nikdo nevěřil, což pro něj bylo velmi těžké. Jak je vidět na následujícím Michalově výroku, ztrátu důvěry ostatních popisuje jako něco, co velmi těžce prožíval. Chtěl, aby mu lidi věřili, sliboval a kál se, že už toho nadobro nechá. Lhal sám sobě, a snad tomu i věřil. Ale pak zase zklamal.

„Jenže možná tak stokrát horší je vědět, že ti nikdo nevěří. Vůbec nikdo. Strašně jsem chtěl, aby mi lidi věřili, ale pak jsem to prostě nedokázal. Sypal jsem si popel na hlavu, všude sliboval a vyprávěl o tom, jak jsem se změnil. Sám jsem tomu fakt věřil. Jako fakt že věřil. Nebo to jsem si aspoň myslel, ale lhal jsem sám sobě. Pak to vždycky dopadlo tak, jak to dopadlo. To je ten nejhorší pocit co může bejt, že nikdo nevěřil, že to můžu dokázat.“

Michal říká, že dlouhou dobu věřil, že to je problém, který dokáže vyřešit sám a bez pomoci jiných lidí. Ale postupem času se čím dál častěji stávalo, že výrazně zanedbával i práci. Na hru na automatech se silně těšil, takže se stávalo, že si víkend prodloužil, například výmluvou, že jde k doktorovi. Tehdy poprvé pochopil, že má problémy, které se na sebe začaly nabalovat. Uvědomil si, že je závislý.

Střídaly se období, kdy rodina s Michalem přestala na týdny komunikovat s obdobími, kdy se mu všichni snažili domlouvat. I Michalovy nálady byly jak na houpačce. Jednou se omlouval a dušoval, že už to nikdy neudělá, po druhé se odmítal s rodinou o čemkoliv bavit. Matka z toho začala být zoufalá, a prosila ať hraní a pití nechá. U otce se střídaly pocity zoufalství a zlosti, kdy mu vyhrožoval vyhazovem z domova. Pak přišlo něco, co Michal nečekal. Otec ho vyhodil z práce. Cítil nenávist, byl naštván a ublížený. Přesto hrál dál, a protože přišel o plat, peníze si vypůjčil u těch, kteří mu ještě byli ochotni půjčit. Práci si hledal, ale upřímné to nebylo. *„Práci jsem si hledal, ale dneska vim, že to nebylo upřímný, mě ten život vyhovoval vlastně.“*

Pak Michal udělal dluh padesát tisíc. Neměl na zaplacení. Rodina se o tom dozvěděla od cizích lidí. Otec Michalovi řekl, že buď půjde na léčení, nebo pryč z domova. Michal viděl, že situace se vyhrocuje. Po jedné prohrané hře přišel za rodiči se souhlasem k léčbě. *„Když mi tohle táta řekl, najednou jsem věděl, že je*

fakt zle. Tenkrát jsem zrovna přišel z jednoho tahu, prohrál jsem asi dvacet tisíc, byl jsem unavenej, cítil jsem se hrozně, byl jsem na dně. Tak jsem řekl, že teda půjdu, ať to zařídí.“ Následovala tříměsíční léčba v psychiatrické léčebně. Důležitou součástí léčby byla skupinová psychoterapie. Michal pak krátce popisuje léčebný režim – rozcvička, snídaně, ranní komunita, skupinová psychoterapie.

Ptám se na jeho pocity, které ho v léčebně provázely. Hovoří o studu, hanbě, lítosti z toho, kolika lidem ublížil. Vzpomíná na to, jak moc se chtěl vrátit domů, ale zároveň se bál toho, co bude po návratu domů následovat.

„Otec mi ještě před tím, než jsem přišel s tím, že chci na druhou léčbu, řekl, že mě vyhodí z baráku a z práce, že už snad ani nejsem jeho syn. Na to jsem v léčebně taky docela myslel. Jak jsem jim ublížil, všem.“

Skupinová psychoterapie se mu zdá užitečná v tom, že mohl říct vše beze strachu, že ho někdo odsoudí, protože ostatní pacienti se léčili s podobnou diagnózou. Skupině důvěřoval. Navázal tam i bližší přátelství s jedním klientem.

Pak přišel návrat domů. Otec mu nabídl práci s tím, že Michalovi dává další, ale poslední šanci. Plat měl sice podstatně menší než předtím, nicméně pořád to stačilo na to, aby něco ušetřil. I když zpočátku dodržoval zásady týkající se lepšího zvládnání bažení, po čase se v domnění, že se občas napít může, uchýlil k alkoholu. Po týdnu se opil, což ho svedlo i na cestu k automatům. Z následující citace je zřejmé, že bludný kruh studu, zoufalosti a lží se opět uzavřel.

„Na hraní jsem ale myslel pořád. I když jsem se snažil na to nemyslet a dodržoval jsem doporučení, který nám v léčebně dávaly. Vyhýbání se rizikovému prostředí a tak. Pak jsem se napil... A další víkend jsem se ožral úplně a jel do baru. A tam si zase máčknul. Bylo to hrozný, byl jsem zoufalej a strašně jsem se styděl. Pak znovu začal ten kolotoč toho, že si nalháváte, že to nic neznamenalo, kecáte okolí, rodině. Pak zas výčitky, prosby a moje sliby.“

Peníze si Michal v této době půjčoval od známých a kamarádů – od těch, kteří o jeho závislosti nevěděli. Michal si byl totiž vědomý toho, že teď už mu nevěřil opravdu nikdo. Když mu po roce od ukončení léčby došlo, že má velké dluhy, přišel za rodiči s oznámením, že chce opět nastoupit na léčbu. Jak je možno na následujících řádcích číst, Michal vypráví, co ho k tehdejšímu

rozhodnutí vedlo - překročil určité své hranice. V opilosti totiž rodičům od kamaráda napsal zprávu, že je mrtvý. Rodičům se ulevilo, když za nimi Michal s návrhem na léčbu přišel. *„Mým posledním průserem tehdy bylo to, že jsem si půjčil telefon od jednoho známého a napsal našim, že jsem mrtvej. Byl jsem totálně opilej, navíc po prohraný hře. To byla taková hrozná sebelítost!“*

Následovala tedy druhá, dvouměsíční léčba. Michal říká, že se mu tam líbilo podstatně méně než v první léčebně, prostředí pro něj bylo víc depresivní a ani s lidmi si tam příliš nerozuměl. Nicméně říká, že je rád za zkušenosti, které tam získal. Některé skupiny pro něj byly hodně bolestné, maximálně se tam otevřel. Rodina ho hodně navštěvovala a byl i v kontaktu s některými přáteli.

Po příjezdu domů se Michal cítil dost nejistě. Báł se, jak ho v domácím prostředí přijme rodina i okolí. Hovoří o tom, že tehdy, teprve po příjezdu domů, poprvé za celou dobu pocítil, že skutečně věří, že abstinenci zvládne.

„Byl jsem odhodlaný víc než kdy předtím, věděl jsem, že je to moje fakt poslední šance zachránit sám sebe. Jinak už by to byl konec.“

Při prvním setkání se mnou Michal abstinuje dva měsíce. Hovoří o tom, že sice nemá zcela vyhráno - chuť zahrát se občas ozve, ale zatím ji má pod kontrolou. Jak sám říká, jeho snem je normální život se vším, co k němu patří: *„Normálně pracovat, věnovat se tomu, co mám rád, normálně fungovat. A taky bych chtěl i nějaký vztah, ale nikam to netlačím.“*

8.3.5 Situace po druhém kontaktu

Při druhém setkání, po dalších čtyřech měsících, jsem byla velmi zvědavá na to, jak se Michalovi daří. Z posledního setkání jsem měla rozpačité dojmy. Jednak při prvním setkání neuplynula příliš dlouhá doba jeho abstinence, a také jsem měla dojem, že Michal nebyl schopný vše dostatečně reflektovat, protože všechny prožitky byly ještě příliš silné.

Teď Michal popisoval svůj současný život, co ho zajímá a baví. Byla jsem potěšená zjištěním, že abstinuje čtyři měsíce. Nicméně Michal má stále pocit, že nemá ještě úplně vyhráno. Jako důležitý posun vnímám to, že Michal mluví

o touze se osamostatnit, najít si podnájem – dokonce už se byl i na jeden byt podívat a teď zvažuje, zda má nabídku přijmout. Snažím se ho v tom podpořit.

Domnívám se, že Michal má strach z osamostatnění. Mluví o strachu ze samoty - přítelkyni nemá, navíc byt není v místě bydliště rodičů a přátel. Když už se bavíme o přátelích, Michal se zmiňuje, že jich moc nemá. V léčbě za ním byl jen jeden kamarád. I proto se bojí, že zůstane sám.

Michal se nyní více zajímá o sport, dokonce začal aktivně hrát basketbal. Těší se na léto, až bude moci trávit více času venku.

Pracuje u svého otce, ale v rámci práce se s ním vídá méně.

Michal se celkově cítí lépe, jak po psychické, tak po fyzické stránce. Lépe spí a má více energie. Přestal kouřit.

Vzhledem k tomu, že neustále překonává bažení, je pro něj těžké o hraní mluvit. Těší se, až bažení překoná a bude tak uvolněnější.

8.3.6 Hodnocení informací

Michal podstoupil dvě léčby, k tomu mu dopomohli zejména rodiče. Sám uznává, že bez podpory rodičů by na léčbu těžko nastoupil. Jako paradoxní mi přijde situace, kdy otec sice odmítá synovo hraní, ale zároveň se chová tak, že v něm závislost naopak podněcuje. Platí mu jeho dluhy, syn nepřispívá na domácnost. Michalovi tato situace zřejmě vyhovovala, i když se domnívám, že Michal toužil právě po osamostatnění a uznání ze strany rodičů jako plnohodnotného člena rodiny. Myslím si, že Michalův vztah k penězům bude ovlivněný tím, že od svých rodičů dostával vše, co chtěl, aniž by se musel snažit. Dá se říci, že pak těžko pozná hodnotu peněz, protože jsou pro ně až příliš samozřejmé.

Jak jsem již psala, s Michalem jsem se setkala v rámci této práce dvakrát – poprvé to bylo zhruba dva měsíce po té, co ukončil svou druhou léčbu. Chtěla jsem se nejprve dostat k jeho sociální a osobní anamnéze, otázky jsem tedy směřovala zejména na to, co se odehrávalo před vznikem potíží, nicméně Michal z pochopitelných důvodů směřoval své vyprávění i k tomu, co je pro něj aktuální nyní, tedy k motivaci abstinovat. To jsem si nejprve příliš neuvědomovala, takže

jsem se neustále vracela do historie. Teprve po určité chvíli jsem si uvědomila, že by bylo lepší nechat Michala svůj příběh vyprávět tak, jak to cítí on. Najednou se dostal i k informacím ze sociální a osobní anamnézy, zcela přirozeně a víceméně bez mých intervencí.

Michalovo vyprávění se celou dobu točilo kolem jeho otce, aspoň jsem z toho měla takový dojem. Matka jako by tam chyběla. Zmínil se o ní jen dvakrát, zatímco o otci mluvil neustále. Proto se domnívám, že v celém případě hraje klíčovou roli on, i když důležité je samozřejmě spolupůsobení obou rodičů. Myslím, že Michal se toužil otci vždycky vyrovnat, zejména svým společenským postavením. Otce všichni uznávají, zatímco on je pouze synem toho úspěšného muže. Michal tak prodělával vnitřní konflikt mezi tím se osamostatnit a dokázat něco sám (například sám si vydělat peníze), zároveň se potýkal se strachem, že nebude úspěšný, a už vůbec ne stejně úspěšný jako jeho otec. Je možné, že právě proto na sebe „vzal“ symptom patologického hráčství, aby si tak svůj předem předpokládaný neúspěch odůvodnil.

Bylo by zajímavé toho více zjistit o Michalově matce, možná by to dopomohlo k většímu porozumění celého příběhu. Nicméně mám dojem, že Michal se na svůj věk choval méně vyzrálé. Například nepřispíval rodičům na nájem, ačkoliv si sám vydělával. Ovšem bylo by jednoduché z toho vinit jen jeho, domnívám se, že se tak choval proto, že mu to rodiče dovolili. Nenastavili mu jasné hranice. On je sám pak těžko hledal.

Z tohoto případu je také vidět, jak je někdy těžké „dovolit“ svým dětem, aby se osamostatnily. Michal je třetí, nejmladší dítě, možná o to je to těžší. Nicméně tím, že ho rodiče budou i nadále ochraňovat, mu nepomohou. Naopak – Michal by pak dál ničil nejen sebe, svou práci a zdraví, ale také svou rodinu a nejbližší přátele.

Pokud bych byla kompetentní do Michalova případu zasahovat, doporučila bych mu doléčování v podobě skupinové či individuální terapie. Vhodná by byla i rodinná terapie, která by zahrnovala i edukaci o patologickém hráčství pro rodiče Michala. Důležité je také dodržování obecných doporučení, jako je relaxace, spánek, zájmy, alkoholová abstinence či vedení deníku.

8.4 Případová studie č. 2

Karel (44 let)

Případ, který popíši, jsem sledovala v průběhu pěti měsíců, během nichž jsem provedla dva rozhovory. Z důvodu zachování anonymity jsou identifikační údaje pozměněny. Kazuistika je doplněná přímými citacemi (Přílohy č.4 a č.5).

8.4.1 Sociální evidence – základní údaje a první kontakt

Čtyřiačtyřicetiletý Karel Dvořák je bývalý podnikatel, v době prvního rozhovoru v rozvodovém řízení, nyní rozvedený. Má tři děti. Jsou to čtyři roky, co začal hrát hazardní hry v kasinech. Na léčení byl za tu dobu dvakrát a nyní podstupuje léčbu třetí. První rozhovor probíhá v léčebně a je ovlivněný tím, že se Karel v tu dobu rozvádí.

Vypráví o tom, jak se stal závislým, co ho k závislosti dovedlo, s čím vším se potýkal a o svém vztahu k ženě a dětem.

8.4.2 Sociální anamnéza a celková sociální situace

Pro získání anamnézy jsem pokládala takové otázky, které souvisejí s případem a které pomohly objasnit situaci. Na následujících řádcích pojednám o sociální a zdravotní situaci Karla před vznikem problémů.

Karel pochází z rozvedeného manželství, ze dvou dětí. Má mladší sestru. Rodina žila do jeho pěti let v Praze, po rozvodu rodičů se odstěhovali na malé město. Otce vídal málo, ten byl velmi zaměstnaný. I přes to, že Karel vlastního otce moc nevídal, měl ho rád a toužil po kontaktu s ním – otec se k němu choval vždycky moc hezky.

Když bylo Karlovi asi deset let, začala jeho matka pít. Těžce to prožíval a dodnes to matce není schopný odpustit. *„Bylo to peklo. Musel jsem se starat*

o ségru, který bylo v té době šest, matka toho nebyla schopná. To jí dodneška nejsem schopnej zapomenout.“

Střední školou proplul Karel bez větších problémů, prošel prvními vztahy. Už tehdy byl impulzivní, nebyl schopný věci promýšlet. Dodnes mu tato vlastnost zůstala. *„Vim, že jsem byl v mládí docela střelec, tím chci říct, že jsem šel do všeho po hlavě a bez rozmyslu, možná trochu bohém. O věcech sem moc nepřemejšlel. To mi asi trochu zůstalo, nikdy sem z toho úplně nevyrost.“*

V posledním ročníku potkal svou budoucí, nyní už bývalou ženu. Vzali se po třech letech známosti, ale jeho žena nemohla dlouho otěhotnět.

Následující roky v manželství popisuje Karel jako šťastné, ač finančně na tom nebyli moc dobře. Potýkali se s běžnými problémy jako každé jiné manželství. Snahy o dítě se po pěti letech od svatby vyplatily. A v dalších čtyřech letech se jim narodily dvě děti. Po revoluci Karel zkusil štěstí v podnikání, a ač začátky byly krušné, podařilo se mu firmu slušně rozjet.

Karel se začal soustředit zejména na práci, domů chodil pozdě a vztah se ženou byl čím dál chladnější. Ptám se na tehdejší vztahy s dětmi a Karel odpovídá, že toho dnes lituje nejvíc, že ani o víkendu si na ně neudělal čas. Na slib, který dal kdysi sám sobě, že nebude jako jeho otec, který na ně neměl moc času, zapomněl. Práce ho pohltila, a začal se své rodině vzdalovat, ale zatím si to příliš neuvědomoval.

8.4.3 Situace po prvním kontaktu

Karlovo vyprávění je ovlivněno právě probíhajícím rozvodem. Působí zpočátku nervózně. Karel k mému překvapení vypráví svůj příběh poměrně chronologicky, rozhovor s ním plyne velmi dobře, do jeho povídání nemusím moc zasahovat. Hovoříme o jeho životě před i po vzniku potíží. Zjišťuji, jaké okolnosti předcházely tomu, že se stal závislým.

Karel hovoří o motivaci přestat hrát v podstatě až na konci rozhovoru.

Vzhledem k jeho závislosti je pro něj vhodný pobyt v některé z léčeben, které se patologickým hráčstvím zabývají. Zde se také v době prvního kontaktu nachází.

8.4.4 Osobní anamnéza

Karlovy potíže s hraním začaly krátce poté, co zaznamenal problémy ve vztahu se svou ženou. Ta s ním byla zpočátku trpělivá a jeho absenci v rodině dlouho snášela. Nastal konflikt mezi Karlovou snahou rodinu zabezpečit a manželčinými výčitky, že není moc doma. Komunikace mezi nimi vážla. Karel v dusné atmosféře odmítal trávit volný čas, takže i když nepracoval, tak domů nešel. Popisuje současnou situaci takto:

„Tehdy jsem to viděl jinak, chtěl jsem rodinu zabezpečit a měl jsem pocit, že žena tohle nechápe. Chtěl jsem jen, aby se měli dobře. Jenže ona mi to postupem času začala vyčítat...jenže jsme si to nedokázali říct, prostě sednout si a říct, co nás štve... No a pak se stávalo, že jsem nešel domů, ani když jsem nebyl v práci.“

To byl Karlův první krok k hazardním hrám. Pravým mezníkem však byla smrt jeho matky. Karel se cítil osaměle, prázdně. Stavby deprese se s narůstajícím dusnem v rodině prohlubovaly. Když Karel jednoho večera seděl sám v baru, kam občas s kamarády zašel, napadlo ho, že si z dlouhé chvíle zahraje automaty. Po tříhodinové hře vyhrál asi tři tisíce korun. Jak popisuje, jeho duše trochu zajásala. *„Šel jsem tehdy domů a bylo mi nějak líp.“*

Karel se k automatu vrátil hned další den. Pamatoval si ten dobrý pocit po vyhrané hře a chtěl znova zkusit štěstí. Z nudy, dá se říci. Pak vše nabralo rychlý spád. Jako u většiny patologických hráčů přišla velká výhra a následná euforie z vyhraných peněz.

Poté se dostal do kasina. Zatím pořád vyhrával. Ani jeho neminuly hráčské bludy, týkající se přesvědčení, že se k výhře lze dostat matematicky:

„Najednou sem měl pocit, že to není jen štěstí, ale začal sem si myslet, že tomu rozumím, že se matematicky dokáže dojít k tomu, jak třeba tu ruletu obehrát.“

Ovšem po každém vzestupu následuje pád. Karel prohrával čím dál větší částky. A čím více prohrával, tím více chtěl peníze nahrát zpátky. Jak je možné číst z následující citace, blud o tom, že štěstí zase musí přijít, ho zcela ovládl. *„No, sem začal prohrávat a prohrávat...Jenže když už to i pro mě byly fakt velký*

peníze, sem chtěl ty prachy vyhrát zpátky. Člověk si říká, že když měl štěstí jednou, bude ho mít i podruhé. Chtěl jsem to zpátky, a čím víc jsem byl v hajzlu, tím větší nutkání to bylo.“

Karel hrál zprvu jednou za čtrnáct dní či za měsíc, později hrál minimálně dvakrát do týdne. Manželce lhal, že je neustále v práci. Peníze na hraní zpočátku měl, a jeho rodinný rozpočet to vzhledem k dobře rozjeté firmě příliš neovlivnilo. Teprve když začal prohrávat větší peníze, manželce to začalo být podivné. Najednou Karel odmítl jet na každoroční rodinnou dovolenou. Manželce přestal dávat tolik peněz, jako dřív. To byly první signály pro jeho ženu, že se něco děje. Aby vše zakryl, vymýšlel si nejrůznější příběhy. S narůstajícími lži rostlo i množství prohraných peněz. Karel nedokázal nutkání ke hře čelit.

Karel začal lhát nejen své ženě, dětem, přátelům, ale i firemním klientům a zaměstnancům. Zpočátku svým tvrzením věřil, později už věděl, že slib nedodrží. *„Člověk lže všem, a ze začátku snad i věří tomu, že je to pravda. Pak už ne, pak lžete a víte, že to nedodržíte.“*

Situace začala být pro Karla natolik závažná, že začal pro hru používat i firemní peníze. Zpočátku se to týkalo menších peněz, které byl schopný po čase do firmy vrátit. Ale pak už se jednalo o desetitisíce a statisíce, které Karel v automatech prohrál, a které nebyl schopný získat zpět. Pořád ale věřil, že se mu to podaří. Ovšem jakmile něco vyhrál, vzápětí zase všechny peníze prohrál. Čím větší prohra, tím větší touha peníze nahrát zpátky. Karel popisuje, jak se problémy začaly prohlubovat:

„Ty peníze začaly firmě prostě chybět... pořád sem si myslel, že to všechno nahraju zpátky. Jenže jakmile sem vyhrál třeba dvacet tisíc, obratem sem tam nechal třeba padesát... Protože prostě čím víc prohrajete, tím víc chcete ty prachy zpátky a čím víc je chcete zpátky, tím míň to jde, a dostáváte se pořád hloubš a hloubš.“

Karel se obrátil na své přátele s žádostí o pomoc. Vymyslel si, že peníze potřebuje, aby zaplatil zaměstnancům výplaty. Jeho kamarád mu peníze bez obav půjčil, aniž by tušil, jak s nimi Karel ve skutečnosti naloží. Z vyprávění je

zřejmé, že i když si je půjčil v dobré víře, okamžitě jak se mu dostaly do ruky, běžel do kasina:

„Víte, když se ho o ty prachy žádal, tak já je fakt chtěl na chod firmy, protože situace byla taková, že mi každé den volali lidi, kdy jim vyplatím mzdy. Jenže jak jsem ty prachy dostal do ruky, už sem se viděl v kasinu.“

Karel půjčené peníze prohrál. Opět šel za dalším ze svých přátel a také za švagrem, opět s tím, že je potřebuje na firemní účely. Oba mu peníze v dobré víře půjčili. Karel je opět utopil v automatech. Dostal se tak do bludného kruhu lží, dluhů a dalších a dalších proher.

Manželka už si byla vědomá, že Karel má problém. Doslýchala se nejrůznější věci. Karel se do svých lží začal víc a víc zamotávat, až se jednou manželce sám přiznal.

Manželka byla nejdřív v šoku, protože to vůbec nečekala. Po emotivním rozhovoru ho manželka podpořila s tím, že společně to zvládnou. Najednou si byli blíží. Karel začal v uzdravení věřit. Slíbil, že už hry nechá, a manželka mu uvěřila.

Žena mu ovšem nabídla pomoc za podmínky, že nastoupí na léčení. Karel s tím souhlasil a rozhodl se pro dvouměsíční léčbu. Dohodli se, že žena se mezitím pokusí vyřešit problém ve firmě. Část peněz měla jako úspěšná manažerka naspořených, menší část si vypůjčila od přátel a rodičů. Zaplatila dluhy zaměstnancům i dodavatelům, a postavila tak podnik znovu na nohy. Manželka nechtěla nechat dobré jméno firmy jen tak pokazit, navíc věřila v její lepší budoucnost. Karlovy dluhy tehdy dělaly něco kolem pětiset tisíc. Karel byl své ženě vděčný, vnímal to od ní jako velkou odvahu.

Karel popisuje, jak pro něj byl pobyt v léčebně utrpením - byl daleko od rodiny a cítil se osaměle. Zároveň však popisuje, že léčba mu poprvé umožnila přemýšlet o tom, co udělal špatně, kde udělal chybu. *„Hlavní součástí léčby byly skupinové terapie, a mně se ulevilo, když jsem po takový dlouhý době mohl otevřeně mluvit o tom, hrozně se mi ulevilo.“*

Po návratu z léčebny žil Karel tři měsíce v rámci možností poměrně poklidným životem. S manželkou se dohodli, že Karel u sebe nesmí nosit žádné peníze, ovšem přístup k firemnímu účtu mu nadále zůstal. Jak sám říká, dnes je

mu jasné, že to byla chyba: „*To bylo nutný, já jak u sebe měl větší peníze, tak bych na to musel myslet. Taky k účtům měla přístup manželka, ale to, že se sem ve firmě ten přístup k penězům pořád měl, jako majitel, tak to byla chyba.*“

Karla tížily především dluhy, které jim zůstaly. A když mu umřel jeho dobrý kamarád a náhodou zjistil, že mu žena byla nevěrná, zase upadl do depresí. Cítil se sám a začal se litovat. Od tohoto stavu už to byl jen krůček k tomu, aby začal zase hrát. Opět se dostal tam, kde už byl – zase žil život plný lží. Hře by byl opět ochotný obětovat vše - zdraví, přátele, rodinu, zájmy. Jeho tehdejší život dobře vystihuje následující citace:

„Víte, život gamblera je v podstatě dvojitý život. Člověk nežije normální život. Žije hrozným způsobem. Zhoršil se mi i celkový zdravotní stav, protože i třeba na jídlo to má vliv, a člověk tomu obětuje fakt všechno, všechno. Nemáte zájem o nic, nic vás nezajímá, ani rodina, ani zábava, kamarádi, nic. Je to hrozný prostě a pochopí to jen ten, kdo to zažije.“

Karel popisuje, jak se situace vrátila tam, kde byl před léčením. Ženě lhal, přátelům lhal, dětem lhal. Dokonce si vymyslel imaginárního kamaráda, se kterým jezdil rybařit, chodil na bowling nebo na pivo, na koncerty, do kina. Opět se roztočil kolotoč lží, sebelítosti, depresí. Žena začala tušit, že její manžel začal znova hrát, ale ten to zarytě popíral. Karel se nevrátil domů někdy i tři dny, i tehdy si byl schopný vymyslet neskutečný příběh o tom, co se mu přihodilo v domnění, že mu žena uvěří. Žena s ním začala ztrácet trpělivost, chvílemi mu vyhrožovala rozvodem, chvílemi ho na kolenu prosila, ať s hraním přestane. Když se po půl roce dozvěděla, že její manžel prohrál dalších dvě stě tisíc, odstěhovala se i s dětmi pryč.

Pro Karla to bylo něco, co nečekal. Dostal se na samé dno, protože najednou cítil, že mu nevěří vůbec nikdo, že ztratil poslední kapku důvěry nejen své ženy, ale i svých dětí. Krátce poté, co ho žena opustila, nastoupil na druhou léčbu. Ženě často psal dopisy, prosil o odpuštění a sliboval nápravu. Tvrdí, že emocím dal v léčebně průchod - hodně plakal, stejně jako ostatní pacienti:

„Psal jsem ženě denně dopis, prosil jsem jí o odpuštění a sliboval, že když se ke mně vrátí, tak už to nikdy neudělám. Probrečel jsem tehdy tolik nocí i dní, co

jsem neprobrečel za celý svůj život. A věřte mi, takových chlapů tam byla většina.“

Karlova žena se k němu po návratu z léčebny vrátila. Dluhy za něj z větší části poplatila, ještě z toho, co jí zbylo z úspor. Karel to vnímal jako poslední šanci, přesto krátce po návratu z léčby se k hazardním hrám vrátil. Jak je vidno z následujícího výroku, při pomýšlení na své chyby a zklamání druhých se za to stydí, a pociťuje vůči sobě i nenávisť. Ani myšlenky na sebevraždu ho neminuly:

„Věděl jsem, že je to moje úplně poslední šance... Zase se to vrátilo tam, kde to bylo. Stydím se za to, strašlivě se za to stydím, a i nenávidím. Člověk pak uvažuje i o sebevraždě, když si uvědomí všechny svoje nedostatky a chyby a to, kolik lidí kolem sebe zklamal, tak by to snad i udělal.“

Karlova žena se od něj definitivně odstěhovala i s dětmi. Dohodli se zatím, že Karel je může vídat každý víkend a v týdnu kdykoliv po vzájemné domluvě. Karel hovoří o tom, jak si váží manželčiny vstřícnosti. Jenže Karel tehdy neviděl nic než hraní a s dětmi se vídal málokdy. Stydí se za to a dodnes to nese velmi těžce: *„Nemohl sem se jim ani podívat do očí, jak sem se před nima styděl. Chápete to, před vlastníma dětma se stydět, to je přece příšerný.“*

Ptám se na vztah s manželkou po rozchodu. Začal víc pít a upadl do deprese. Chvilí se opět pokoušel o abstinenci, aby ji získal zpět, ale dlouho to nevydržel. Je vidět, jak těžké je hře odolávat. *„Upadl sem do hrozný deprese, začal jsem víc pít. Pak zase jsem na nějakou dobu přestal hrát, ale dlouho mi to nevydrželo, a zkoušel jsem je získat zpátky. Ale už nic nepomohlo.“*

Karla nejvíc tíží vědomí, že zklamal i děti. Vnímá to jako svou největší prohru. Jeden ze synů ho nazval zoufalcem, a vynadal mu, že matku trápí. Z vyprávění je zřejmé, že Karel si je vědomý, že najít si cestu ke svým dětem, bude těžké:

„No, to je na tom to strašný, že jsem zklamal i je... Když mi můj nejstarší syn řekl, že jsem totální zoufalec a že mámu jen trápím, tak mě to tak vzalo, že bych v tu chvíli radši nebyl. A ty mladší dva už taky situaci vnímaj a cejtím, že, no že najít si k nim cestu zpátky... je hrozně těžký.“

Po druhé léčbě hrál Karel dalších devět měsíců. Teď už hrál za peníze vypůjčené hlavně od svých přátel a známých, prodal auto, motorku a byt po své

matce. Všechno postupem času prohrál. Zatímco po první léčbě se ještě snažil investovat energii do své firmy, nyní už nikoliv. Firma zkrachovala. Karel prohrál i poslední peníze, které firmou protékly.

Poté už se dostal do situace, kdy neměl peníze ani na životně důležité věci. Nicméně, i kdyby tehdy peníze měl, dnes ví, jak by s nimi byl býval naložil – prohrál v kasinu. Nic a nikdo jiný ho nezajímal, i když věděl, že je to špatně, tak s touhou hrát nedokázal bojovat. Na následující citaci je vidět, jak ho hráčská vášně ovládla celého.

„Jenže víte co, já i kdybych v tu dobu dostal do ruky třeba milion, tak první věc, kterou bych udělal, bych běžel stejně do té herny a ty peníze z fleku všechny prohrál. Je to, jako když vidíte smysl jenom v tom hraní, nic víc mě nezajímalo, všechno kolem bylo nepodstatný. Nepotřeboval jsem jíst, nepotřeboval sem vidět své kamarády, děti. I když víte někde tam uvnitř, že je to špatný a že to čím dál víc posíráte, máte deprese, stejně s tou chutí, tou touhou, nic neuděláte. Totálně, ale totálně vás to spolkně.“

Domů mu přišli exekutoři a pár lidí, kterým dlužil, na něj poslalo vymahače. Dostal se tak do úzkých, že někde něco ukradl. Výčitky svědomí a stres způsobily, že měl problémy se spaním a se stravováním. Hodně zhubnul. Dostal se na samé dno, překročil všechny své hranice. Po zkušenosti s krádeží si najednou Karel uvědomil, že takhle žít nechce.

„Tak jsem se sebral a...někde jsem něco ukradl no... Nechtyli mě. Ty stavy po tom ale byly strašný. Nespál sem, nejedl sem, vypadal sem jak chodící smrt. Známi a kamarádi mě přestali normálně poznávat... Víte, člověk najednou zjistí, že kvůli závislosti je schopnej udělat to, co by nikdy neudělal... Když se to stalo s tou krádeží, rozhodl jsem se, že už s tím fakt, doopravdy, chci skončit. Že takhle žít nechci. Tohle není život totiž. Chci žít zase normálně.“

Karel je nyní v léčebně a poprvé cítí, že jeho motivace k léčbě je upřímná a jeho odhodlání je velké. Je mu jasné, že se nemá kam vrátit, že na něj nikdo doma nečeká. Může přijít o děti, a nechce to dopustit: *„Vim, že teď už můžu ztratit děti, to je to nejcennější, co mám, a o ně přijít nechci.“* I přesto, že se s manželkou rozvádí, přijela ho s dětmi dvakrát navštívit. Karel si toho váží. Svou ženu vnímá stále jako velkou podporu.

Karel silně prožívá návštěvy rodiny v léčebně, ze kterých se pak i několik dní vzpamatovává. Je to těžké i proto, že nejmladší syn se ho ptal, jestli se vrátí domů. Neví, jak má odpovědět, protože se rozvádí a manželka už si našla jiného partnera.

Karel končí své první vyprávění tím, že jeho snaha je nyní opravdová, i když si je vědomý všech nástrah. Má dluhy a nepracuje. Pomyšlení na to, že jiní pacienti se třeba nemají ani kam vrátit, a on ano, ho drží nad vodou. U svých synů má snad ještě šanci. Podle svých slov pro to chce udělat maximum.

8.4.5 Situace po druhém kontaktu

S Karlem jsem se sešla po pěti měsících od poslední léčby. Hovoříme zejména o tom, jak se mu nyní daří, co je nového a jak vidí svou budoucnost.

Je zaměstnaný u svého kamaráda. Ten mu také pomohl v počátcích abstinence. Je to jeden z těch mála, co na něj nezanevřeli. Vědomí toho, že mu někdo věří, ho drží nad vodou.

Rozvod proběhl poměrně klidně, děti vídá každý víkend a v podstatě kdykoliv po domluvě. Karel si váží vstřícnosti své bývalé manželky. Děti se na něj zpočátku dívaly skrz prsty, ale nyní má pocit, že je to na dobré cestě. Syn mu minulý týden řekl, že ho má rád. To ho moc potěšilo a dodalo mu sílu do dalšího boje.

Ptám se na abstinenci. Karel nehraje už pět měsíců a má z toho velmi dobrý pocit. Občas má nutkání jít do kasina, ale snaží se těmto podnikům zdaleka vyhýbat. Také nepije. To aby ho snad v opilosti nenapadlo tam jet. Snaží se řídit všemi pokyny, co mu dali v léčebně. S kamarádem se dohodli, že peníze budou chodit na jeho účet, do rukou se mu tedy dostanou vždy jen ty nejnnutnější peníze. V abstinenci mu pomáhá to, že pracuje a sportuje. A také mu pomohlo, když si o patologickém hráčství přečetl několik knížek.

Z přátel mu zůstali jen ti, kteří ho měli upřímně rádi. V tom vidí pozitivum své závislosti. Je mu jasné, že lidem hodně ublížil, za rozpad tolika přátelství si může sám. Bylo těžké s tímto vědomím žít sám se sebou.

Fyzicky se cítí lépe, lépe spí a necítí se tolik unavený.

Karel žije nyní sám, snaží se splácet dluhy a alimenty, a moc peněz mu na další živobytí nezbyvá. Měl vše, a nemá nic. Smířil se s tím, že prohrané peníze už nikdy neuvidí, což bylo těžké.

„Je to hrozný. Měl sem všechno, byl sem úspěšnej a teď? Smířil sem se s tím, že ty prachy sou jednou pro vždycky pryč. To bylo těžký. Ale snažim se myslet do budoucnosti. Ještě mi zůstaly nějaký sny. Teď jsou o rodině, o dětech, ne o prachách, jsou o normálním spokojeným životě.“

Je tedy vidět, že stejně jako Michal z předcházející kazuistiky, i Karel se soustředí na budoucnost, sní o spokojeném běžném životě.

8.4.6 Hodnocení informací

Karel podstoupil tři léčby, nyní abstinguje. Jako jeho velkou oporu v tomto případě vnímám manželku, která se mu snažila do poslední chvíle pomoci, ale díky neúplné znalosti problematiky (opakované splacení dluhů, povolený přístup k penězům), to v některých případech nemělo léčebný efekt, ba naopak. Domnívám se, že velkou oporou je mu v současnosti jeho kamarád, který na něj nezanevřel a zaměstnal ho. Přístup k penězům nemá, což hodnotím jako správný krok.

Domnívám se, že velký podíl na vzniku závislosti měl v Karlově případě zejména jeho špatný psychický stav. Po smrti matky, která byla už od dob jeho dětství alkoholička, upadl do deprese. Špatný psychický stav ho dostihl i po první léčbě, když zjistil nevěru své manželky, zasáhla ho smrt blízkého přítele, a k hraní se vrátil. Když přičteme jeho impulzivitu (která je v souvislosti s patologickým hráčstvím poměrně často zmiňovaným faktorem vzniku závislosti) a jeho zaměření na výkon a workoholismus, není příliš překvapivé, že se z něj stal patologický hráč.

Na tomto případě je smutné, jak jsou patologičtí hráči schopni „jít přes mrtvoly“ – ničí nejen sebe, ale stejně tak i své rodiny. Je to o to těžší, pokud tam svoji roli hrají také děti. Karlova manželka sama sebe dostala do pasti tím, že svému manželovi dávala opakované šance. Cesta „tvrdé lásky“ je sice opravdu

těžkou volbou, ale zdá se, že tím neúčinnějším, co může rodina patologického hráče učinit.

Jelikož jsem v tomto případě byla v roli výzkumníka, a tudíž jsem nebyla kompetentní do případu odborně zasahovat, následující popis je spíše teoretickou představou, co bych takovému klientovi eventuelně mohla v rámci sociální pomoci a řešení nabídnout.

Z hlediska doléčování by pro Karla byla vhodná podpůrná psychoterapie ambulantní formou – ať už by to byla skupinová terapie či terapie individuální, v nejlépším případě kombinace obou. Podstatné je také dodržování zásad, která mu byla v léčebně doporučena. Mezi ně patří například vyhýbání se rizikovým prostředím, alkoholová abstinence, kvalitní zájmy, sport a relaxace.

Karla bych se snažila co nejvíce podpořit v jeho práci a plánech do budoucna. Pokud by to situace dovolovala, pomohla bych mu sestavit splátkový kalendář, aby si dokázal lépe spočítat měsíční náklady a dluhů se zbavil v co nejkratší možné době.

Co se týče rodinného prostředí, nebála bych se Karlovi, jeho bývalé manželce a dětem nabídnout rodinnou terapii. Ta by mohla Karlovi pomoci řešit problémy ve vztahu k jeho dětem, aby ho více přijaly

9 INTERPRETACE VÝZKUMU

V této kapitole bych ráda dokreslila případové studie na základě poznatků z teoretické části. Domnívám se, že jako jakási osnova mi k tomu dobře poslouží představa fází závislosti, kterými patologický hráč může postupně procházet. Vzhledem k tématu práce se budu interpretaci snažit vztáhnout k dopadu na psychickou, fyzickou a sociální oblast obou respondentů.

Jak jsem již psala, první stadium rozvoje závislosti je typické tím, že velká výhra hráči umožňuje získat pozitivní pocity vybuzení a energičnosti. *„Charakteristiky doprovázející stavy prvotní výhry v sobě často zahrnují pocity neobvyklého množství energie, lepší a zostřenější koncentrace, zlepšenou schopnost práce s čísly...Jedinec, který je v daném okamžiku úspěšný a vyhrává, má velmi silný dojem, že mu všechno jde.“* (Prunner, 2008, s. 105) To popisuje i Michal z mé první případové studie, když mluví o své velké výhře. Tehdy intenzivně pocítil nával energie a chuti do života: *„Jako kdybych měl pocit, že mi teď všechno půjde líp, že mám na všechno energii a taky větší chuť do života.“* (Michal, Příloha č.2)

Typické je také to, že si hráč začne myslet, že když se mu daří, hře rozumí a že ji má plně pod kontrolou. Karel k tomuto tématu dodává: *„Najednou sem měl pocit, že to není jen štěstí, ale začal sem si myslet, že tomu rozumím, že se matematicky dokáže dojít k tomu, jak třeba tu ruletu obehrát. Je to ale blbost, velká blbost.“* (Karel, Příloha č.4)

Charakteristické je upřednostňování hry před osobami ze svého okolí. Slova Michala to potvrzují. *„Já přestal mít zájem o všechno, o rodinu, o kamarády, nic mě nebavilo.“* (Michal, Příloha č.2) Karel zase k tomuto tématu v rozhovoru uvedl: *„Nemáte zájem o nic, nic vás nezajímá, ani rodina, ani zábava, kamarádi, nic. Je to hrozný prostě a pochopí to jen ten, kdo to zažije.“* (Karel, Příloha č.4)

Ve stadiu druhém, tedy ve stadiu prohrávání, které je popsáno v teoretické části práce, se hráč pokouší dostat zpět své peníze (tzv. stíhá výhru) zběsilým sázením, aby dostal nazpět své peníze (Prunner, 2008). Frekvence a sázky se zvyšují. Hráč lže lidem ve svém okolí, a to jak svým nejbližším, tak i lidem v zaměstnání. Karlův případ to potvrzuje:

„Člověk lže všem, a ze začátku snad i věří tomu, že je to pravda. Pak už ne, pak lžete a víte, že to nedodržíte...Protože prostě čím víc prohrajete, tím víc chcete ty prachy zpátky a čím víc je chcete zpátky, tím míň to jde, a dostáváte se pořád hloubš a hloubš.“ (Karel, Příloha č.4)

Co se týče tzv. „stíhání“ výhry, v případě Michala byla situace jiná, nezmiňuje se o výrazné touze peníze získat zpět. V návaznosti na to, co bylo řečeno o oplacení dluhů blízkými lidmi z okolí hráče, se domnívám, že Michal vnímal otcovo zaplacení jeho dluhů jako automatické, nikoliv jako půjčku. Proto neměl motivaci vyhrát peníze zpátky. I intenzita a hodnota sázek se nezvyšovala tak rychle, jako u Karla.

V této fázi je velmi důležité, jak se k problémům postaví rodina patologického hráče. Jak říká Prunner (2008), pokud rodina za hráče zaplatí jeho dluhy, „ozdravný“ efekt to má jen v případě, že půjčka má ultimativní charakter. To znamená, že hráč musí se hrou okamžitě přestat, a pokud se tak nestane, rodina ho už nesmí nikdy finančně podpořit. Nesmí zde tedy u hráče dojít k závěru, že peníze jsou „automatickým darem“, ale že mu byly půjčeny a že je povinen je v dohodnutém termínu vrátit. To se v případě Michala zřejmě nestalo. A asi ani v případě Karla, který popisuje situaci, kdy za něj žena už podruhé dluhy zaplatila: *„Věděl jsem, že je to moje úplně poslední šance. A přesto jsem do toho krátce po léčbě zase spadl.“ (Karel, Příloha č.4)*

Nesplacený dluh je i výhodný argument, když hráč žádá další peníze, a v neposlední řadě, myšlenka na nesplacený dluh pomůže hráči odolávat v době, kdy pocítí nutkání si znovu zahrát. Je zde riziko, že pokud rodina hráči půjčí peníze podruhé, hráč může nabýt dojmu, že mu půjčí vždy. Nevýhodné je to i z toho důvodu, že pokud má hráč pocit, že má „krytá záda“, riziko možné ztráty se pro něj stává mnohem méně významné. Pokud je hráč ve fázi závislosti, půjčka nepůsobí jako „tlumící mechanismus“, ale je vnímána spíše jako finanční „injekce“ a nepovažuje ji za poslední šanci. Hráč naopak vnímá pomoc od okolí jako určitou jejich slabost a domnívá se, že je dobré jejich vstřícnosti využít v co největší míře.

Když jsem v teoretické části popisovala třetí fázi závislosti, tzv. stadium zoufalství, zmínila jsem, že v tomto stadiu člověk reaguje značně maladaptivně.

Hráč provozuje nelegální aktivity, jako jsou podvody a zpronevěry. V zaměstnání například padělá úřední dokumenty, vypisuje nekryté šeky, krade (Prunner, 2008). Zkušenosti Karla to dokládají: *„Tak jsem se sebral a...někde jsem něco ukradl no... Ty peníze začaly firmě prostě chybět, bylo mi sice jasné, že ta situace asi nastane, ale jak říkám, pořád sem si myslel, že to všechno nahraju zpátky.“* (Karel, Příloha č.4)

Hráč upadá do stále větší zoufalosti a nedokáže se z bludného kruhu lží, podvodů a proher dostat, mnohdy ho napadají i myšlenky na sebevraždu.

Jak jsem se již zmínila, pro patologické hráče je typické, že trpí bludnými představami a domněnkami. Tak například s bludem o kamarádovi - automatu, má zkušenosti Michal: *„Bylo to něco, k čemu jsem postupem času začal mít vztah. Najednou jsem si uvědomil, že mám ty automaty určitým způsobem rád... A i když budu znít jak blázen, když jsem tam vždycky seděl, tak jsem s těma bednama třeba i mluvil.“* (Michal, Příloha č.2)

Víme již, že výhra je pro patologického hráče tím největším nebezpečím. To, že člověk vyhraje, není důvod k dalším výhrám, ale naopak k prohrám. Hráči se domnívají, že když vyhráli jednou, musí vyhrát pokaždé, a to je další z typických bludů patologických hráčů. Zkušenosti obou respondentů toto dokazují:

„Myslel sem si, že ty peníze jednou nahraju zpátky a vrátím mu to. Říkal sem si, že přece musím mít znova štěstí.“ (Michal, Příloha č.2)

Karel zase říká: *„Jenže když už to i pro mě byly fakt velký peníze, sem chtěl ty prachy vyhrát zpátky. Člověk si říká, že když měl štěstí jednou, bude ho mít i podruhé. Chtěl sem to zpátky, a čím víc jsem byl v hajzlu, tím větší nutkání to bylo.“* (Karel, příloha č. 4)

Podobností a rozdílů mezi oběma mými respondenty, by se našlo zcela jistě více. Zatímco Michal se ze závislostí potýkal už jako adolescent, řeší své problémy v primární rodině a v jeho příběhu hraje velkou roli rodiče, Karel je muž ve středním věku a závislost se stala osudným pro jeho manželství. Přesto mají mnoho společného. Jakoby se všechny příběhy o patologickém hráčství sobě velmi podobaly.

Svou roli v obou případech zcela jistě sehrála dostupnost hazardních her, finanční možnosti obou respondentů, „dusné“ rodinné prostředí a z toho plynoucí

psychické nevyrovnanosti. A jak to tak bývá, cesta tvrdé lásky ze strany rodiny přišla u Michala i u Karla později, než by bývala přijít mohla. Možná by se tím zabránilo tak velkým finančním ztrátám. Nicméně se domnívám, že oba mají šanci na spokojený život, vždyť jejich rodiny na ně nezanevřely. Navzdory všem jejich chybám a velkým dluhům. Nakonec, rodina je to nejdůležitější. Nezbyvá než doufat, že upřímná snaha, ponaučení a vytrvalý boj se závislostí přinese oběma úspěchy.

ZÁVĚR

Patologické hráčství je bezesporu velkým problémem, zejména proto, že ohrožení jsou jím všichni, i když některé skupiny jedinců jsou rizikovější. Nicméně patologické hráčství postihuje všechny, bez ohledu na věk, status, vzdělání či pohlaví.

Patologické hráčství je posilováno několika psychologickými aspekty – jednak je to bažení, díky němuž hráč hře jen těžko odolává. Také hráčské bludy umocňují plamen touhy si zahrát. Pro hráče bývá osudová první velká výhra. A pak také víra, že peníze může nahrát zpět. Pokud vyhraje, vnímá to jako osudové znamení toho, že má hrát dál.

Jak ovlivňuje tato závislost hráče samotného? Jak se dotýká rodinných příběhů? Jaký vliv to má na děti, zaměstnání a zdraví? V této práci jsem došla k závěru, že dopad je často fatální, a dá se říci, že závislost postihuje veškeré oblasti života jedince.

Ti, které patologické hráčství postihuje zejména, jsou rodinní příslušníci. Partnerky, manželky, děti a rodiče trpí. Patologický hráč je často ochotný se ve jménu hry vzdát téměř všeho - lže, podvádí a krade. Zatímco v první fázi pociťuje euforii ze hry, následně přichází vystřízlivění v podobě velkých proher. Bludný kruh lží, podvodů, planých slibů a nadějí na výhru, se uzavírá. Pokud se hráč dostane do stadia zoufalosti, zpravidla přichází o vše.

Přesto se často zdá, že sama rodina hráče poměrně dlouhou dobu omlouvá. Teprve cesta „tvrdé lásky“ má někdy šanci na úspěch. Avšak klíčovým pojmem v léčbě závislosti bývá hráčova motivace – motivace nasměrovaná správným směrem, k životu bez hry.

Jak vidíme, zřejmě není oblast života patologického hráče, kam by patologické hráčství nezasáhlo. Lze tedy říci, že hypotézu se mi podařilo ověřit.

Léčba patologického hráčství není jednoduchá, počet recidiv bývá u patologických hráčů vysoký. Při léčení se využívá zejména psychoterapie, přičemž se kombinuje více technik. Důležitá je relaxace a trénink sebeovládání. Někdy bývá nezbytná souběžná léčba – platí to pro tzv. zkřížené závislosti, kdy bývá patologické hráčství kombinováno např. se závislostí na alkoholu.

Proč roste počet takto závislých jedinců? Důvodem může být zvyšující se nabídka míst, kde se hra provozuje. Hazardní hry jsou pro majitele heren a kasin velkým businessem.

V souvislosti s tím jsem se snažila nalézt odpověď na otázku, jak s hazardními hrami bojovat. Toho by šlo dosáhnout působením hned na několika úrovních prevence - na úrovni jedince, škol, rodin, sdělovacích prostředků, zaměstnavatelů, společnosti a státu.

Legislativa naší země je pro hazardní hry živnou půdou. Nezbytná by byla novelizace zákonů týkající se hazardu, dále například zákaz klamavé reklamy a nonstop provozů či omezení internetového hazardu. To jsou ale pouze střípky toho, co by mělo být v boji proti této závislosti učiněno. Základem je ovšem dobrá úroveň primární prevence.

LITERATURA:

HARTL, P. HARTLOVÁ, A. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.

FINK, E. *Hra jako symbol světa*. Praha: Český spisovatel, 1993. 268 s. ISBN 8020204105.

FISCHER, S., ŠKODA J. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2009. 218 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

KALINA, K. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada, 2008. 392 s. ISBN 978-80-247-1411-0.

KOHOUT, P. *Jsem hazardní hráč aneb Zpověď gamblera*. Praha: Grada, 2000. 73 s. ISBN 80-7169-958-6.

MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.

NEŠPOR, K. *Bažení (craving) - Společný rys mnoha závislostí a způsoby zvládnání*. Praha: Sportpropag, 1999. 76 s.

NEŠPOR, K. *Léčivá moc smíchu*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-581-X.

NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. 135 s. ISBN 80-7178-831-7.

NEŠPOR, K. *Zůstat střízlivý – praktické rady pro ty, kteří mají problémy s alkoholem a jejich blízké*. Brno: Host, 2006. 237 s. ISBN 80-7294-206-9.

OBČANÉ PROTI ZÁVISLOSTEM o.s. *Evaluační dotazník pro patologické hráče - vyhodnocení*. Vsetín/Kroměříž : [vl.n.], 2010. 4 s.

PRUNNER, P. *Psychologie gamblerství, aneb, Sázka na štěstí*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2008. 273 s. ISBN 90-8807-380-0741.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7178-829-5.

SMOLÍK, P. *Duševní a behaviorální poruchy*. Praha: Maxdorf, 2002. 506 s. ISBN 80-85812-18-X.

SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE. *Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů, Desátá revize*. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistik ČR a BOMTON agency, s.r.o., 2008. 860 s. ISBN 978-90-904259-0-3.

ŠLAMBEROVÁ, R. Jaké jsou mechanismy vzniku závislosti? *Československá fyziologie*. 2008, 57, 4, 110-115 s. ISSN 1210-6313.

TRAPKOVÁ, L., CHVÁLA, V. *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Praha: Portál, 2004. 227 s. ISBN 80-7178-889-9.

INTERNETOVÉ CITACE:

GAMBLING STOP. *Návštěvní kniha* /online/. c2011, poslední revize 26.11.2010 /14.4.2011/ Dostupné z <http://www.gamblingstop.czweb.org/>

NATIONAL INSTITUTES OF HEALTH. *Pathological gambling* /online/. c2010, poslední revize 28.3.2011 /14.4. 2011/. Dostupné z <http://www.nlm.nih.gov/medlineplus/ency/article/001520.htm>

NATIONAL RESEARCH COUNCIL (U.S.). *Pathological gambling: critical review* /online/. c1999, poslední revize /14.4.2011/. Dostupné z <http://books.google.cz/books?id=QRaoLPDxRskC&lpg=PP1&ots=w1nPqyk82w&dq=Pathological%20gambling&pg=PP1#v=twopage&q&f=false>

NEŠPOR, K. *Už jsem prohrál dost* /online/. c2006, poslední revize 14.1.2011 /13.4.2011/ Dostupné z <http://drnespor.eu/index.html>

NEŠPOR, K. a kol. *Hazard v Česku je třeba konečně omezit* /online/. c2010, poslední revize 14.11.2011 /13.4.2011/ Dostupné z <http://drnespor.eu/index.html>

SINHA, C. *Factors Contributing to the Development of Pathological Gambling* /online/. c2004, poslední revize 17.11.2004 /15.4. 2011/ Dostupné z <http://www.personalityresearch.org/papers/sinha.html>

PRAGUEBEST, s.r.o. *Komentáře – Gamblerství a ženy* /online/. c2010, poslední revize 15.4.2011 /19.4.2011/ Dostupné z <http://psychologie.doktorka.cz/gamblerstvi-a-zeny/komentare/>

ÚSTAV ZDRAVOTNICKÝCH INFORMACÍ A STATISTIKY ČR. *Péče o pacienty s diagnózou F63.0 - patologické hráčství v ambulantních a lůžkových zařízeních ČR* /online/. c2010, poslední revize 31.8.2010 /21.3.2011/ Dostupné z <http://www.uzis.cz/rychle-informace/pece-pacienty-diagnozou-f630-patologicke-hracstvi-ambulantnich-luzkovych-zarizenich>

ZPOVĚDNICE. *Myslím, že to přítel nezvládá* /online/. c2008, poslední revize 12.3.2011 /16.4.2011/ Dostupné z <http://www.zpovednice.cz/detail.php?statusik=286872>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1

OTÁZKY K POLOSTRUKTUROVANÉMU ROZHOVORU.....78

Příloha č.2

MICHAL (26 LET) - ROZHOVOR PRVNÍ.....79

Příloha č.3

MICHAL (26 LET) - ROZHOVOR DRUHÝ 88

Příloha č.4

KAREL (44 LET) - ROZHOVOR PRVNÍ 92

Příloha č.5

KAREL (44 LET) - ROZHOVOR DRUHÝ 103

Příloha č. 1

PŘEDEM PŘIPRAVENÉ OTÁZKY K POLOSTRUKTUROVANÉMU ROZHOVORU

Jak byste popsal vztahy ve své primární rodině? (sourozenci, rodiče...)

Jak byste popsal své povahové vlastnosti?

Kdy jste si poprvé zahrál automaty?

Co Vás zpočátku vedlo k tomu, že jste se ke hře vracel?

Kdy jste si poprvé uvědomil, že jste závislý?

Jak byste popsal svůj zdravotní a psychický stav v období závislosti?

Jak závislost ovlivnila Vaše přátelské vztahy?

Jak závislost ovlivnila Vaše partnerské vztahy?

Jak závislost ovlivnila Vaše rodinné vztahy?

Jak závislost ovlivnila Vaše pracovní vztahy?

Kdo Vám nejvíce pomohl v době, kdy jste byl na dně?

Co Vás přivedlo na myšlenku se jít léčit?

V čem pro Vás měla léčba největší význam?

Co Vás motivuje k životu bez patologického hráčství?

Co Vám pomáhá překonávat bažení?

Co se ve Vašem životě změnilo od doby, kdy jste přestal hrát?

Jak se změnily Vaše vztahy (přátelské, partnerské, rodinné, pracovní) od doby, co abstinujete?

Jak se změnil Váš zdravotní stav od té doby, co nehrajete?

Příloha č. 2

MICHAL (26 LET) - ROZHOVOR PRVNÍ

V následujícím textu je zaznamenán rozhovor mezi mnou – výzkumníkem (V) a respondentem (R). Jde o přílohu k případové studii č. 1.

V: Tak se do toho asi dáme, jestli souhlasíte.

R: No jo, můžem.

V: Mohl byste mi nejdřív říct něco o vaší rodině, odkud pocházíte, jestli máte sourozence?

R: No, mám staršího brácha i starší ségru. Brácha pracuje u táty v rodinný firmě, stejně tak i máma, ta je účetní. Ségra je doktorka. Víte, já jsem dítě z vesnice, ale nestydím se za to, život ve městě si nedovedu představit.

V: A kam jste chodil do školy?

R: Taky tam. Byl jsem docela parchant, i když jsem byl známkově tak nějak průměrnej. Ale jinak asi docela děs. Doma jsem to pak pěkně schytl, táta nesnesl pocit, že mu ve škole dělám ostudu. Ale nebyl to žádněj extrém, občas jsem prostě dostal na prdel.

V: Jestli to chápu dobře, tak Váš otec podniká?

R: Jojo, podniká. Začal po revoluci. Pamatuju se, jak jsme tehdy začali jezdit na luxusní dovolený. Minimálně dvakrát do roka. Otec začal stavět barák a já jen čuměl. Lidi se k němu začali chovat jinak. Ve škole se situace taky změnila. Na vesnický škole se dalo počítat s tím, že některý učitelé mi to daj sežrat. Táta to ale myslim pochopil a nebyl na mě tak přísněj jako předtim. Asi mu došlo, že ty lidi můžou i závidět.

V: Aha. A kam jste chodil na střední? Tam Vás lidi taky znali?

R: Nene, tam jsem neznal zezečátku skoro nikoho. Ale kámoše jsem si našel rychle. Měl jsem docela pocit, že jsme dobrá parta a že mě ty lidi mají rádi. Dostával jsem od táty takový kapesný, jaký neměli pomalu všichni kluci z naší bandy dohromady. Někdy jsem za ně zaplatil celej účet v hospodě, kupoval kartony cigár. Taky jsem jezdil hned jak mi bylo osmnáct autem, audinou, a to

neměl ve škole fakt nikdo. Teprve později mi došlo, že mě měli rádi spíš kvůli těmhle věcem.

V: A jak se Vám dařilo jinak? Myslím ve vztazích, zájmech?

R: No, zájmy jsem nějaký měl, fotbal a tak. Dokonce jsem i hrál, ale to už je dávno. No a vztahy, na ty já nikdy neměl moc štěstí. Něco proběhlo už na střední, ale víte co, ta, co chce vás, tak tu nechcete a naopak. Ale až o vztahu jako takovým se dá mluvit až potom, někdy v devatenácti, po střední, kdy jsem potkal Karolínu. Měl jsem ji fakt rád. Fakt jo. No jo, jenže po půl roce mě podvedla, já na to přišel a ona mě poslala, víte kam. To mě úplně rozsekalo. Poprvý v životě mě ženská dostala na kolena. Hodně mi tehdy pomohl Petr, kámoš, kterému jsem mohl říct všechno, díky němu se ten rozchod dal nějak skousnout, ale stejně, on se pak odstěhoval do Prahy za školou. Najednou jsem neměl s kým jen tak pokecat. Měl jsem sice kamarády a známý, ale nebylo to ono. Jdeš s někým na pivo a kecáš o fotbale a o jinejch blbostech. Ale já jsem začal bejt nervózní z práce. Táta mě začal štvát. Já nevím. Prostě jsme se vždycky pošťekali. Jednou se mu nelíbilo tohle, pak zas tamto. A mně se nelíbilo, že mě zase komanduje on. No a tak jsem začal trochu víc pít.

V: A někdy v té době jste si zahrál automaty poprvý?

R: No, jako když budu mluvit o tom, kdy to bylo poprvý, tak to bylo někdy už na té střední. Ale to jsem nehrál moc často.

V: Jak často?

R: Třeba jednou dvakrát za čtvrt roku, nenaházal jsem tam nějak extra velký prachy, občas jsem i něco vyhrál, no. Tehdy to bylo jen něco, co bylo zábavný. Většinou jsem se k těm bednám dostal úplně náhodou. Třeba po nějakym tahu, kdy jsem skončil v nonstopu, protože nikde jinde už neměli otevřeno. A každěj nonstop má dneska bedny. Tak jsem si máčknul.

V: A takže se závislostí jste se začal potýkat až později?

R: Jo, to jo. No po škole jsem automaticky nastoupil do otcovy firmy, nikde jsem nic jinýho ani nehledal, tohle bylo nejjednodušší řešení. Víte, co budu vyprávět, prostě jsem o tom ani nepřemýšlel. Navíc jsem viděl, jak k mému tátovi všichni vzhlížej. A doufal jsem, že se ke mně budou chovat stejně, když budu součástí firmy. Klidně to dneska přiznám.

V: *A jaký to bylo pracovat s otcem? Jestli jsem to pochopila správně, tak vás otec začal štvát. Pro vás, jako devatenáctiletýho kluka to muselo bejt docela těžký, pracovat s otcem, ne?*

R: No, víte, takhle. Uplně ze začátku ani ne. To jsem byl docela spokojenej, protože jsem měl hned docela vysokej plat. Táta viděl, že jsem se ze začátku snažil. Taky to tak bylo. Fakt. No a po půl roce jsem měl plat hodně dobrej – a to jsem bydlel pořád ještě u našich, takže mi spoustu peněz zůstávalo. Pozdějc jsem právě asi díky tomu vymejšlel kraviny. Ale jo, jak jste se ptal, jestli jsme se hádali, tak to jo, já byl taky nervózní z toho rozchodu a pak taky z toho, že ten Petr se odstěhoval.

V: *Mhmm.*

R: No takže pak jsem začal jak říkám docela blbnout. Chlastal jsem nejdřív u nás v hospodě s místníma, pak mi to přestalo stačit, takže jsem pak vyjížděl do okolních měst, tam jsem se úplně vystřelil, klidně i sám. Začal jsem třeba v pátek a vracel jsem se třeba až v neděli.

V: *A co na to vaši rodiče? Bydlel jste s nima, takže si toho asi bzro všimli, ne?*

R: Uplně ze začátku to naši brali docela v pohodě, brali to tak, že lidi se dneska takhle někdy baví. Jenže když už se to stalo potřetí a víckrát, tak začali mít kecy. Táta mi začal vyčítat, že po těchhle víkendovejch akcích jsem v práci úplně mimo. Jenže já jsem to nedělal schválně. Vždycky jsem si řekl, že už to neudělám. Jenže pak se to stalo znova. To bylo pořád dokola.

V: *Aha, takže by se dalo říct, že nejdřív jste začal pít? A kdy tedy začaly ty problémy s hraním?*

R: No, to asi jo. Co se týče těch automatů, tak to řeknu asi takhle. Dostal jsem se k tomu v podstatě stejně, jako tehdy na střední. Uplně náhodou. Ožralej jsem skončil v jednom baru, kde byly bedny. Tak jsem si hodil.

V: *Dobrá, tomu rozumím, ale co Vás přimělo k tomu, že jste si zahrál znova?*

R: No. Nejdřív jak říkám, to bylo občasný hraní. Hrál jsem, kdy jsem chtěl. A pak jsem po nějaký době vyhrál větší peníze. Za pětistovku jsem vyhrál asi dvacet tisíc. Byl jsem z toho docela hotovej, protože najednou jsem se cejtil hned líp. Jako kdybych měl pocit, že mi teď všechno půjde líp, že mám na všechno

energii a taky větší chuť do života. A ten dobrej pocit tu chuť na výhru zvyšuje. Najednou jsem zapomněl na všechny problémy. Takže jsem se tam asi do tejdne vrátil, a i když jsem nevyhrál, ani jsem moc neprohrál. I když bych asi bejval mohl, ale já chtěl víc. To, že jsem viděl, že vyhrát jsem mohl, kdybych hru včas ukončil, mě ještě asi víc nakoplo k tomu, abych se tam vracel. Já už ani nevím, jak to pak bylo dál. Všechno to mám nějak slitý do jednoho. Jezdil jsem pít po barech. Několikrát jsem skončil třeba až v Praze. Jel jsem tam taxíkem za dva tisíce a tam ještě pak třeba dalších pět prohrál. Jenže to byly teprve začátky.

V: A co se dělo dál? Měl jste v tu dobu u sebe někoho, nějakýho kamaráda?

R: No. Asi takhle. Táta ten o těch mých pijáckých výletech nevěděl, ale jsme na malý vsi, takže asi víte jak to dopadlo. Naši se pak snažili mi tu hospodu zakazovat, vyhrožovali vyhazovem z domova. Na chvíli jsem se srovnal teda, ale pak zas to bylo maximálně do dvou tejdnu stejný. Petr se o tom dozvěděl až po docela dlouhý době, a jiný kamarády jsem moc neměl, spíš dobrý známý. A ty ze mě začali mít spíš srandu. Mně to ale nevadilo, já přestal mít zájem o všechno, o rodinu, o kamarády, nic mě nebavilo.

V: Aha, tak bez opory v někom blízkym je to těžký. A co Vás bavilo?

R: Právě to hraní. Zní to hrozně, ale je to tak. Bylo to něco, k čemu jsem postupem času začal mít vztah. Najednou jsem si uvědomil, že mám ty automaty určitým způsobem rád. Zároveň jsem je ale po každý větší prohře nenáviděl. A i když budu znít jak blázen, když jsem tam vždycky seděl, tak jsem s těma bednama třeba i mluvil.

V: Aha, takže vám to začalo nahrazovat svým způsobem i vztahy, dá se to tak říct?

R: Asi by se to tak dalo říct, protože já těch kamarádů fakt moc neměl. Zajímavý taky bylo to spojení s chlastem. Já jsem většinou hrál ožralej. Jenže to byl taky problém, protože jsem si kolikrát ani nepamatoval, kolik jsem prohrál nebo vyhrál. Pak jsem se jen bál kdo mi kdy zavolá, že dlužim tam a tam. Taky že jo. Volali mi a že prej tam mám dluh tolik a tolik. Obsluha mě totiž většinou znala, protože na malym městě jsem byl za syna toho pracháče, kterej to zaplatí. Takže zezačátku mi ty lidi i hodně půjčovali.

V: Aha, takže některý ty dluhy za Vás otec zaplatil?

R: No. Dost za mě zaplatil, asi tak.

V: *A co situace doma, jak to tehdy vypadalo?*

R: Tam se to víc a víc vyhrocovalo, protože to začalo vyplouvat na povrch, i když jsem se to snažil tajit a dělat jako že nic. Nechtěl jsem s nima nic řešit. Ségra za mnou asi třikrát přišla, aby mi domluvila, ale mě to moc nezajímalo, myslel jsem si, že žádný problém nemám.

V: *A co váš bratr?*

R: Jo, tak pokud si dobře vzpomínám, tak za mnou byl asi jednou a ten způsob, ten bych radši ani nerozmazával. To mě spíš naštvalo.

V: *Jaký vztah k nim máte? Myslíte, že spolu jako sourozenci dobře vycházíte?*

R: Brácha je o dost starší. Nikdy to nebyl takovej ten brácha, kterej člověku pomůže, když je v průseru. Pro něj jsem byl vždycky mazánek, asi na mě možná taky žárlil, nevím no. Ale mám ho rád, je to můj brácha, víš jak. Ale tak třeba mě štválo, že si ze mě hodně dělal srandu, smál se mi, když se mi třeba něco nepovedlo a tak. Ségru tu mám rád a taky jsem si s ní vždycky rozuměl víc než třeba s bráchou.

V: *A jak byste popsal vztah s rodiči? Myslím jako předtím, než začaly ty problémy?*

R: No, táta byl takovej můj vzor už odmala. Obdivoval jsem ho za to, co všechno už vybudoval, není toho zrovna málo, a to začínal úplně z ničeho. Máma ta byla vždycky taková ochranná, to mě na ní i vytáčelo, ale mám ji jako rád, to jo. Hlavně ona mi věřila z nich všech asi nejvíc.

V: *Vraťme se ještě k tomu, jaká byla atmosféra doma. Říkal jste, že se to vyhrocovalo.*

R: No, to jo, tak jsem vždycky slíbil, že už hrát nebudu. Máma mi nejdýl věřila, ale zklamal jsem postupně i jí, podělal jsem to prostě, kde se dalo. Bylo to peklo. Měl jsem ušetřený nějaký peníze. Ty jsem postupem času všechny prohrál. Občas vyhraje, ale pak to stejně všechno promydlíte zase v bednách. U mě to bylo fakt dost. A to ještě nepočítám to, co za mě zaplatil táta. Táta totiž nesnáší dluhy. Takže to radši vždycky zaplatil, než aby se vyprávělo, že Novák

někde dluží. Taky mi pak řekl, že už to za mě nezaplatí, ať si na to vydělám sám. Jenže asi mu to nedalo a pak to vždycky zaplatil.

V: Jaký bylo to vědomí, že to za Vás platí táta?

R: No tohle je hroznej pocit. Myslel sem si, že ty peníze jednou nahraju zpátky a vrátim mu to. Řikal sem si, že přece musim mít znova štěstí. Za to, že to za mně platil, jsem se styděl a tátovi jsem se pak už ani nemohl podívat do očí. Jenže možná tak stokrát horší je vědět, že ti nikdo nevěří. Vůbec nikdo. Strašně jsem chtěl, aby mi lidi věřili, ale pak jsem to prostě nedokázal. Sypal jsem si popel na hlavu, všude sliboval a vyprávěl o tom, jak jsem se změnil. Sám jsem tomu fakt věřil. Jako fakt že věřil. Nebo to jsem si aspoň myslel, ale lhal jsem sám sobě. Pak to vždycky dopadlo tak, jak to dopadlo. To je ten nejhorší pocit co může bejt, že nikdo nevěřil, že to můžu dokázat.

V: To muselo bejt těžký, to chápu. A kdy jste si uvědomil, že jste nejspíš závislej?

R: Dlouho jsem věřil, že to vyřeším sám, ale to nešlo, protože ty problémy se začaly nabalovat. Práci jsem taky už dost flákal. Nejdřív to bylo tak, že jak se blížil víkend, nějak jsem začal hledat výmluvy, proč už třeba v pátek zůstat doma. Abych mohl jít hrát už ve čtvrtek. Bylo to hrozně silný. Musel jsem na ty bedny pořád myslet, těšil jsem se na ně. No prostě jsem třeba tátovi řekl, že v pátek mám doktora. Nejdřív mi to věřil, pak už tyhle vejmysly přestaly fungovat a jemu bylo jasný, že jsou to jen kecy. Tak už jsem pak radší neřikal nic a do práce prostě nepřišel.

V: To se otcovi asi moc nelíbilo, co? Jak jste fungovali doma? Ptám se na to už po několikátý, protože si to dost dobře neumim představit.

R: No, jednou se mnou mluvili, přemlouvali, podruhý zase období, kdy jsem neexistoval. Docela střídaly i moje nálady, byl jsem hrozně podrážděnej. Někdy jsem slíbil, že už to teda neudělám, jindy jsem s nima nechtěl vůbec mluvit. Máma mě prosila, ať toho chlastu a hraní nechám, u táty to bylo spíš o zlosti a o tom, že byl asi taky někdy už tak zoufalej, že nevěděl, co má dělat, že mě vyhrožoval vyhazovem z domova. A pak se stalo něco, co jsem vůbec, vůbec nečekal. Otec mě vyhodil z práce. Byl jsem naštvanej a cítil jsem se ublíženě. Je to hnusný, když to řeknu, ale začal jsem ho nenávidět. Přišel jsem o prachy, jako

o plat myslím. Tak jsem si půjčoval u těch, který mi ještě byly ochotný půjčit a hrál jsem dál. Práci jsem si hledal, ale dneska vím, že to nebylo upřímný, mě ten život vyhovaval vlastně.

V: Aha a co vás přivedlo k myšlence se jít léčit? Dokážete si představit, že to rozhodnutí muselo být docela těžký.

R: Vim, jak jsem tehdy neměl na zalacení dluhu asi padesáti tisíc. Doma jsem to neřekl, ale oni se to dozvěděli úplně náhodou přes někoho cizího. Jak jinak, že jo. Táta mi dal vybrat – buď půjdu z domu nebo na léčení. Když mi tohle táta řekl, najednou jsem věděl, že je fakt zle. Tenkrát jsem zrovna přišel z jednoho tahu, prohrál jsem asi dvacet tisíc, byl jsem unavený, cítil jsem se hrozně, byl jsem na dně. Tak jsem řekl, že teda půjdu, ať to zařídí.

V: No a jaký to bylo v té léčebně? Asi to nebylo zrovna lehký, co?

R: Byl jsem tam tři měsíce. Bylo to těžký, hodně těžký, ale nějak se to dalo vydržet, člověk tam má možnost o sobě přemýšlet, třeba skupiny jsou k tomu dobrý. Tam jsem mohl říct všechno, a nestyděl jsem se, když to tam vidíte, že ty lidi prožívaj vlastně to samý. Nebál jsem se, že mě někdo odsoudí. Věřil jsem těm lidem ze skupiny, dokonce jsem tam narazil i na jednoho člověka, se kterým jsem dodneska v kontaktu. Člověk si zvyknul i na ten režim, rozvíčku jsem neměl teda v oblíbení. Pak byla snídání, ranní komunita, skupiny. Takže tak asi.

V: A jak jste se tam cítil, na co jste myslel?

R: Na rodinu.

V: Mhm.

R: Na to, jak jsem jim ublížil. Styděl jsem se, ale chtěl jsem se vrátit domů. Zároveň tam byl ten strach z toho, co bude následovat po tom, až se vrátím domů.

V: Tomu rozumím, to je pochopitelný. A jaký byly Vaše představy v porovnání s realitou?

R: No, asi možná lepší. Táta mi zase nabídl práci, ale s tím, že mám poslední šanci. Peníze jsem měl menší, ale stejně jsem byl schopnej z toho něco ušetřit.

V: A měl jste přímý přístup k penězům a k účtu, chápu to dobře?

R: Jo, měl. Já vím, asi to byla taky chyba. Asi měsíc dva to bylo v pohodě, cítil jsem se po dlouhý době zase aspoň trochu normálně. Na hraní jsem ale

myslel pořád. I když jsem se snažil na to nemyslet a dodržoval jsem doporučení, který nám v léčbě dávaly. Vyhýbání se rizikovému prostředí a tak. Pak jsem se napil. A to se mi vymstilo. Říkal jsem si, že je to v pohodě, že občas se teda napít můžu. A další víkend jsem se ožral úplně a jel do baru. A tam si zase máčknul. Bylo to hrozný, byl jsem zoufalej a strašně jsem se styděl. Pak znovu začal ten kolotoč toho, že si nalháváte, že to nic neznamenal, kecáte okolí, rodině, pak zas výčitky, prosby a moje sliby.

V: Já si jen pořád říkám, kde jste bral peníze, pokud šlo o docela vysoký částky?

R: Od známejch a kámošů, teda jen od těch, který o mý závislosti nevěděli. Jinak už mi nikdo nevěřil. No, takže jsem chtěl jen říct, že jsem po roce tak nějak spočítal, že jsem dost v minusu. Šel jsem pak za našima sám, že chci nastoupit na další léčení. Myslim, že se jim dost ulevilo. Mě k tomu dovedlo hlavně i to, že jsem už fakt překročil určitý hranice, mym posledním průserem tehdy bylo to, že jsem si půjčil telefon od jednoho známýho a napsal našim, že jsem mrtvej. Byl jsem totálně opilej, navíc po prohraný hře. To byla taková hrozná sebelítost. Nevim už, co mě to napadlo a strašně se za to stydim.

V: A jaký bylo to druhý léčení ve srovnání s tím prvním?

R: No. Nelíbilo se mi tam vůbec, mnohem míň než v tý první. Bylo to tam takový celý depresivní, asi i tím prostředim to bylo a asi těma lidma. Nerozuměl jsem si tam skoro s nikym. Ale i to je zkušenost, za kterou jsem rád, víte co. Ty skupiny, to byl teda mazec, některý ty věci byly takový dost těžký. Dal jsem do toho všechno, řekl jsem tam na sebe fakt úplně všechno. Dva měsíce jsou dva měsíce.

V: Jezdil tam za Vámi někdo?

R: Jo, byly tam za mnou naši, asi dvakrát. Ale to až ke konci léčby.

V: A co nějaký kamarádi?

R: No, s těma jsem byl v kontaktu spíš přes telefon.

V: No a jakej byl návrat domů? Asi to nebylo lehký, to, v jaký jste byl situaci a co jste prožíval.

R: To nebylo. Cejtíl jsem se tak nějak ne úplně jistě, docela jsem se bál toho, jak se na mě budou naši i ostatní dívat. Teprve po tom, co jsem přijel domů, jsem

ale zase nějak jako fakt uvěřil, že to dám, že to zvládnou. Byl jsem odhodlanější víc než kdy předtím, věděl jsem, že je to moje fakt poslední šance zachránit sám sebe. Jinak už by to byl konec. Otec mi ještě před tím, než jsem přišel s tím, že chci na druhou léčbu, řekl, že mě vyhodí z baráku a z práce, že už snad ani nejsem jeho syn. Na to jsem v léčbě taky docela myslel. Jak jsem jim ublížil, všem.

V: A co plány do budoucna? Teď abstinujete dva měsíce, kde myslíte, že na té cestě za životem bez těch automatů, jste?

R: Jsem rozhodl toho nadobro nechat, fakt už nechci zpátky ty stavy. Myslim ale, že ještě nemám zdaleka vyhráno. Občas mám fakt chuť zase to udělat. Ale vim, že to nesmím, nesmím se napít, to je můj spouštěč, jak mi řekli. Takže dělám všechno pro to, aby mě to nesvádělo. A je to někdy fakt těžký to ustát.

V: No a co dál? Máte nějaký plány, co teď?

R: To je těžký, ale vlastně asi toho ani moc nechci. Chci normálně pracovat, věnovat se tomu, co mám rád, normálně fungovat. A taky bych chtěl i nějaký vztah, ale nikam to netlačím. Takže tak.

V: A co se změnilo od té doby, co nehrajete?

R: Dost. Celej den. Nechodim do hospody, jen do práce, z práce domu, k televizi, pak spát a druhej den zase nanovo. I když abych nekecal, tak sem si naplánoval nějaký ten sport, ale ještě jsem se k tomu nedostal. Spíš relaxuju, to mi nějak vyhovuje.

V: Mhm, tak to víte, že jo, je dobrý si vyhovět. Ale přeju Vám taky nějaký ty zájmy, ty jsou vždycky dobrý.

R: Jo, jo dělá se na tom.

V: No tak já Vám asi poděkuju za váš čas a ochotu, díky moc.

R: Neni zač.

Příloha č. 3

MICHAL (26 LET) - ROZHOVOR DRUHÝ

V následujícím textu je zaznamenán rozhovor mezi mnou – výzkumníkem (V) a respondentem (R). Jde o přílohu k případové studii č. 1.

V: Můžeme? Já mám tady připravených pár otázek, na který bych se případně zeptala.

R: O.K., to je v pohodě, já vám snad povim všechno, na co se zeptáte, to je v pohodě.

V: Dobrá. Takže. Minule když jsme se loučili, tak jste mluvil o tom, že máte dojem, že vyhráno ještě nemáte. Myslíte, že jste na té cestě zase o kus dál?

R: Jo, to asi trochu jo, i když ono je to těžký to takhle nějak říct. Vyhráno nemám pořád, to je jasný. Nechci podlehnout dojmu, že jo, protože to je nebezpečný, takový právě jako že člověk by pak mohl polevit. Ale asi jo, asi jo, asi jsem se zase trochu posunul, teda doufám. Už třeba ani nekouřim, vůbec.

V: Fakt? Tak to je super, to se cení určitě jako další velký plus. Změnil jste ještě něco ve svym životě?

R: No, ještě úplně nic tak zásadního, protože se k tomu spíš chystám.

V: Aha, a můžu jen tak náznakem vědět, čeho se to týká?

R: No, bydlení se to týká. Chci se odstěhovat od našich.

V: Vážně? To mi přijde dobrý.

R: Taky si říkám, ale tak víte co, co je otázka ještě nějaký delší doby.

V: Proč myslíte?

R: No, ono to není tak jednoduchý, ještě jsem si podnájem nenašel, ale pracuje se na tom.

V: Aha, takže si podnájem hledáte?

R: Jo, to hledám, ale není to tady tak snadný.

V: Mně se to zdá jako dobrej nápad, fakt.

R: Minulej tejdén jsem se byl na jeden byt podívat, ale není to úplně podle mých představ, tak ještě uvažuju o tom, jestli to mám vzít.

V: *Aha, a co se Vám tam nezdá, jestli se můžu zeptat?*

R: Je to malej byt, menší než se zdálo, já to viděl na fotkách, tak jsem si řekl, proč ne, že jo, ale fakt je to dost malý.

V: *Aha. Umim si představit, že to není úplně jednoduchý. Pamatuju si na svoje odstěhování od rodičů, já měla docela strach.*

R: No, to mám já asi taky. To je jasný. Byt je jinde, než kde bydlí naši, ale tak to by se ještě dalo, si na to zvyknout, ale tady moc kámošů nemám, spíš známý. V léčebně za mnou byl jen jeden kámoš, tak abych se tady pak nudou neužral.

V: *Tak tady je zase víc možností než na vesnici, ne? Mně se to zdá jako dobrej nápad. Měl byste vlastní prostor, na to byste se netěšil?*

R: Ale asi jo, těšil.

V: *A co na to rodina?*

R: Tátovi se to zdá jako dobrej nápad, ale máma ta se na to moc netváří, asi by mě měla radši spíš na očích.

V: *Aha a proč myslíte, že vás chce mít na očích? A co vztahy v rodině obecně, jak to tam teď vypadá?*

R: Jo, já bych řekl, že dobrý, naši jsou víc v pohodě, ale stejně je tam znát, že se asi pořád trochu bojí, abych do toho nespádl znova. Není se co divit, to je fakt.

V: *Takže atmosféra je ale lepší, jo?*

R: Rozhodně.

V: *A pracujete u otce teda?*

R: Jo, pracuju, jsem tam spokojenej, dělám trochu jiný věci než předtim, takže s tátou nepřijdeme tolik do styku, tak je to lepší.

V: *A co takhle po práci, co děláte?*

R: Pustil jsem se malinko ho hraní basketu, kterej jsem hrál kdysi dávno na střední. Hospodu taky občas dám, ale hodně výjimečně, a vždycky teda piju nealko. Přece jenom je to prostě pořád lákadlo.

V: *No tak to s tím basketem to ráda slyším, to je fajn.*

R: Jo, no.

V: *A co byste řekl, že se ještě ve vašem životě změnilo od té doby, co nehrajete?*

R: Hodně věcí se změnilo, i když to není ještě úplně ideální a s násedkama pořád bojuju, tak jsem mnohem spokojenější. Jako v globále jo, i když někdy mám samozřejmě nějaký ty depky a tak. Ale jinak se mám fakt líp.

V: *V čem konkrétně?*

R: Prostě tak nějak celkově. Cejtím se tak nějak normálněji. Nejsem tak roztěkanej a podrážděnej, nervózní, víte jak. Je to lepší doma, s našima, a potkal jsem taky nějaký starý známý kamarády. Taky mám na všechno mnohem víc energie, nejsem unavenej, jako když jsem hrál. To jsem byl úplně vždycky vyždímanej. Hodně mě to, že se cejtím celkově líp, motivuje. Taky jak jsem přestal kouřit, tak mě to sice chybí taky, je to strašně těžký, ale motivuje mě to tak nějak všechno dohromady, abych začal nějak s úplně čistým štítem, jestli víte jak to myslím.

V: *Jo,jo.*

R: No tak asi takhle.

V: *Ale to je docela dost dobřejch věcí, který s sebou ta abstinence přinesla, a přitom jste na začátku říkal, že těch velkejch změn moc není. Mně teda přijde, že je.*

R: No, tak dobře. Já to spíš myslel tak, že ta větší změna mně asi teprve čeká. Myslim to stěhování.

V: *A myslíte si, že do toho půjdete?*

R: Já nevim, uvidíme.

V: *Zvažte to, ale já bych vám to přála, abyste tu odvahu našel.*

R: Děkuju no.

V: *No, to není zač. A ještě bych se zeptala, co je novýho ve vztazích. Ať kamarádských či partnerských.*

R: No, novýho toho moc není. Vídám se spíš s lidma z basketu. Jinak jak nechodim moc o víkendu nikam, tak se těším na to, až bude teplo a člověk nebude muset bejt zavřenej doma. Ženskou nemám, ale nějak mi to nevadí, musim si teď srovnat spíš svý věci a ne řešit někoho dalšího. To má ještě čas.

V: Mhm. No tak mně se zdá, že jste na dobrý cestě.

R: Jo, asi jo, ale nechci to přeceňovat, vim, že nejsem z toho venku úplně. Prostě někdy si na ty bedny ještě vzpomenu a to nutkání je silný, i když se dá ještě zvládnout, tak je to nepříjemný. Těším se, až mě to přestane stíhat, budu pak víc uvolněnější. Radši o tom ani nechci moc mluvit, není mi to příjemný.

V: To je jasný, tomu rozumím. Tak já si myslím, že ty základní informace mám.

R: No tak jo, tak fajn, já doufám, že Vám to k něčemu bude.

V: Určitě. Já vám chci poděkovat.

R: Není za co, to je v pohodě.

Příloha č. 4

KAREL (44 LET) - ROZHOVOR PRVNÍ

V následujícím textu je zaznamenán rozhovor mezi mnou – výzkumníkem (V) a respondentem (R). Jde o přílohu k případové studii č. 2.

V: Můžu začít Vám tedy pokládat první otázky?

R: Můžete.

V: Mám tady připravených pár otázek, na který se chci zeptat. Takže ta první, úvodní, by se týkala vaší rodiny, myslím původní, jestli byste mi mohl říct, odkud pocházíte, jestli máte sourozence a tak.

R: No tak, já jsem se narodil v Praze, tam jsme žili asi do mých pěti let. Když se naši rozvedli, tak jsme se přestěhovali do menšího města. Já nevím, co ještě k tomu říct. Jo, můj táta, toho jsem moc nepoznal, protože když se rozvedli s matkou, tak jsme se moc neviděli, on prej furt pracoval. Ale měl jsem ho jako rád, protože byl prostě nějak dobrej, choval se k nám jako k dětem dobře, to jo. Bylo vidět, že nás má rád, ale asi nevěděl jak úplně na to.

V: Mhmm.

R: Jo a co bych ještě mohl říct k mámě. Jen aby to bylo úplný, tak máma umřela před dvěma lety. Z toho jsem se hodně těžko dostával, protože přece jenom je to vaše máma. I když měla svý chyby. Tak třeba ona jako dost pila. Když začala, tak mě bylo deset let. Bylo to peklo. Musel jsem se starat o ségru, který bylo v té době šest. Matka toho prostě nebyla schopná. To jí dodneška nejsem schopnej zapomenout.

V: To muselo bejt těžký.

R: Bylo.

V: Jak jste při tom zvládal školu a všechno kolem? Byl jste dítě.

R: Ale jo, nějak se to dalo, i když to bylo těžký. Ve škole jsem nebyl problémovej, tak nějak normálně bych řekl.

V: Když se dostanu k vaší manželce, jak jste se poznali?

R: Byl to první vážnější vztah, i když už na střední jsem měl pár vztahů, jestli se to tak dá nazývat. Potkali jsme se ve čtvrtáku, když jsem byl. Nebyla to láska na první pohled, to určitě ne, dokonce jsem se jí prej nejdřív vůbec nelíbil. Ale cesty nás nějak svedly dohromady, přes společný známý, znáte to. No a tak jsme spolu začali chodit. Vzali jsme se asi po třech letech, ale Lenka nemohla strašně dlouho otěhotnět.

V: Aha, a jak byste popsal to manželství?

R: No, ale jo, byly jsme spokojený, si myslím. Po pěti letech se nám to teda nakonec povedlo, to jsem byl hrozně šťastnej, fakt. Pak už to šlo samo, za další dva roky další dítě a pak zase po dvou letech byl ten nejmladší. Měli jsme se dobře, i když peníze moc nebyly, tak jsme byli šťastní. Neříkám, že problémy nebyly, byly, ale všechno se to dalo nějak řešit. Makal jsem tehdy v kanclu v jedný továrně. Po revoluci jsem si řekl, že zkusim vymyslet nějakej business. No a to vyšlo. I když to teda byla zezačátku makačka, a trvalo asi šest let, než jsem začal pořádně vydělávat.

V: A zvládal jste mít i čas na rodinu a manželku? To muselo bejt docela náročný.

R: No právě, že jak jsem pořád pracoval a pracoval, tak se ženou se objevily nějaký problémy a ten vztah začal trochu upadat.

V: A co s dětma?

R: Právě toho lituju nejvíc, že jsem na ně neměl čas. Ani o víkendu moc ne. Vim, jak jsem si kdysi říkal, že nikdy nebudu jako můj otec, kterej na nás neměl čas. Jenže já jsem neviděl nic, než práci. Nepocházelo mi, že se postupem času vzdaluju nejen ženě, ale právě i těm dětem.

V: Jak byste se charakterizoval? Myslim nějaký vlastnosti, ať dobrý nebo špatný, prostě to, jak se vidíte.

R: Aha, tak počkejte, já se musim zamyslet. Vim, že jsem byl v mládí docela střelec, tím chci říct, že jsem šel do všeho po hlavě a bez rozmyslu, možná trochu bohém. O věcech sem moc nepřemýšlel. To mi asi trochu zůstalo, nikdy sem z toho uplně nevyrost. Taky si myslím, že jsem pracovitej, možná mám sklony k workoholismu trochu. Myslim, že jsem společenskej člověk, mám rád lidi. A jsem nepořádněj.

V: Aha, tak to jste toho vyjmenoval nakonec docela dost, to je dobře. Já jsem touhle otázkou ale trochu odbočila od toho, o čem jste mluvil před tím, mluvil jste o manželce a o tom, že jste na rodinu neměl moc času. Mluvili jste o tom doma?

R: Řeknu to takhle. Manželka byla se mnou dlouho trpělivá, teď už vim, že nebylo dobře, že jsem skoro nebyl doma. Tehdy jsem to viděl jinak, chtěl jsem rodinu zabezpečit a měl jsem pocit, že žena tohle nechápe. Chtěl jsem jen, aby se měli dobře. Jenže ona mi to postupem času začala vyčítat. Asi jsme si to každé představoval jinak, jenže jsme si to nedokázali říct, prostě sednout si a říct, co nás štvě, víte jak. No a pak se stávalo, že jsem nešel domu ani když jsem nebyl v práci. Tady někde byl první krok k tomu hraní.

V: Aha. Takže a jak se to vlastně všechno stalo?

R: No, abych byl upřímněj, tak takovej ten skutečnej bod, kdy se to zlomilo, dneska vnímám, že to bylo, když máma umřela. Cejtil jsem se hrozně, paradoxně jsem se cejtil sám, i když jsem měl rodinu, dneska si klepu na čelo a říkám si, hochu, cos vlastně ještě chtěl. Tyhle depky, dusno doma a všechno tak nějak dohromady dospělo k tomu, že když jsem jednou večer po práci s kámošema zašel do baru, kam jsme občas chodili a zůstal jsem tam sám, tak mě nějak napadlo, že si zahraju bedny. Po třech hodinách jsem vyhrál asi tři tisíce. Šel jsem tehdy domů a bylo mi nějak líp.

V: A za jak dlouho jste se ke hře vrátil? Co vás k tomu přimělo?

R: Hned další den. Pamatoval jsem si ten dobrej pocit a chtěl jsem zkusit, jestli mám štěstí. Bylo to vlastně z nudy.

V: A jak to bylo dál?

R: Dneska se mi zdá, že to nabralo hrozně rychlej spád. Nejdřív sem víc vyhrával. Moje větší výhra byla asi padesát tisíc. To bylo super. Potkal sem pak jednoho kamaráda, kterej mě vzal do kasina. Nikdy předtím sem v kasinu nebyl. No, zalíbilo se mi to tam. Pamatuju se, jak sem začal vyhrávat velký částky. Najednou sem měl pocit, že to není jen štěstí, ale začal sem si myslet, že tomu rozumim, že se matematicky dokáže dojít k tomu, jak třeba tu ruletu obehrát. Je to ale blbost, velká blbost. No, sem začal prohrávat a prohrávat. Dokud sem byl jakžtakž na svejch, tak se to dalo. Jenže když už to i pro mě byly fakt velký

peníze, sem chtěl ty prachy vyhrát zpátky. Člověk si říká, že když měl štěstí jednou, bude ho mít i podruhé. Chtěl sem to zpátky, a čím víc jsem byl v hajzlu, tím větší nutkání to bylo.

V: Jak často jste tehdy hrál?

R: Nejdřív třeba tak jednou za čtrnáct dní, pak ale minimum bylo dvakrát v tejdnu. Pak už úplně pořád, dá se říct.

V: A co doma, manželka to začala tušit kdy?

R: Manželce jsem nejdřív pořád říkal, že jsem v práci. Dokud to neohrožovalo rodinný peníze, tak manželka v podstatě nic nepoznala, vydělával jsem pořád dost peněz. Teprv když to zasáhlo i do těch peněz co jsem třeba dřív manželce dával na takový ty běžný věci v rodině a tak. Taky jsem pak třeba se sekl, že nepojedu na dovolenou.

V: Takže už tehdy jste na ní třeba neměl?

R: Ale měl. Hra ale vítězila. To byly pro ní asi první signály, že se něco děje. Začal jsem si vymyšlet nejrůznější důvody, proč na tu dovolenou jet nechci. Ženě jsem řekl, že firma nemá zakázky, že tolik nevydělává. Přitom to bylo jedno z jejích nejlepších období. No a díky tomu jsem začal hrát víc a víc a prohrávat pořád větší prachy. Ty sem nacpal fakt radši do beden, bylo to silnější než já.

V: Dá se říct, jak závislost ovlivnila Vaše vztahy v práci?

R: Postupně mě to vlastně o práci připravilo, že jo. Dneska už tu firmu nemám. No, a když se vrátím zpátky, tak jsem tehdy začal nenápadně lhát i lidem ve firmě, dokonce i klientům, zaměstnancům. Člověk lže všem, a ze začátku snad i věří tomu, že je to pravda. Pak už ne, pak lžete a víte, že to nedodržíte.

V: A jak to bylo s tou firmou vlastně?

R: No, postupně jsem ji začal tunelovat, pomalu, ale jistě, po menších částkách nejdřív, pak už to byly desetitisíce a statisíce. Ještě štěstí, že jsem měl přístup jen k omezenému množství peněz, jinak by to byl úplně konec, si myslím. Ale prostě situace byla taková. Ty peníze začaly firmě prostě chybět, bylo mi sice jasné, že ta situace asi nastane, ale jak říkám, pořád sem si myslel, že to všechno nahraju zpátky. Jenže jakmile sem vyhrál třeba dvacet tisíc,

obratem sem tam nechal třeba padesát. Takže to mě poslalo ještě do většího srabu. Protože prostě čím víc prohrajete, tím víc chcete ty prachy zpátky a čím víc je chcete zpátky, tím míň to jde, a dostáváte se pořád hloubš a hloubš.

V: A to byl hlavní zdroj peněz?

R: No, v určitý fázi jo. Pak jsem si taky půjčoval od známejch a kamarádů. Třeba na výplaty, řekl jsem jim, že mám pozdrženou velkou platbu a že je nutně potřebuju, a že je hned vrátím. Ten jeden kámoš mi to půjčil, protože samozřejmě nic netušil, teda zatím. Víte, když jsem ho o ty prachy žádal, tak já je fakt chtěl na chod firmy, protože situace byla taková, že mi každě den volali lidi, kdy jim vyplatím mzdy. Jenže jak sem ty prachy dostal do ruky, už sem se viděl v kasinu.

V: Takže jste je prohrál všechny?

R: No jasně.

V: A takhle jste si půjčoval pořád dokola?

R: No jo, šel jsem zase třeba za švagrem nebo za dalším kámošem s tím, že je potřebuju ty prachy kvůli firmě. Oba mi půjčili. Zase jsem to samozřejmě prohrál. Manželka už si byla jistá, že je něco špatně, protože se postupně začala dovídat, kde jsem si všude pučil a komu kde dlužím. Nejdřív když jsem tvrdil, že firma má problémy se zakázkama, tak mi věřila. Jenže když začalo přibíjet těch lidí, kterejm sem dlužil, tak mi pomalu přestávala věřit. Moje lži byly najednou úplně postavený na hlavu, až sem se do nich úplně zamotal, protože jednomu jsem řekl tamto a jinýmu zase úplně něco jinýho. No a jednou jsem přišel a všechno sem jí řekl.

V: Jak reagovala?

R: Byla v šoku samozřejmě. Pak jsme si společně pořvali. A pak mě po strašlivě dlouhý debatě, která probíhala až do rána, objala a řekla mi, že spolu to zvládnem. Po dlouhý době jsme si byli docela paradoxně zase nějak blíž, a já tomu, že to bude dobrý, začal i věřit. Slíbil jsem jí, že už to nikdy neudělám, že na to kašlu. Uvěřila mi.

V: Aha, ale asi to nebylo jen tak, ne?

R: Ne, to ne, musel jsem jí slíbit, že se půjdu léčit. Takže jsem pak nastoupil na léčení na dva měsíce v léčebně.

V: A co Vaše firma, ta ještě přežívala?

R: Jo, už to ale bylo na hraně, manželka se do toho zapojila a pomohla mi i tam, zaplatila za mě dluhy.

V: Aha, a to si půjčila kvůli Vám?

R: Ona vydělává slušný peníze, je manažerka, měla něco ušetřený, teda bylo to docela dost. Něco si teda taky půjčila od rodičů a kamarádů, to jo. Zaplatila teda zaměstnancům a dodavatelům a vlastně tu firmu postavila zpátky na nohy. A nebylo to málo, co poplatila, dělalo to asi půl milionu.

V: To od ní bylo hodně odvážný a obdivuhodný, že to pro Vás udělala. Ale asi tomu ve výsledku moc nepomohla, ne?

R: Jsem jí za to hrozně vděčnej, že to tehdy udělala. Byla to od ní odvaha a pamatuju si na to, jak jsme se bavili o tom, jestli má cenu firmu vůbec zachraňovat. Řekla mi, že když nezkusíme, tak toho můžem pozdějc litovat, protože firma už má vybudovaný docela dobrý jméno a že když to fungovalo předtím, může to fungovat znova.

V: A když už jste mluvil o léčebně, jakej to pro vás mělo význam?

R: Jak to myslíte?

V: No, jak jste se tam cítil třeba?

R: Aha. No bylo to utrpení, protože jsem byl poprvý hrozně daleko a dlouho od rodiny a cejtíl jsem se fakt sám. Ale měl jsem konečně dost času si popřemýšlet o tom, kde jsem udělal chybu. Člověk si fakt odpočine, je to možná divný to takhle říkat, ale jak jste v té závislosti, tak jste furt ve stresu. Hlavní součástí léčby byly skupinový terapie, a mně se ulevilo, když jsem po takový dlouhý době mohl otevřeně mluvit o tom, hrozně se mi ulevilo. Byly tam lidi, který měli stejný problémy jak já.

V: A co návrat z léčení? Jaký to bylo?

R: Tři měsíce jsem byl v pohodě, teda aspoň navenek. Žil jsem docela v klidu, teda aspoň do té míry, do jaký se dalo. Měl jsem pořád dluhy ještě u kamarádů a známých, na to se nedalo nemyslet.

V: Jak jste překonával bažení?

R: To jsou takový ty věci, který maj tomu předcházet. Se ženou jsem se domluvil, že u sebe nebudu nosit žádný peníze. To bylo nutný, já jak u sebe měl

větší peníze, tak bych na to musel myslet. Taky k účtům měla přístup manželka, ale to, že sem ve firmě ten přístup k penězům pořád měl, jako majitel, tak to byla chyba.

V: Aha, takže trhlina se našla.

R: Jo, našla. Svý udělalo i to, že jsem úplně náhodou zjistil, že žena mi byla nevěrná. Snažil jsem se to neřešit, přejít to. Pak mi umřel kamarád. Já tyhle věci vzal, jako že i když jsem se začal snažit, tak místo toho, aby přišli nějaký pozitivní věci, tak se mi stane tohle. Takže je v podstatě jedno, jak se budu chovat, když se to stejně celý podělá jen tak z ničeho nic. Takže zase deprese, sebelítost, cejtil jsem se zase sám.

V: Mhmm. A takže jste do toho spadl zase?

R: Jo, lhal jsem zase všem - dětem, kamarádům, manželce. Měl jsem třeba imaginárního kámoše, se kterým jsem jezdil na ryby, bowling nebo na pivo a koncerty a kino. Nebo co já vim. Zase se rozjel ten kruh bludnej. Byl jsem v sebelítosti, ale zároveň jsem lhal a topil se v depresích. Víte, život gamblera je v podstatě dvojitý život. Člověk nežije normální život. Žije hrozným způsobem. Zhoršil se mi i celkový zdravotní stav, protože i třeba na jídlo to má vliv, a člověk tomu obětuje fakt všechno, všechno. Nemáte zájem o nic, nic vás nezajímá, ani rodina, ani zábava, kamarádi, nic. Je to hrozný prostě a pochopí to jen ten, kdo to zažije.

V: Žena poznala kdy, že jste v tom zpátky?

R: Ona to nějak tušila, myslím, že dřív než to zase prasklo, ale já jsem byl schopnej přísahat, že ne a ještě jí vyčíst, co že si to o mně myslí. Přitom to bylo úplně postavený na hlavu, protože já jsem třeba nepřišel tři dny domů a vymyslel jsem si úplnou pohádku o tom, že se mi stalo to a to. Myslel jsem, že mi prostě nějak uvěří.

V: A ona tomu věřila?

R: Asi tomu chtěla věřit. Ale začala zase ztrácet trpělivost, hádali jsme se pořád, vyhrožovala rozvodem, není divu, pak mě zase prosila pomalu na kolenou, ať toho nechám.

V: A kdy se to teda zase zlomilo?

R: Když žena zjistila, že jsem prohrál za těch půl roku dvěstětisíc, odstěhovala se pryč. I s dětma.

V: *Jak vám tehdy bylo?*

R: Nečekal jsem to. Fakt ne. Byl jsem z toho úplně na dně, že mi nevěří vůbec nikdo, ani děti.

V: *A druhá léčba přišla teda kdy?*

R: Právě že krátce potom. Psal jsem ženě denně dopis, prosil jsem jí o odpuštění a sliboval, že když se ke mně vrátí, tak už to nikdy neudělám. Probřečel jsem tehdy tolik nocí i dní, co jsem neprobřečel za celej svůj život. A věřte mi, takových chlapů tam byla většina.

V: *Ona se k vám teda vrátila nebo ne?*

R: Vrátila.

V: *Vážně?*

R: Jo. A to si představte, že ještě zaplatila nějaký dluhy, co jsem zase nasekal.

V: *Aha. A jak jste to vnímal?*

R: Byl jsem fakt šťastnej. Teda jak se to vezme. Nevydrželo mi to moc dlouho, takže vyprávění o tom nebudu už radši ani moc protahovat.

V: *Mhm.*

R: Věděl jsem, že je to moje úplně poslední šance. A přesto jsem do toho krátce po léčbě zase spadl. Zase se to vrátilo tam, kde to bylo. Stydim se za to, strašlivě se za to stydim, a i nenávidim. Člověk pak uvažuje i o sebevraždě, když si uvědomí všechny svoje nedostatky a chyby a to, kolik lidí kolem sebe zklamal, tak by to snad i udělal.

V: *A kdo Vám nejvíce pomohl v době, kdy jste byl na dně? Pokud někdo takovej byl.*

R: Dokud se mnou byla žena, tak to byla ona. Pak už zůstanete ve výsledku na všechno sám. Měl jsem kámoše, moc mi jich teda nezbylo, snažili se mi pomoci, ale jak se říká, komu není rady, tomu není pomoci.

V: *A tak jak to bylo dál s Vaší ženou?*

R: Odstěhovala se. Myslim, že definitivně, i s klukama.

V: *A vídáte je?*

R: Jo, vlastně kdykoliv po domluvě, každé víkend taky. Teď teda jsem tady, ale jinak je vídat můžu, toho si na Lence moc vážím, že je tak vstřícná.

V: A když jste byl venku, tak jste je teda vídal?

R: No, právě že já to podělal. Nic než hraní mě pak nezajímalo a vídal jsem je málokdy. Nemohl sem se jim ani podívat do očí, jak sem se před nima styděl. Chápete to, před vlastníma dětma se stydět, to je přece příšerný. No, to je na tom to strašný, že jsem zklamal i je. To je pro mě asi největší prohra a to nejhorší, co se mohlo stát. Když mi můj nejstarší syn řekl, že jsem totální zoufalec a že mámu jen trápím, tak mě to tak vzalo, že bych v tu chvíli radši nebyl. A ty mladší dva už taky situaci vnímaj a cejtím, že najít si k nim cestu zpátky, aby mě nebrali jako toho zoufalce, je hrozně těžký.

V: To věřím, že je to těžký.

R: Víte, mně to hrozně dostalo, a jsem se snažil, když jsem viděl, že jsou fakt nadobro pryč. Upadl sem do hrozný deprese, začal jsem víc pít. Pak zase jsem na nějakou dobu přestal hrát, ale dlouho mi to nevydrželo, a zkoušel jsem je získat zpátky. Ale už nic nepomohlo.

V: Jak dlouho jste hrál po druhý léčbě, než jste se dostal sem?

R: Asi devět měsíců. Už jsem hrál jen za peníze od svých kamarádů a známých, prodal jsem motorku a byt po mámě. A všechno to zůstalo tam. Firmu jsem už nechal úplně padnout, už jsem se ani nesnažil jí zachránit. Takže jsem zkrachoval, i poslední peníze, který bylo možný z firmy vyždímat, jsem tam prohrál.

V: Takže finančně jste na tom byl už asi hodně špatně?

R: Jo. Jenže víte co, já i kdybych v tu dobu dostal do ruky třeba milion, tak první věc, kterou bych udělal, bych běžel stejně do té herny a ty peníze z fleku všechny prohrál. Je to, jako když vidíte smysl jenom v tom hraní, nic víc mě nezajímalo, všechno kolem bylo nepodstatný. Nepotřeboval jsem jíst, nepotřeboval jsem vidět své kamarády, děti. I když víte někde tam uvnitř, že je to špatný a že to čím dál víc posíráte, máte deprese, stejně s tou chutí, tou touhou, nic neuděláte. Totálně, ale totálně vás to spolkně. Domů mi pak přišli exekutoři a pár věřitelů na mě poslalo i vymahače. To už šlo fakt do tuhýho. Tak jsem se sebral a někde jsem něco ukradl, no. Říkám Vám to, jak to je. Nechytili

mě. Ty stavy po tom ale byly strašný. Nespal jsem, nejedl jsem, vypadal jsem jak chodící smrt. Známi a kamarádi mě přestali normálně poznávat.

V: A stejně jste pořád hrál?

R: No, chvíli ještě jo. Víte, člověk najednou zjistí, že kvůli závislosti je schopnej udělat to, co by nikdy neudělal. Že by nikdy nelhal někomu, na kom mu záleží, že by nikdy nic neukradl. Když se to stalo s tou krádeží, rozhodl jsem se, že už s tím fakt, doopravdy, chci skončit. Že takhle žít nechci. Tohle není život totiž. Chci žít zase normálně. Ale stejně, nehorší je to, že jsem ztratil rodinu, děti, který miluju a hrozně toho lituju a strašně rád bych to vzal všechno zpátky. Ublížil jsem jim a člověk chce získat důvěru zpátky. Chci jim dokázat, že nejsem tak špatnej, že sem sice udělal strašně chybu, ale chci bejt táta takovej, jakýho by chtěli.

V: Pak teda předpokládám, že jste šel sem? Jaký tady z toho máte pocity? Jste tady už jak dlouho?

R: Měsíc a půl. Já nevim, cejtím, myslím, že teď teprve je to upřímný. Jsem fakt dost odhodlanej. Vim, že je to troufalý to takhle říct a lidi to ode mě slyšeli už milionkrát. Nemám se sice kam vrátit, doma na mě nikdo nečeká. Vim, že teď už můžu ztratit děti, to je to nejcennější, co mám, a o ně přijít nechci.

V: Byly tady za Vámi?

R: Jo, i přes to, že se teď rozvádíme, tak tady dvakrát byli. Toho si cením, fakt. Lenka je pořád moje velká opora.

V: Jak takovou návštěvu prožíváte?

R: No, to je něco strašně silnýho, ten prožitek. Vždycky, když za mnou do těch léčeben jezdili, tak jsem z toho byl hrozně naměkko. Dva dny se z toho pak vzpamatovávám, taková to je pecka. Když přijeli sem, nejmladší syn se mě zeptal, jestli se vrátím domu. Nevěděl sem, jak mám odpovědět. Rozvádíme se, u manželky už nemám šanci, má někoho jinýho.

V: Jak to vidíte všechno do budoucna? Dá se k tomu teď takhle vůbec něco říct?

R: To je těžký. Moje chci je teď opravdový. Chci začít znova, i když vim, že to bude těžký. Mám dluhy, kam se podívám, nemám práci, nic. Ale chci to zvládnout, jinak by už život neměl smysl. Tady vidím i případy, který se pokusili

o sebevraždu, a ty lidi, ze kterých jsou prakticky bezdomovci. A rodina je zavrhla. Já mám ještě šanci, že synové na mě úplně nezavrhli, takže pro to udělám všechno.

V: Já bych Vám to moc přála, aby se to povedlo.

R: Děkuju.

V: Já děkuju za rozhovor, myslim, že to podstatné vim, děkuji.

Příloha č. 5

KAREL (44 LET) - ROZHOVOR DRUHÝ

V následujícím textu je zaznamenán rozhovor mezi mnou – výzkumníkem (V) a respondentem (R). Jde o přílohu k případové studii č. 2.

V: Takže ještě jednou dobrý den, jsem ráda, že vás vidím, vypadáte dobře, jak se Vám daří?

R: Ale jo, asi docela dobře, já myslím, že to jde, i když samozřejmě v rámci možností.

V: Naposledy jsme se viděli v léčebně, co se u Vás změnilo?

R: No tak jsem už rozvedenej, to je věc první. Splácím alimenty a dluhy, takže finančně je to dost na hraně. Je to hrozný.

V: Mhmm, tomu rozumím.

R: No. Měl sem všechno, byl sem úspěšnej a teď? Smířil sem se s tím, že ty prachy sou jednou pro vždycky pryč. To bylo těžký. Ale snažim se myslet do budoucnosti. Ještě mi zůstaly nějaký sny. Teď jsou o rodině, o dětech, ne o prachách, jsou o normálním spokojenym životě. Ten sem měl, ale nevážil si toho. Tak snad dostanu ještě šanci. Věřim si, ale bez pomoci ostatních, ať doktorů nebo blízkých, bych to nedokázal.

V: Já bych Vám to prála, moc. A pracujete?

R: Pracuju u svýho kamaráda, ten mi hodně pomohl i vlastně po tom, co jsem vyšel z léčebny a když jsem začal abstinovat. Jako jeden z mála mě neodkopl.

V: Tak to je důležitý někoho takovýho mít, kdo Vás neodkopne, co?

R: To jo, on mi věří, to mě drží nad vodou.

V: Co Vás drží nad vodou ještě?

R: Děti.

V: Aha, to je jasný, a vídáte je?

R: Vídám, každéj víkend a pak vlastně kdy chci, když se s Lenkou domluvíme, cením si jí za to. Je hrozně vstřícná.

V: Jak Vás děti přijaly po tom, co jste se vrátil z té léčby?

R: Zezačátku nic moc, hlavně ten nejstarší se na mě díval skrz prsty. Ale víte co, to je jasný, bály se, že zase zklamou. Ale když vidí, že jsem dobrej, tak myslím, že už je to lepší. Mám z toho dobrej pocit, je to myslím na dobrý cestě. Snad.

V: Tak to je dobře, to fakt ráda slyším.

R: No, to jo. Nejmladší syn mi minulej tejden řekl, že mě má rád. Ty jo, jak mně to potěšilo, to si neumíte představit. Dává mi to sílu.

V: A jak zvládáte abstinenci? A jak se cítíte po tělesný strážce? Vypadáte mnohem líp než minule.

R: No, děkuju. Jako cejtím se fakt stokrát líp, zase jsem začal líp spát a taky už nejsem tolik vyčerpanej. Už pět měsíců jsem na to nesáhl. To je super pocit. Občas ale člověk má chuť jít do toho kasina blbýho, víte co, ale snažím se jim zdaleka vyhýbat, to je první zásada.

V: Mhm. A co proto ještě děláte?

R: Tak třeba nepiju, abych snad nedostal pitomej nápad tam jet třeba. Nikdy nevíte.

V: Aha, to je dobrý.

R: Pak dodržuju různý doporučení, co jsme se učili v léčebně.

V: Třeba?

R: Třeba nemám přístup k penězům. Ten má ten můj kámoš, víte. Chodí to na jeho účet.

V: Aha, takže u sebe nemáte žádný peníze?

R: Ne, jen to úplně nejnutenější.

V: Aha. A co Vám ještě pomáhá tu závislost překonávat?

R: To je jak kdy. Práce, to je na prvním místě. Pak fyzická zátěž, chodím běhat a tak. No a pak mně ještě pomohlo, když jsem si o té závislosti přečetl nějaký knížky, to člověk trochu víc pochopí, o čem to je. A taky že se to dá překonat, jen se musí chtít. Ale zezačátku to bylo dost krušný, protože to fakt

byly chvíle, kdy už jsem myslel, že to nezvládnou, naštěstí mně vždycky podržel ten můj kamarád.

V: Aha, tak ještě že ho máte. Co jiný kamarádi?

R: To jo, fakt mi moc pomohl. A teda vlastně ještě pomáhá.

V: Mhmm a co jiný kamarádi?

R: No, jinak ostatní kamarádi. No nakonec jsem pochopil, že jen ty co vás maj upřímně rádi, zůstali. Takže aspoň k něčemu to bylo dobrý, člověk pak pozná, kdo to s nim myslel upřímně. Nechci ale říct, že si za to nemůžu sám. Ublížil jsem hodně lidem, jsem to u hodně u kamarádů podělal, a i pro mě bylo těžký se tak přijmout a žít se sebou dál.

V: A ještě se zeptám, vy tedy žijete sám?

R: Jo, sám.

V: To je asi změna, vidíte?

R: Je, ale dá se na to zvyknout. Dá se říct, že jsem relativně spokojenej.

V: Jak to vidíte do budoucna?

R: Jo, to je těžký takhle říct.

V: Máte nějaký plány, co byste chtěl?

R: Tak já se z toho chci dostat nejdřív. Ještě to bude boj. Ale chci to překonat a jít dál.

V: Já v to věřím a přeju hodně síly do toho dalšího boje.

R: Děkuju.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Jana Pauliová

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Patologické hráčství a vliv na jedince

Počet stran bez příloh: 76

Celkový počet stran příloh: 29

Počet titulů české literatury a pramenů: 24

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 3

Počet internetových odkazů: 9

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Rok dokončení práce: 2011

Souhlasím s tím, aby má diplomová práce byla využívána ke studijním účelům.

V Praze, dne:.....

.....

Uživatel potvrzuje svým podpisem, že pokud tuto diplomovou práci využije ve své práci, uvede ji v seznamu literatury a bude ji řádně citovat jako jakýkoliv jiný pramen:

Jméno	Adresa	Datum	Podpis

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Jana Pauliová
Obor studia: Sociální politika a sociální práce
Název práce: Patologické hráčství a vliv na jedince
Vedoucí/oponent* práce: Doc. PhDr. Jaroslav Kot'á

Technické parametry práce:
Počet stránek textu (bez příloh): 76
Počet stránek příloh: 29
Počet titulů v seznamu literatury: 27 + 9

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		2		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	1			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jak vzniká závislost a náchylnost k patologickému hráčství? Jaké psychické a sociální důsledky v sobě obsahuje tato forma závislosti? Jaké jsou možnosti terapie? Co vyplynulo z kvalitativního výzkumu autorky? Jaké jsou možnosti účinnější prevence a jakým způsobem by bylo vhodné ji koncipovat?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka se zevrubně věnovala charakteristikám patologického hráčství, jehož uchopení ve výkladu je interdisciplinární záležitostí. Popsala nejen problém bažení, ale věnovala pozornost i bludům, které vyznávají samotní hráči. V textu je dále věnována pozornost vztahu k penězům, k výhrám, ale i stavům zoufalství, které se dostavují, když hráč začne nejen propadat závislosti, ale i prohrávat značné sumy peněz. Značná pozornost byla věnována nejen zdravotním a sociálním dopadům, ale také možnostem prevence. Autorka dále zdůrazňuje potíže při léčbě a ukazuje, že nejde o zdaleka jednoduchou záležitost. Kvalitativní výzkum zachycuje rozhovory s hráči i – a ukazuje proměny v průběhu terapie. Empirická část je tak vlastně rozbořením dvou delších kasuistik, které rozkrývají problémy vybraných jedinců, propadajících vášni z hraní. Ti následně podstoupili dlouhodobou terapii. V závěrech autorka poukazuje na nutnost změnit zákonodárství v oblasti her. Práce je napsaná kultivovaným slohem a ukazuje dobrý vhled autorky do dané problematiky. V rozsáhlejších přílohách jsou uvedeny záznamy rozhovorů se závislými. Práce splňuje požadavky kladené na diplomové práce a lze ji doporučit k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 15.5.2011

doc. PhDr. Jaroslav Kořa

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Jana Pauliová
 Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
 Název práce: Patologické hráčství a vliv na jedince
 Oponent : Mgr. Jan Jakub Zlámaný

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 76
 Počet stránek příloh: 29
 Počet titulů v seznamu literatury: 36

Výběr tématu

Závažnost tématu

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Oborová příslušnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	1			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	1			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Otázky k obhajobě:

Existuje, dle kolegyně, nějaké typické osobnostní struktury patologických hráčů?
Existují nějaké typické rodinné konstelace?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Předkládaná práce splňuje nároky kladené na magisterskou práci. Autorka v první části své diplomové práce popisuje problematiku patologického hráčství z teoretického hlediska. V empirické části předkládá kvalitativní pohled na zkoumanou problematiku.

Kolegyně v teoretické části prokázala schopnost práce s odbornou literaturou a systematického shromažďování informací o daném tématu. V empirické části pro svůj výzkumný cíl využila kvalitativní výzkumnou metodologii případové studie sestavenou na základě polostrukturovaných rozhovorů. Autorka je poměrně stylisticky zdatná a v teoretické části popisuje všechny podstatné pojmy a teoretické koncepty spojené se studovanou problematikou. V praktické části své práce prokazuje schopnost použít kvalitativní výzkumnou metodologii, analyzovat rozhovory a srozumitelně je sestavit do kasuistik. Případové studie mají charakter ilustrativních případových studií doplňujících teoretickou část práce. Neshledávám, kromě malého počtu zahraničních bibliografických citací, závažnější obsahové či formální nedostatky. Nicméně práce by mohla mít hlubší metodologický záběr.

Celkově:

Práci hodnotím jako velmi dobrou a doporučuji ji k obhajobě.

Nedostatky:

Poměrně malý počet kasuistik. Kolegyně mohla ze sebraného materiálu vytěžit více.

Doporučení k obhajobě: doporučuji*

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Datum, podpis: 3.6.01)

* nehodící se, škrtněte